

ZNOWELIZOWANA

USTAWA

z dnia 11 września 2003 r.

o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych jednostek

POLSKICH SIŁ ZBROJNYCH

KRYSTYNA ZIEMLAŃSKA

zmiany zaznaczone wytłuszczonym drukiem

PREAMBUŁA

Polskie Siły Zbrojne stoją na straży bezpieczeństwa i praw zwierzchnich Rzeczypospolitej Polskiej, są ochroną i ostoją jej niepodległości oraz szkołą wychowania żołnierskiego i obywatelskiego. Polskie Siły Zbrojne kontynuują najlepsze tradycje wojskowe będąc spadkobiercą wielkich osiągnięć i zwycięstw, które rozślały chwałę oręża polskiego oraz wysiłek zbrojny Żołnierza Polskiego na całym świecie. Zadaniem Polskich Sił Zbrojnych jest utrzymanie tej tradycji zarówno w myśli wojskowej jak też w wyszkoleniu i umundurowaniu oraz nazwach poszczególnych rodzajów broni wraz z całym potencjałem organizacyjnym i obronnym Rzeczypospolitej Polskiej.

PRZYSIĘGA WOJSKOWA

Ja, żołnierz Rzeczypospolitej walkę o Wielką Polskę uważam za najważniejszy cel mego życia. Mając szczerą i nieprzymuszoną wolę służyć Ojczyźnie, aż do ostatniej kropli krwi - wstępuję do Polskich Sił Zbrojnych i przysięgam Bogu oraz Narodowi Polskiemu że wiernie będę służył Rzeczypospolitej, rozkazy moich przełożonych będę wykonywał, tajemnic wojskowych będę strzegł. Tak mi dopomóż Bóg.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1.

Ustawa określa:

- 1) zasady powoływania do zawodowej służby wojskowej oraz do rezerwy**
- 2) przebieg służby wojskowej żołnierzy zawodowych oraz rezerwowych**
- 3) podstawowe uprawnienia i obowiązki służbowe żołnierzy zawodowych oraz rezerwowych**
- 4) zasady otrzymywania uposażenia i innych należności pieniężnych przez żołnierzy zawodowych**
  - 5) zasady zwalniania żołnierzy zawodowych z zawodowej służby wojskowej**
  - 6) zasady powoływania oraz znoszenia szkół wojskowych**
  - 7) zasady działania organizacji wojskowych i paramilitarnych**
  - 8) zasady odbywania służby wojskowej żołnierzy zawodowych w Kontrwywiadzie oraz w Wywiadzie Wojskowym**

9) zasady odbywania służby wojskowej żołnierzy kontraktowych

Art. 2.

1. Żołnierzem zawodowym oraz żołnierzem zawodowej rezerwy może być osoba posiadająca obywatelstwo oraz narodowość polską, posiadająca odpowiednie kwalifikacje oraz zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia zawodowej służby wojskowej w warunkach szczególnej dyscypliny.
2. Żołnierzem kontraktowym może być oficer nie posiadający obywatelstwa polskiego, odbywający służbę w Wojsku Polskim na podstawie indywidualnego kontraktu oraz na podstawie umowy międzynarodowej zawartej z Rzeczpospolitą Polską oraz państwem wzajemnym. Historię żołnierza kontraktowego w Wojsku Polskim określa Załącznik nr 5 do ustawy.

Art. 3.

1. Żołnierze zawodowi są żołnierzami w czynnej służbie wojskowej.
  - 1a. Żołnierze zawodowi pełnią czynną służbę wojskową w zakresie określonym właściwą jednostką wyznaczoną lub wybraną do pełnienia służby oraz w czasie określonym dla jednostki oraz sprawowanej funkcji jak też stopnia wojskowego.
2. Żołnierze zawodowi pełnią zawodową służbę wojskową zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej. Służba ta wymaga zdyscyplinowania, lojalności i poświęcenia.
3. Państwo zapewnia żołnierzom zawodowym godne warunki życia, umożliwiające oddanie się służbie Narodowi i Ojczyźnie, rekompensując odpowiednio trud, ograniczenia i wyrzeczenia związane z pełnieniem zawodowej służby wojskowej.

Art. 4.

1. Żołnierze zawodowi stanowią kadrę zawodową Polskich Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwanych dalej PSZ.
2. Kadra zawodowa PSZ dzieli się na:
  - 1) korpus oficerów zawodowych określonego rodzaju broni
  - 2) korpus podoficerów zawodowych określonego rodzaju broni
  - 3) korpus szeregowych zawodowych określonego rodzaju broni
  - 4) Korpus Ochrony Pogranicza
  - 5) kadrę amatorską oraz zawodową w organizacjach paramilitarnych
  - 6) weteranów Armii Krajowej/WIN / Narodowych Sił Zbrojnych określonego rodzaju broni
3. Korpusy oficerów zawodowych, podoficerów zawodowych i szeregowych zawodowych dzielą się na jednostki organizacyjne właściwe dla poszczególnych rodzajów broni według podziału na okręgi wojskowe. Poprzez nazwę Okręg wojskowy rozumie się wyższy związek wojskowy łączący w swym składzie oddziały, związki taktyczne, instytucje i zakłady różnych rodzajów wojsk oraz organów terenowej administracji wojskowej, rozmieszczonych na ściśle określonym terenie.
4. Minister Spraw Wojskowych określi w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego w drodze rozporządzenia, liczbę oraz rodzaje oddziałów, związków taktycznych jak też instytucji i zakładów różnych rodzajów oraz organów terenowej administracji wojskowej, rozmieszczonych na ściśle określonym terenie okręgu wojskowego uwzględniając ich strukturę organizacyjną.
5. Minister Spraw Wojskowych w drodze zarządzenia, w porozumieniu z Szefem

Sztabu Generalnego nadaje honorowe lub stałe stopnie wojskowe dla członków organizacji paramilitarnych oraz dla weteranów o których mowa w ust. 1.4) i 5) z uwzględnieniem zakresu oraz przebiegu służby jak też wojskowej działalności zawodowej lub amatorskiej na wniosek zwierzchników tych organizacji, Szefa Sztabu Generalnego lub z własnej inicjatywy.

- 6. Minister Spraw Wojskowych w drodze zarządzenia ma prawo do unieważnienia bezprawnie nabytych stopni wojskowych wraz z uprawnieniami przewidzianych dla tych stopni na wniosek Szefa Sztabu Generalnego, z własnej inicjatywy lub na wniosek dowódcy okręgu korpusu.**
- 7. Minister Spraw Wojskowych w drodze rozporządzenia, w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego powołuje szkoły wojskowe i nadaje im regulaminy.**
- 8. Minister Spraw Wojskowych wraz z Szefem Sztabu Generalnego sprawuje nadzór nad organizacjami paramilitarnymi oraz innymi zrzeszeniami i stowarzyszeniami wojskowymi w zakresie ich działania oraz wykonywania określonych statutowych zadań tych organizacji.**

Art. 5.

1. Zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia zawodowej służby wojskowej ustala wojskowa komisja lekarska, która wydaje w tej sprawie orzeczenie. Orzeczenie wojskowej komisji lekarskiej jest decyzją.

2. Do wojskowej komisji lekarskiej kieruje się:

1) żołnierza zawodowego – z urzędu

2) żołnierza i inną osobę, która zgłosiła chęć pełnienia zawodowej służby wojskowej – z urzędu.

3. Do wojskowej komisji lekarskiej kieruje się z urzędu żołnierzy zawodowych:

1) gdy nie wykonują zadań służbowych z powodu choroby trwającej nieprzerwanie przez trzy miesiące;

2) jeżeli w ich stanie zdrowia nastąpiło pogorszenie uniemożliwiające lub utrudniające wykonywanie zadań służbowych;

3) gdy ulegli wypadkom pozostającym w związku z pełnieniem zawodowej służby wojskowej lub u których została stwierdzona choroba powstała w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej;

4) w celu przeprowadzenia okresowych lub okolicznościowych badań lekarskich – jeżeli zaliczeni zostali do określonych grup osobowych;

5) przed skierowaniem do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa oraz po powrocie do kraju;

6) jeżeli orzeczenie wojskowej komisji lekarskiej jest niezbędne w postępowaniu karnym lub w sprawach o wykroczenia;

4. Do wojskowej komisji lekarskiej można skierować z urzędu żołnierza zawodowego również w innych niż wymienione w ust. 3 przypadkach uzasadnionych potrzebami Sił Zbrojnych, w tym w szczególności:

1) przed wyznaczeniem na stanowisko służbowe;

2) w związku z przeniesieniem do innego korpusu

3) przed zwolnieniem z zawodowej służby wojskowej z przyczyn innych niż ze względu na stan zdrowia;

4) gdy nie przystąpił w nakazanym terminie do sprawdzianu sprawności fizycznej lub gdy otrzymał ze sprawdzianu sprawności fizycznej ocenę niedostateczną.

5.

- 1) Do wojskowej komisji lekarskiej kieruje wojskowy komendant uzupełnień
- 2) dowódca jednostki wojskowej
- 3) sąd, prokurator, komendant jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej oraz inny organ, przed którym toczy się postępowanie w sprawach o przestępstwo lub wykroczenie .

4) **Minister Spraw Wojskowych – wszystkich żołnierzy zawodowych.**

6. **Ustala się następujące kategorie zdolności fizycznej i psychicznej do zawodowej służby wojskowej wg Załącznika historycznego Nr 3:**

1) **A (zdolny**

2) **B (czasowo niezdolny)**

3) **C (zdolny do pomocniczej służby wojskowej)**

4) **D (niezdolny do służby wojskowej)**

7. Orzeczenie o zaliczeniu danego żołnierza lub innej osoby do jednej z kategorii, o których mowa w ust. 6, właściwe wojskowe komisje lekarskie wydają na podstawie badania lekarskiego fizycznej i psychicznej zdolności tej osoby do służby w poszczególnych rodzajach Polskich Sił Zbrojnych i rodzajach wojsk oraz na poszczególnych stanowiskach służbowych, z uwzględnieniem wyników badań specjalistycznych, a w razie potrzeby również obserwacji szpitalnej.

8. Minister Spraw Wojskowych , w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określi, w drodze rozporządzenia:

1. wykaz chorób lub ułomności uwzględniany przy orzekaniu o zdolności do zawodowej służby wojskowej oraz do służby w poszczególnych rodzajach Polskich Sił Zbrojnych i rodzajach wojsk oraz na poszczególnych stanowiskach służbowych wymagających szczególnych predyspozycji zdrowotnych

- 1) właściwość i tryb postępowania wojskowych komisji lekarskich;
- 2) tryb kierowania do wojskowych komisji lekarskich żołnierzy zawodowych i osób ubiegających się o powołanie do zawodowej służby wojskowej;
- 3) szczegółowe warunki orzekania o zdolności do zawodowej służby wojskowej;
- 4) szczegółowe warunki orzekania o ograniczonej zdolności do zawodowej służby wojskowej;
- 5) szczegółowe warunki orzekania o zdolności do służby wojskowej poza granicami państwa;

2. Minister Spraw Wojskowych , w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego określi szczegółowy tryb oraz inne zasady pełnienia służby wojskowej na podstawie Załącznika historycznego Nr 3 z uwzględnieniem aktualnych realiów i innych uwarunkowań.

Art. 5a.

1. Osobę, która zgłosiła chęć pełnienia zawodowej służby wojskowej, wojskowy komendant uzupełnień kieruje do wojskowej pracowni psychologicznej w celu wydania orzeczenia psychologicznego w zakresie braku przeciwwskazań do pełnienia tej służby.
2. O skierowaniu osoby, o której mowa w ust. 1, do wojskowej pracowni psychologicznej wojskowy komendant uzupełnień informuje kierownika tej pracowni.
3. Kierownik wojskowej pracowni psychologicznej informuje wojskowego komendanta uzupełnień o fakcie niestawienia się osoby, o której mowa w ust. 1, do wojskowej pracowni psychologicznej.

4. Orzeczenie psychologiczne wojskowej pracowni psychologicznej wydaje psycholog tej pracowni uprawniony do przeprowadzenia badań psychologicznych
5. Orzeczenie psychologiczne wojskowej pracowni psychologicznej doręcza się na piśmie osobie, o której mowa w ust. 1, oraz wojskowemu komendantowi uzupełnień.
6. Od orzeczenia psychologicznego wojskowej pracowni psychologicznej przysługuje osobie, o której mowa w ust. 1, oraz wojskowemu komendantowi uzupełnień odwołanie do wojskowej pracowni psychologicznej będącej organem wyższego stopnia.
7. Minister Spraw Wojskowych, uwzględniając właściwość wojskowych pracowni psychologicznych, określi, w drodze rozporządzenia:
  - 1) tryb kierowania do wojskowych pracowni psychologicznych oraz sposób i tryb wydawania orzeczeń psychologicznych;
  - 2) zakres badań psychologicznych, którym jest poddawana osoba, która zgłosiła chęć pełnienia zawodowej służby wojskowej;
  - 3) tryb odwoływania się od orzeczeń psychologicznych;
  - 4) sposób postępowania z dokumentacją związaną z badaniami psychologicznymi oraz wzory stosowanych dokumentów i orzeczeń.

Art. 6.

1. W rozumieniu ustawy następujące określenia oznaczają:

1) żołnierze zawodowi – żołnierzy pełniących stałą służbę wojskową

2) potrzeby Sił Zbrojnych – celowość:

- a) powołania do zawodowej służby wojskowej,
  - b) wyznaczenia na stanowisko służbowe,
  - c) zwolnienia ze stanowiska służbowego,
  - d) przeniesienia do rezerwy kadrowej lub dyspozycji albo do innego korpusu osobowego,
  - e) zwolnienia żołnierza zawodowego z zawodowej służby wojskowej
- w ramach liczby stanowisk w poszczególnych korpusach kadry zawodowej Sił Zbrojnych;
- 3) stanowisko służbowe – usytuowanie żołnierza zawodowego w hierarchii służbowej jednostki organizacyjnej, z określonymi dla tego stanowiska:

a) nazwą,

b) stopniem etatowym,

c) grupą uposażenia,

d) korpusem oraz rodzajem broni,

4) stopień etatowy – określony dla danego stanowiska służbowego stopień wojskowy;

- 5) wyższe stanowisko służbowe – stanowisko służbowe, którego stopień etatowy jest wyższy od stopnia etatowego poprzednio zajmowanego stanowiska służbowego

- 6) równorzędne stanowisko służbowe – stanowisko służbowe, którego stopień etatowy jest równy stopniowi etatowemu poprzednio zajmowanego stanowiska służbowego;

- 7) karta opisu stanowiska służbowego – dokument sporządzony dla każdego stanowiska służbowego występującego w etacie jednostki wojskowej, zawierający w szczególności informacje dotyczące charakterystyki stanowiska, wymaganych kwalifikacji i podstawowych obowiązków służbowych na tym stanowisku;

- 12) kadencja na stanowisku służbowym – okres pełnienia przez żołnierza zawodowego służby na stanowisku służbowym określony w decyzji personalnej wyznaczającej go na to stanowisko;

- 13) modele przebiegu służby wojskowej – przewidzianą dla poszczególnych korpusów kadry zawodowej Sił Zbrojnych kolejność zajmowania poszczególnych stanowisk służbowych, na podstawie której planuje się rozwój służbowy żołnierzy zawodowych;

14) objęcie stanowiska służbowego – określony w rozkazie dziennym dowódcy jednostki wojskowej dzień przystąpienia żołnierza zawodowego do wykonywania obowiązków służbowych na stanowisku służbowym, na które żołnierz ten został wyznaczony decyzją uprawnionego organu;

15) adres zameldowania – adres miejsca zameldowania żołnierza zawodowego na pobyt stały;

16) rodzina i dzieci pozostające na utrzymaniu żołnierza zawodowego – dzieci własne żołnierza zawodowego lub inne dzieci

17) przydział mobilizacyjny – imienne wyznaczenie żołnierza zawodowego

18) droga służbowa – wnoszenie wystąpień (wniosków, skarg, próśb, zażaleń i pytań) za pośrednictwem kolejnych przełożonych, aż do właściwego, który sprawę rozpatrzy.

2. Ilekroć w niniejszej ustawie jest mowa o:

1) jednostce wojskowej – należy przez to rozumieć jednostkę organizacyjną Polskich Sił Zbrojnych funkcjonującą na podstawie nadanego przez Ministra Spraw Wojskowych etatu określającego jej strukturę wewnętrzną, liczbę, rodzaje i rangę wszystkich stanowisk służbowych występujących w tej jednostce, jak również liczbę i rodzaje uzbrojenia, środków transportu i innego wyposażenia należnego jednostce, oraz posługującą się pieczęcią urzędową z godłem Rzeczypospolitej Polskiej i nazwą (numerem) jednostki, a także jednostkę organizacyjną podległą Ministrowi SW lub przez niego nadzorowaną, przedsiębiorstwo państwowe, dla którego jest on organem założycielskim, oraz komórkę organizacyjną Ministerstwa SW;

2) decyzji – należy przez to rozumieć również rozkaz personalny. Decyzje i rozkazy personalne wydaje się w formie indywidualnej lub zbiorowej. W przypadku sporządzenia decyzji lub rozkazu personalnego w formie zbiorowej, wyciąg z tej decyzji lub rozkazu jest z nimi równoznaczny.

Art. 7.

1. Przewidziane w ustawie uprawnienia i obowiązki dowódców jednostek wojskowych w stosunku do żołnierzy zawodowych:

1) pełniących zawodową służbę wojskową w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi SW lub przez niego nadzorowanych, przedsiębiorstwach państwowych, dla których jest on organem założycielskim, oraz komórkach organizacyjnych Ministerstwa SW – przysługuje odpowiednio komendantom tych jednostek i komórek organizacyjnych oraz zwierzchnikom przedsiębiorstw państwowych

2) zajmujących stanowiska dowódców jednostek wojskowych przysługują ich bezpośrednim przełożonym.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do kierowników instytucji cywilnych, o których mowa w art. 22 ust. 1.

Art. 8.

1. Od decyzji wydanych przez właściwe organy w sprawach określonych w ustawie żołnierz zawodowy może wnieść odwołanie do organu wyższego stopnia a także w przypadku Art.7.ust.2 na zasadach określonych w – Kodeksie postępowania administracyjnego do właściwego sądu administracyjnego

2. Skarga do właściwego sądu administracyjnego nie może być wniesiona na decyzje w sprawach:

1) wyznaczenia, przeniesienia i zwolnienia ze stanowiska służbowego oraz przeniesienia do rezerwy kadrowej lub do dyspozycji

- 2) mianowania na stopień wojskowy
  - 3) przeniesienia do innego korpusu
  - 4) skierowania do wykonywania zadań służbowych poza jednostką wojskową.
3. Wystąpienia w sprawach wynikających ze stosunku służbowego, z wyjątkiem spraw wymienionych w ust. 1 oraz przypadków określonych w ustawie, żołnierz zawodowy może wnosić tylko drogą służbową.

Rozdział 2

Powołanie do zawodowej służby wojskowej

Art. 9. 1. Żołnierzami w czynnej służbie wojskowej są osoby, które odbywają:

- 1) zasadniczą służbę wojskową,
- 2) nadterminową zasadniczą służbę wojskową,
- 3) przeszkolenie oraz ćwiczenia wojskowe,
- 4) okresową służbę wojskową
- 5) pełnią służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

3. Powołanie do zawodowej służby wojskowej następuje:

- 1) do służby stałej czynnej – na czas nieokreślony lub określony
- 2) do służby w rezerwie

2. Powołanie do zawodowej służby wojskowej może nastąpić, jeżeli przemawiają za tym potrzeby Polskich Sił Zbrojnych.

3. Powołanie do zawodowej służby wojskowej następuje:

- 1) do służby stałej – w korpusach oficerów zawodowych , podoficerów zawodowych i szeregowych zawodowych
- 2) do służby w rezerwie – odpowiednio w korpusach oficerów zawodowych, podoficerów zawodowych i szeregowych zawodowych

4. Stosunek służbowy żołnierza służby stałej powstaje w drodze powołania na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do tej służby oraz poboru powszechnego .

5. Stosunek służbowy żołnierza w rezerwie powstaje w drodze powołania na podstawie już odbytej służby regularnej bądź też w czynnej organizacji paramilitarnej .

6. Termin rozpoczęcia pełnienia zawodowej służby wojskowej oraz stanowisko służbowe, na jakim będzie pełniona ta służba, określa rozkaz personalny.

Art. 10.

Rozkazy personalne o powołaniu do zawodowej służby wojskowej wydają, w przypadku powołania na stanowiska służbowe:

1) o stopniach etatowych pułkownika (komandora) i generałów (admirałów) – Minister SW

- 2) w korpusie oficerów zawodowych SzeF Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, dowódcy rodzajów broni Polskich Sił Zbrojnych, Dowódca Operacyjny Sił Zbrojnych, , Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej i Dowódca Garnizonu Warszawa oraz dowódcy okręgów w podległych jednostkach wojskowych
- 3) w korpusie o stopniach etatowych niewymienionych w pkt 1, oraz w korpusach podoficerów zawodowych i szeregowych zawodowych w jednostkach wojskowych niewymienionych w pkt 3 i 4 –dowódca właściwego okręgu

Art. 11.

1. Do służby stałej w korpusie oficerów oraz podoficerów zawodowych powołuje się na stopień wojskowy podporucznika (podporucznika marynarki), po ukończeniu studiów we właściwej uczelni wojskowej.
2. Do służby stałej w korpusie oficerów oraz podoficerów zawodowych powołuje się żołnierza który pozytywnie zaliczył przed komisją historyczną egzamin z historii wojska polskiego oraz historii wojskowości z oceną minimum dobrą.
3. Minister Spraw Wojskowych określi w drodze zarządzenia tryb powołania komisji historycznej oraz tryb zaliczenia egzaminów według określonych etapów wraz z zakresem wiedzy oraz podręczników, książek i innych publikacji niezbędnych do zaliczenia egzaminu.

Art. 12.

1. Do służby w rezerwie powołuje się:

- 1) w korpusie oficerów oraz podoficerów zawodowych – żołnierza posiadającego dyplom ukończenia studiów wojskowych oraz innych cywilnych mianowanego na stopień wojskowy podporucznika (podporucznika marynarki),
- 2) w korpusie podoficerów zawodowych – żołnierza posiadającego ukończoną szkołę średnią, mianowanego na stopień wojskowy kaprala (mata), po ukończeniu przez niego nauki w wojskowej szkole podoficerskiej z obowiązkiem uzupełnienia wykształcenia na poziomie uczelni wyższej
- 3) w korpusie szeregowych zawodowych – żołnierza posiadającego ukończone liceum lub szkołę średnią oraz po odbyciu przez niego szkolenia wojskowego w ośrodku szkolenia z obowiązkiem uzupełnienia wykształcenia na poziomie uczelni wyższej
- 4) o innych powołaniach do służby w rezerwie decyduje Szef Sztabu Generalnego

Art.13 -Art.17a poprzedniej ustawy - traci moc na skutek nie odbycia służby wojskowej. Osoby które przeszły do zawodowej służby wojskowej na mocy art. 17 a poprzedniej ustawy podlegają weryfikacji IPN oraz weryfikacji poprzedniej pracy zawodowej w formacjach mundurowych nie należącymi do struktur organizacyjnych PSZ. O przydatności w pełnieniu dalszej służby wojskowej tych osób decyduje Szef Sztabu Generalnego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

Rozdział 3

Przebieg zawodowej służby wojskowej

Art. 14.

1. Żołnierz zawodowy pełni zawodową służbę wojskową:

- 1) na stanowisku służbowym w jednostce wojskowej w określonym okręgu korpusu
- 2) w rezerwie kadrowej;
- 3) w dyspozycji.

Art. 15.

1. Żołnierz zawodowy w służbie stałej zwolniony z dotychczas zajmowanego stanowiska służbowego może być przeniesiony do rezerwy kadrowej organu określonego w ust. 3, jeżeli przewiduje się wyznaczenie go na inne stanowisko służbowe.

1a. Jeżeli przemawiają za tym potrzeby Polskich Sił Zbrojnych, żołnierz zawodowy w służbie stałej może być przeniesiony do rezerwy kadrowej w związku z podjęciem przez niego pracy poza granicami państwa w międzynarodowych strukturach wojskowych o ile przewidują to zawarte przez Rzeczpospolitą umowy międzynarodowe.

2. Okres pozostawania żołnierza zawodowego w rezerwie kadrowej nie może być jednorazowo dłuższy niż dwa lata, z zastrzeżeniem ust. 4 i art. 65a ust. 5.

3. Organem wojskowym właściwym do przeniesienia żołnierza zawodowego do rezerwy kadrowej jest:

1) **Minister SW – w przypadku żołnierza zawodowego zwolnionego ze stanowiska służbowego przez Szefa Sztabu Generalnego**

4. Jeżeli przeniesienie do rezerwy kadrowej następuje w związku:

1) **ze skierowaniem żołnierza zawodowego na studia oraz kursy i szkolenia czas pozostawania w rezerwie kadrowej obejmuje okres tych studiów oraz kursów i szkoleń;**

2) **z podjęciem przez żołnierza zawodowego pracy, o której mowa w ust. 1a, czas pozostawania w rezerwie kadrowej nie może być dłuższy niż sześć lat w okresie zawodowej służby wojskowej;**

3. W przypadku przeniesienia żołnierza zawodowego do rezerwy kadrowej na podstawie ust. 1a żołnierz zawodowy:

1) **nie wykonuje zadań służbowych;**

2) **nie otrzymuje uposażenia i innych należności pieniężnych oraz nie nabywa prawa do świadczeń w naturze, z wyjątkiem należności i świadczeń, o których mowa w art. 83, 85 i 94–101, oraz świadczeń w naturze, określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 50 ust. 3.**

Art. 16.

1. Żołnierz zawodowy, w stosunku do którego została wydana decyzja o zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej, może być na okres do dnia zwolnienia z tej służby przeniesiony do dyspozycji.

2. Żołnierza zawodowego z dniem przeniesienia do dyspozycji zwalnia się z dotychczas zajmowanego stanowiska służbowego.

3. Organem uprawnionym do przeniesienia żołnierza zawodowego do dyspozycji jest organ, który wydał decyzję o zwolnieniu żołnierza z zawodowej służby wojskowej, pozostawiając tego żołnierza na zaopatrzeniu w dotychczasowej lub innej jednostce wojskowej.

4. Żołnierza zawodowego przeniesionego do dyspozycji właściwy dowódca może zwolnić z wykonywania zadań służbowych.

Art. 17.

1. Żołnierz zawodowy może pełnić zawodową służbę wojskową na stanowiskach służbowych w:

1) **S Kontrwywiadzie Wojskowym oraz w Wywiadzie Wojskowym**

2) **Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Biurze Bezpieczeństwa Narodowego**

3) **innych instytucjach i podmiotach realizujących szczególne zadania na rzecz obronności i bezpieczeństwa Państwa – zwanych dalej „instytucjami cywilnymi”.**

2. Stanowiska służbowe, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, ujmuje się w wykazie prowadzonym przez Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.

3. Żołnierza zawodowego, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, wyznacza się na stanowisko

służbowe na zasadach i w trybie określonym w ustawie o Kontrwywiadzie Wojskowym i Wywiadzie Wojskowym

4. Żołnierza zawodowego, o którym mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, wyznacza na wskazane stanowisko służbowe kierownik instytucji cywilnej w formie przewidzianej dla tego stanowiska.

5. Żołnierzowi zawodowemu pełniącemu zawodową służbę wojskową w instytucji cywilnej, o której mowa w ust. 1 przysługują uprawnienia i świadczenia, w tym uposażenie i inne należności pieniężne, określone w przepisach dla żołnierzy zawodowych pełniących służbę w jednostkach wojskowych, z zastrzeżeniem ust. 6 i 7.

6. Uprawnienia i obowiązki żołnierzy wyznaczonych na stanowiska służbowe w Kontrwywiadzie i Wywiadzie Wojskowym określa właściwa ustawa .

7. Do żołnierzy zawodowych pełniących zawodową służbę wojskową w instytucjach cywilnych, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3 stosuje się odpowiednio obowiązujące na zajmowanych przez nich stanowiskach służbowych przepisy prawa pracy lub przepisy dotyczące stosunku służbowego, odnoszące się do obowiązków pracodawcy i pracownika, regulaminów pracy, wyróżnień niezwiązanych z przebiegiem zawodowej służby wojskowej, odpowiedzialności materialnej pracowników, rozkładu czasu pracy oraz bezpieczeństwa i higieny pracy, jak również tworzenia funduszu nagród, a także przyznawania nagród innych.

8. Minister SW sprawuje nadzór w zakresie pełnienia czynnej służby wojskowej nad żołnierzem zawodowym, o którym mowa w ust. 1.

9. Minister SW w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego określi, w drodze rozporządzenia:

1) organy wyznaczające na stanowiska służbowe w instytucjach cywilnych i odwołujące z tych stanowisk;

2) szczegółowy tryb postępowania przy wyznaczaniu żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe w instytucjach cywilnych, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, i odwoływania z tych stanowisk;

3) tryb postępowania przy kierowaniu żołnierzy zawodowych w celu wyznaczenia na stanowiska służbowe w instytucjach cywilnych, o których mowa w ust. 1 pkt 1, i odwoływania ich z tej służby;

4) sposób wykonywania przez Ministra SW nadzoru, o którym mowa w ust. 8;

5) szczegółowe warunki i tryb opiniowania żołnierzy zawodowych pełniących zawodową służbę wojskową w instytucjach cywilnych, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, a także przełożonych uprawnionych do sporządzenia opinii.

10. Rozporządzenie, o którym mowa w ust. 9, powinno w szczególności określić dane, jakie powinien zawierać wniosek o wyznaczenie żołnierza zawodowego na stanowisko służbowe w instytucji cywilnej, czynności realizowane przez organy wyznaczające na stanowiska służbowe w instytucjach cywilnych i odwołujące z tych stanowisk.

Art.18

Żołnierz zawodowy może pełnić zawodową służbę wojskową na stanowiskach służbowych jako lekarz w zakładach wykonujących działalność leczniczą, utworzonych przez Ministra SW dla których Minister SW jest podmiotem tworzącym te zakłady.

Art. 19

Tryb postępowania i warunki których spełnienie jest wymagane przy wyznaczaniu żołnierzy zawodowych z wykształceniem prawniczym na stanowiska sędziów w sądach wojskowych i prokuratorów w wojskowych jednostkach organizacyjnych prokuratury i odwoływaniu z tych stanowisk określają przepisy ustawy Prawo o ustroju sądów i ustawy o prokuraturze .

Art. 20.

1. Żołnierz zawodowy może być wyznaczony lub skierowany do czasowego pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa.

2. Do pełnienia czasowo zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa wyznacza:

1) Minister SW w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego – żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe o stopniach etatowych od stopnia pułkownika (komandora) do stopnia generała (admirala) .

2) dowódca okręgu korpusu – pozostałych żołnierzy zawodowych w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego lub wyznaczonego zastępcę Szef Sz.G.

3. Do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa kieruje Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego za zgodą Ministra SW.

4. W czasie pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa żołnierz zawodowy podlega organowi, który wyznaczył lub skierował go do tej służby, albo organowi wskazanemu przez Ministra SW w przepisach określających bezpośrednio podporządkowanie jednostek organizacyjnych. Podczas wykonywania zadań służbowych poza granicami państwa żołnierz zawodowy może podlegać odpowiednio, w zależności od miejsca pełnienia zawodowej służby wojskowej:

1) przełożonemu kierującemu działalnością misji organizacji międzynarodowej lub sił wielonarodowych wyłącznie jeśli przełożonym jest wyższy dowódca Polskich Sił Zbrojnych

2) polskiemu przedstawicielowi wojskowemu w polskiej placówce dyplomatycznej – w przypadku pełnienia służby na stanowisku w polskim przedstawicielstwie wojskowym przy organizacji międzynarodowej lub przy międzynarodowej strukturze wojskowej, przy siłach zbrojnych albo przy innych strukturach obronnych państw obcych;

5. Żołnierzom zawodowym wyznaczonym do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa przysługują w szczególności następujące uprawnienia i świadczenia:

1) prawo do nieodpłatnego zakwaterowania w lokalu mieszkalnym, wraz z niezbędnym umeblowaniem i wyposażeniem albo prawo do równoważnika pieniężnego na wynajęcie lokalu mieszkalnego, odpowiednio do zajmowanego stanowiska służbowego oraz do czasowego pomieszczenia rodziny

2) prawo do ryczałtu na pokrycie niektórych świadczeń związanych z użytkowaniem lokalu mieszkalnego;

3) zwrot niezbędnych, udokumentowanych kosztów leczenia w państwie, w którym pełni służbę

6. Niezależnie od świadczeń, o których mowa w ust. 5, żołnierzom zawodowym udającym się poza granice państwa w celu objęcia stanowiska służbowego oraz żołnierzom pełniącym służbę poza granicami państwa wyznaczonym na kolejne stanowisko za granicą w innym państwie niż dotychczas, a także żołnierzom powracającym do kraju po zakończeniu pełnienia służby poza granicami państwa przysługuje zwrot kosztów:

- 1) podróży żołnierza
- 2) przewozu rzeczy osobistego użytku i przedmiotów gospodarstwa domowego
- 3) przejazdu do miejsca pełnienia służby za granicą i z powrotem do kraju członków rodziny nieprzebywających z nim za granicą:

7. Żołnierzom zawodowym skierowanym do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa przysługują, w szczególności, następujące uprawnienia i świadczenia:

- 1) bezpłatne zakwaterowanie i wyżywienie;
- 2) bezpłatne świadczenia zdrowotne oraz bezpłatne zaopatrzenie w produkty lecznicze i wyroby medyczne, oraz wyposażenie wyrobów medycznych
- 3) bezpłatny przewóz:
  - a) z kraju do miejsca pełnienia służby i z powrotem, w związku z rozpoczęciem i zakończeniem pełnienia służby poza granicami państwa,
  - b) z miejsca pełnienia służby do kraju i z powrotem, w razie śmierci członka najbliższej rodziny;
- 4) indywidualne i zbiorowe ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków zaistniałych w czasie pełnienia służby poza granicami państwa, wskutek których nastąpiło uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia lub śmierć żołnierza.

8. Minister SW określi, w **drodze zarządzenia** w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego przypadki, w których następuje wyznaczenie, a w których skierowanie do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa, szczegółowy tryb postępowania przy wyznaczaniu lub kierowaniu żołnierzy zawodowych do pełnienia służby poza granicami państwa, a także odwoływania do kraju z tej służby, warunki pełnienia przez żołnierzy służby poza granicami państwa, w tym zakres podległości, o której mowa w ust. 4, warunki przyznawania świadczeń żołnierzom wyznaczonym lub skierowanym do pełnienia służby poza granicami państwa oraz świadczeń przysługujących żołnierzom w związku z wyznaczeniem lub skierowaniem do pełnienia służby poza granicami państwa. **Zarządzenie**, określając obowiązki i uprawnienia żołnierzy zawodowych wyznaczonych lub skierowanych do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa, powinno w szczególności uwzględnić specyfikę wykonywanych zadań, zagrożenia dla zdrowia lub życia tych żołnierzy, a także istniejące w danym państwie warunki miejscowe. Art. 21.

1. Dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz zawodowy jest wyznaczony na stanowisko służbowe, może dodatkowo powierzyć żołnierzowi czasowe pełnienie obowiązków służbowych w tej jednostce na stanowisku nieobsadzonym lub obsadzonym, na którym wyznaczony żołnierz czasowo nie wykonuje zadań służbowych. Nie dotyczy to sędziów sądów wojskowych i prokuratorów wojskowych jednostek organizacyjnych prokuratury. 1a. Minister SW w przypadkach, o których mowa w ust. 1, może, uwzględniając potrzeby Polskich Sił Zbrojnych, powierzyć także żołnierzowi zawodowemu, pozostającemu w rezerwie kadrowej lub w dyspozycji, czasowe pełnienie obowiązków służbowych w każdej jednostce wojskowej. Nie dotyczy to sędziów sądów wojskowych i prokuratorów wojskowych jednostek organizacyjnych prokuratury.

2. Okres, o którym mowa w ust. 1, nie może być jednorazowo dłuższy niż piętnaście miesięcy.

3. W wyjątkowych przypadkach podoficerowi zawodowemu można dodatkowo powierzyć czasowe pełnienie obowiązków służbowych na stanowisku służbowym przewidzianym dla oficera zawodowego zaszeregowanym do stopnia etatowego kapitana (kapitana marynarki) włącznie, jeżeli nie wiąże się z tym powierzeniem stosunek przełożenia nad oficerami.

4. Żołnierza zawodowego, któremu dodatkowo powierzono czasowe pełnienie obowiązków służbowych na innym stanowisku służbowym, nie zwalnia się ze stanowiska dotychczas zajmowanego.

Art. 22.

1. Żołnierz zawodowy podlega opiniowaniu służbowemu, którego proces rozpoczyna się na sześć miesięcy przed dniem upływu:

- 1) kadencji na stanowisku służbowym – w przypadku żołnierza służby stałej;
- 2) okresu obowiązywania rezerwy w przypadku żołnierza rezerwy

3. Opiniowaniem służbowym obejmuje się również żołnierza zawodowego:

- 1) skierowanego do pełnienia służby poza granicami państwa – za okres pełnienia tej służby;
- 2) zwolnionego ze stanowiska służbowego jeżeli pełnił służbę na tym stanowisku co najmniej dwanaście miesięcy.

4. Opinia służbowa ma na celu ocenę wykonywania przez żołnierza zawodowego oraz rezerwowego obowiązków służbowych i stanowi podstawę do określenia dalszego przebiegu jego służby. W opinii służbowej przełożony ocenia wywiązywanie się żołnierza zawodowego z poszczególnych obowiązków służbowych na zajmowanym stanowisku służbowym oraz jego cechy osobowe a rezerwowego z odbytych obowiązkowych szkoleń i innych kursów. Przy ocenie cech osobowych żołnierza zawodowego przełożony sporządzający opinię służbową może zasięgnąć opinii psychologa jednostki wojskowej.

5. Na podstawie ocen, o których mowa w ust. 4, przełożony wystawia ogólną ocenę opiniowanego żołnierza zawodowego oraz rezerwowego wyrażoną w skali od 5 do 2- (bardzo dobra, dobra, niezdatny do dalszej służby).

6. W ramach opiniowania służbowego żołnierza zawodowego w służbie stałej określa się jego indywidualną prognozę przebiegu zawodowej służby wojskowej: bliższą i dalszą. 7. Prognoza, o której mowa w ust. 6, obejmuje:

- 1) bliższa – wskazanie stanowiska służbowego przewidzianego do objęcia przez opiniowanego żołnierza zawodowego, wskazanie przeniesienia do rezerwy kadrowej albo wskazanie zwolnienia z zawodowej służby wojskowej;
- 2) dalsza – wskazanie stopnia etatowego stanowiska służbowego przewidzianego do objęcia przez opiniowanego żołnierza zawodowego lub studiów, których ukończenie warunkuje objęcie wyższego stanowiska służbowego albo wskazanie zwolnienia z zawodowej służby wojskowej.

8. W przypadku, o którym mowa w ust. 3 pkt 1, nie określa się żołnierzowi zawodowemu indywidualnej prognozy przebiegu zawodowej służby wojskowej.

9. W przypadku zwolnienia żołnierza zawodowego w służbie stałej ze stanowiska służbowego w okresie kadencji na stanowisku służbowym, jeżeli pełnił służbę na tym stanowisku przez okres krótszy niż dwanaście miesięcy, nie sporządza się nowej opinii służbowej, lecz określa się jedynie nową indywidualną prognozę przebiegu zawodowej służby wojskowej.

10. W przypadku przedłużenia żołnierzowi zawodowemu okresu kadencji na stanowisku służbowym nie sporządza się opinii służbowej za okres przedłużonej kadencji, o ile została już sporządzona za okres kadencji.

11. Opinię służbową o żołnierzu zawodowym udostępnia się w przypadku wystąpienia o nią przez organy wojskowe to jest sąd, prokuratora, Żandarmerię Wojskową, a także Kontrwywiad i Wywiad Wojskowy, oraz BOR i Policję.

12. Opinię służbową sporządza osobiście bezpośredni przełożony żołnierza zawodowego.

13. Przełożony jest obowiązany doręczyć, za pokwitowaniem, potwierdzoną kopię opinii służbowej żołnierzowi zawodowemu, którego ona dotyczy w terminie czternastu dni od dnia jej sporządzenia. W opinii służbowej zamieszcza się pouczenie o przysługującym żołnierzowi zawodowemu prawie wniesienia odwołania od opinii.

14. W przypadku odmowy przyjęcia opinii służbowej przez opiniowanego, na równi z doręczeniem, o którym mowa w ust. 13, uznaje się zapoznanie opiniowanego z treścią opinii przez jej odczytanie. Przełożony poucza opiniowanego o przysługującym mu prawie do wniesienia odwołania od opinii i dokonuje o tym fakcie adnotacji w arkuszu opinii służbowej.

15. Żołnierzowi zawodowemu przysługuje prawo wniesienia odwołania od opinii służbowej do wyższego przełożonego w terminie czternastu dni od dnia jej doręczenia. Odwołanie wniesione po terminie nie podlega rozpoznaniu.

16. Prawo wniesienia odwołania nie przysługuje od indywidualnej prognozy przebiegu zawodowej służby wojskowej, określonej dla żołnierza zawodowego w opinii służbowej.

17. Wyższy przełożony, w terminie trzydziestu dni od dnia otrzymania odwołania, może zaskarżoną opinię służbową:

- 1) utrzymać w mocy;
- 2) zmienić ją lub uzupełnić;
- 3) uchylić i wydać nową;
- 4) uchylić, jeżeli brak było podstaw prawnych do jej sporządzenia.

18. Opinia służbowa wydana wskutek odwołania jest ostateczna.

19. Za przygotowanie i przebieg procesu opiniowania służbowego żołnierza zawodowego pełniącego zawodową służbę wojskową:

- 1) w jednostce wojskowej – odpowiada dowódca jednostki wojskowej;
- 2) poza granicami państwa – odpowiada krajowy przełożony, któremu żołnierz w tym czasie podlega.

20. Indywidualną prognozę, o której mowa w ust. 6, określa organ uprawniony do wyznaczenia żołnierza zawodowego na stanowisko służbowe.

21. Określona dla żołnierza zawodowego indywidualna prognoza przebiegu zawodowej służby wojskowej może być zmieniona tylko w przypadkach szczególnie uzasadnionych potrzeb Sił Zbrojnych przez organ, o którym mowa w ust. 20.

22. Minister SW określi, w drodze **zarządzenia**:

- 1) szczegółowe warunki i tryb opiniowania żołnierza zawodowego, doręczania i zapoznawania go z treścią opinii służbowej oraz wnoszenia i rozpatrywania od niej odwołania;
- 2) tryb określania indywidualnej prognozy przebiegu zawodowej służby wojskowej oraz sposób zapoznawania żołnierza zawodowego z indywidualną prognozą przebiegu zawodowej służby wojskowej;
- 3) tryb udostępniania opinii podmiotom określonym w ust. 11;
- 4) wzór arkusza opinii służbowej.

Zarządzenie powinno uwzględniać, aby sporządzona opinia służbowa w sposób jednoznaczny wskazywała o przydatności lub braku przydatności żołnierza zawodowego na zajmowanym stanowisku służbowym, cechy osobowe żołnierza, w szczególności odporność psychofizyczną na trudy zawodowej służby wojskowej, poziom i rzetelność wykonywania zadań służbowych oraz predyspozycje do zajmowania wyższych stanowisk służbowych, a wzór arkusza opinii zawierał wszystkie niezbędne dane do sporządzenia opinii służbowej i określenia indywidualnej prognozy przebiegu zawodowej służby wojskowej, w tym do-

tyczące jego stanu zdrowia, karalności oraz oceny ze sprawdzianu sprawności fizycznej oraz umożliwił opiniowanemu wypowiedzenie się w sprawie dalszego przebiegu służby, a także, aby opiniowanie było oparte na zasadzie jawności dla opiniowanego żołnierza zawodowego.

Art. 23.

1. Stopniami wojskowymi żołnierzy zawodowych są stopnie ustanowione w Ustawie z dnia z 18 lipca 1924 roku która uregulowała nazwy stopni szeregowych i podoficerów, a wzory stopni zostały określone rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 7 grudnia 1925 roku . **Patrz załącznik do ustawy Nr 1.**
2. Nadanie żołnierzowi zawodowemu pierwszego i kolejnych stopni wojskowych następuje w drodze mianowania.
3. **W grupie szeregowych wyróżnia się :**
  - 1)szeregowego strzelca(marynarza)
  - 2) ułana
  - 3) szwoleżera
4. **Do starszych szeregowych zalicza się:**
  - 1)starszy strzelec (starszy marynarz)
  - 2)starszy szwoleżer
  - 3) starszy ułan
5. **W składzie podoficerów znajduje się:**
  - 1)kapral (żandarm , mat) z przeszkoleniem sapersko- minerskim
  - 2)plutonowy (starszy żandarm,) z przeszkoleniem sapersko- minerskim
  - 3)sierżant/wachmistrz z przeszkoleniem sapersko- minerskim
  - 4) starszy sierżant/ starszy wachmistrz/ bsmat z przeszkoleniem sapersko- minerskim
  - 5) chorąży z przeszkoleniem sapersko- minerskim
6. **Oficerowie młodsi :**
  - 1)podporucznik (bosman)
  - 2) porucznik (st. bosman)
  - 3)kapitan (rotmistrz dla kawalerii, kapitan marynarki)
7. **Oficerowie sztabowi:**
  - 1)major (komandor)
  - 2)podpułkownik (komandor)
  - 3) pułkownik (komandor).
8. **W korpusie generalów znajduje się :**
  - 1)generał brygady (kontradmirał),
  - 2)generał dywizji (wiceadmirał),
  - 3)generał broni (admirał)
  - 4)Główny Inspektor Generalny PSZ

Art. 24.

1. Żołnierza zawodowego mianuje się na stopień wojskowy, który odpowiada stopniowi etatowemu stanowiska służbowego, na jakie żołnierz ma być wyznaczony, z dniem objęcia stanowiska służbowego.
2. Warunkiem wydania decyzji o wyznaczeniu żołnierza zawodowego na wyższe stanowisko służbowe oraz objęcia obowiązków na tym stanowisku jest uprzednie wydanie decyzji o mianowaniu tego żołnierza, przez uprawniony organ, na stopień wojskowy

odpowiadający stopniowi etatowemu stanowiska służbowego, na jakie żołnierz ma być wyznaczony.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do żołnierzy zawodowych wyznaczanych na stanowiska służbowe zaszeregowane do stopni generałów (admirałów).

Art.25.

1. Na stopnie wojskowe w korpusie oficerów zawodowych, z wyjątkiem stopnia wojskowego podporucznika (podporucznika marynarki) i stopni wojskowych generałów (admirałów), mianuje Minister SW na wniosek Szefa Sztabu Generalnego..

2. Mianowanie żołnierzy zawodowych na stopień wojskowy podporucznika (podporucznika marynarki) i stopnie wojskowe generałów (admirałów) następuje z uwzględnieniem zasad określonych w ustawie .

2a. Mianowanie na stopień wojskowy odpowiadający stopniowi etatowemu stanowiska służbowego kandydatów na sędziów sądów wojskowych spełniających wymagania określone w art. 22 § 2 i 3 ustawy, o której mowa w art. 23, następuje według zasad określonych dla mianowania żołnierzy zawodowych na stopień wojskowy podporucznika (podporucznika marynarki).

3. Na stopnie wojskowe w korpusach podoficerów zawodowych i szeregowych zawodowych mianuje organ właściwy do wyznaczenia żołnierza zawodowego na stanowisko służbowe, z zastrzeżeniem ust. 4.
4. Na pierwszy stopień wojskowy w korpusie podoficerów zawodowych mianuje organ, któremu podlega szkoła podoficerska.

Art.26. Utrata stopnia wojskowego ,degradacja oraz inne kary następują na podstawie katalogu kar zgodnie z Załącznikiem nr 2 do ustawy. Minister Spraw Wojskowych określi właściwym zarządzeniem oraz w porozumieniu z Szefem Sztabu bu Generalnego zakres kar oraz ich stosowanie na podstawie Załącznika.

Art. 27.

1. Żołnierza zawodowego zalicza do określonego korpusu właściwy organ, o którym mowa w art. 10, w rozkazie personalnym o powołaniu do zawodowej służby wojskowej.

2. Żołnierz zawodowy może być przeniesiony do innego korpusu przez organ właściwy do wyznaczenia go na stanowisko służbowe, decyzją o wyznaczeniu na stanowisko służbowe.

Art. 28.

1. Żołnierza zawodowego wyznacza się na stanowisko służbowe, w drodze decyzji, stosownie do potrzeb Polskich Sił Zbrojnych, w zależności od wymaganych kwalifikacji zawodowych określonych w karcie opisu stanowiska służbowego oraz posiadanej oceny w opinii służbowej, a żołnierza zawodowego w służbie stałej również od ustalonej dla niego indywidualnej prognozy przebiegu zawodowej służby wojskowej.

2. Określenie indywidualnej prognozy przebiegu zawodowej służby wojskowej

żołnierza zawodowego w służbie stałej odbywa się w oparciu o modele przebiegu służby.

- 3. Modele przebiegu służby w poszczególnych korpusach opracowują i uaktualniają, wskazane przez Ministra SW, osoby posiadające kwalifikacje właściwe dla danego korpusu .**

Art. 29 .

1. Minimalne wymagania w zakresie wykształcenia niezbędne do wyznaczenia na pierwsze stanowisko służbowe w korpusach kadry zawodowej Polskich Sił Zbrojnych są następujące w stosunku do:

- 1) szeregowych zawodowych – ukończenie szkoły średniej

- 2) podoficerów zawodowych – ukończenie szkoły średniej oraz właściwej szkoły wojskowej dla podoficerów**

- 3) oficerów zawodowych – posiadanie dyplomu ukończenia studiów wyższych wojskowych w zakresie polityki obronnej oraz wojskowej oraz innych cywilnych**

2. Wyznaczenie na kolejne stanowisko służbowe jest uzależnione od ukończenia kursu, szkolenia, stażu lub specjalizacji, w zależności od wymaganych kwalifikacji określonych w karcie opisu stanowiska służbowego.

Art. 30.

1. Żołnierz zawodowy w służbie stałej pełni zawodową służbę wojskową przez czas określony kadencjami na stanowisku służbowym.

2. Kadencja na stanowisku służbowym trwa od osiemnastu miesięcy do trzech lat.

3. Kadencja na stanowisku służbowym, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami Polskich Sił Zbrojnych, może być przedłużona przez organ właściwy do wyznaczenia na stanowisko służbowe.

4. Okres przedłużenia kadencji na stanowisku służbowym nie może być dłuższy niż dwanaście miesięcy.

5. Okres kadencji na stanowisku służbowym określa organ właściwy do wyznaczania na stanowisko służbowe w decyzji o wyznaczeniu żołnierza zawodowego na to stanowisko.

6. Żołnierz, o którym mowa w ust. 1, może powtarzać kadencję na tym samym stanowisku służbowym, z zastrzeżeniem ust. 7 oraz art. 43 ust. 2 i art. 43a ust. 2.

7. Żołnierz zawodowy może pełnić zawodową służbę wojskową na tym samym stanowisku służbowym:

- 1) dyrektora (szefa) komórki organizacyjnej Ministerstwa SW**

- 2) zaszeregowanym od stopnia etatowego majora (komandora podporucznika), w którego nazwie występuje określenie „dowódca” – nie więcej niż dwie kadencje.

Art. 31.

1. Wyznaczenie oficera zawodowego na wyższe stanowisko może nastąpić w zależności od wolnych stanowisk służbowych, a także od ogólnej oceny bardzo dobrej lub dobrej w opinii służbowej.

2. Okres zajmowania stanowiska służbowego, o tym samym stopniu etatowym wynosi co najmniej trzy lata. Jeżeli przemawiają za tym potrzeby Polskich Sił Zbrojnych okres ten może być krótszy, nie mniej jednak niż osiemnaście miesięcy.

3. W przypadku uzyskania przez oficera zawodowego pełniącego zawodową służbę wojskową w opinii służbowej ogólnej oceny dostatecznej:

- 1) wyznacza się go na to samo lub inne równorzędne stanowisko służbowe;

- 2) może być on zwolniony z zawodowej służby wojskowej.

Art. 32.

1. Wyznaczenie podoficera zawodowego na wyższe stanowisko służbowe może nastąpić w zależności od wolnych stanowisk i od okresu zajmowania dotychczasowego stanowiska, a także od ogólnej oceny bardzo dobrej lub dobrej w opinii służbowej oraz od odbycia, w zależności od potrzeb, stosownego kursu, szkolenia lub specjalizacji.

2. Okres zajmowania stanowiska służbowego, o tym samym stopniu etatowym wynosi co najmniej trzy lata. Jeżeli przemawiają za tym potrzeby Polskich Sił Zbrojnych okres ten może być krótszy, nie mniej jednak niż osiemnaście miesięcy.

Art. 33.

1. Wyznaczenie szeregowego zawodowego na wyższe stanowisko służbowe może nastąpić w zależności od wolnych stanowisk, a także od ogólnej oceny bardzo dobrej lub dobrej w opinii służbowej oraz od odbycia, w zależności od potrzeb, stosownego kursu lub szkolenia.

Art. 34.

- 1. Wyznaczenie na stanowiska służbowe Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i dowódców rodzajów PSZ następuje na wniosek Ministra Spraw Wojskowych przez Prezydenta po uzyskaniu pozytywnej opinii Ministra.**
- 2. Kadencja na stanowiskach służbowych Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i dowódców rodzajów PSZ wynosi cztery lata, z możliwością wyznaczenia na ponowną kadencję, z zastrzeżeniem ust. 3**
- 3. Oficer zawodowy zajmujący stanowisko służbowe Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego lub dowódcy rodzaju broni PSZ może być zwolniony z zajmowanego stanowiska przed upływem kadencji przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w porozumieniu lub na wniosek Ministra SW , jeżeli przemawiają za tym uzasadnione potrzeby Polskich Sił Zbrojnych.**

Art. 35.

- 1. Organami właściwymi do wyznaczania na stanowiska służbowe i zwalniania z tych stanowisk żołnierzy zawodowych są:**

- 1) Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego oraz dowódca okręgu korpusu .**

Art. 36.

1. Żołnierza zawodowego zwalnia się z zajmowanego stanowiska służbowego:

1) jeżeli wojskowa komisja lekarska orzekła jego niezdolność do pełnienia zawodowej służby wojskowej w określonych jednostkach wojskowych albo na zajmowanym stanowisku służbowym;

2) gdy zlikwidowano zajmowane przez niego stanowisko służbowe;

3) gdy upłynął termin kadencji określony w decyzji o wyznaczeniu na stanowisko służbowe;

4) wskutek wymierzenia kary dyscyplinarnej odwołania z zajmowanego stanowiska służbowego

2. Żołnierza zawodowego można zwolnić z zajmowanego stanowiska służbowego w przypadku:

1) zaistnienia potrzeb Polskich Sił Zbrojnych;

2a. W przypadku, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, żołnierza zawodowego wyznacza się na równorzędne lub wyższe stanowisko służbowe albo przenosi się do rezerwy kadrowej na okres nie krótszy niż 6 miesięcy.

3. Żołnierza zawodowego w przypadkach wymienionych w ust. 1 i 2 oraz żołnierza zawodowego pozostającego w rezerwie kadrowej zwalnia się z zawodowej służby wojskowej, gdy odmówi pełnienia służby na innym równorzędnym lub wyższym stanowisku służbowym.

3a. Z dniem przeniesienia żołnierza zawodowego do rezerwy kadrowej lub dyspozycji albo zwolnienia z zawodowej służby wojskowej żołnierz zawodowy z mocy prawa jest zwolniony z dotychczas zajmowanego stanowiska służbowego.

Art. 37.

1. Żołnierzom zawodowym wydaje się wojskowy dokument osobisty stwierdzający pełnienie zawodowej służby wojskowej oraz, w szczególnych przypadkach, dokument osobisty stwierdzający pełnienie tej służby w określonej jednostce wojskowej.

2. Żołnierzy zawodowych obejmuje się ewidencją wojskową, prowadzoną przez dyrektora departamentu Ministerstwa SW właściwego do spraw kadr, organ właściwy do wyznaczania na stanowisko służbowe i dowódcę jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni zawodową służbę wojskową, oraz wojskowego komendanta uzupełnień.

3. W ewidencji, o której mowa w ust. 2, ujmuje się dane osobowe żołnierza zawodowego oraz dane dotyczące przebiegu czynnej służby wojskowej, stanu zdrowia, wykształcenia, kwalifikacji, stanu cywilnego i rodzinnego, wyróżnień, a także orzeczeń wydanych w stosunku do żołnierza w postępowaniu sądowym, administracyjnym lub dyscyplinarnym oraz odpowiedzialności zawodowej.

4. Dane osobowe, o których mowa w ust. 3, obejmują: nazwisko i imiona, nazwisko rodowe, nazwisko i imiona poprzednie, imiona rodziców, nazwiska rodowe rodziców, imię i nazwisko małżonka oraz jego nazwisko rodowe, imiona dzieci, płeć, datę i miejsce urodzenia, obywatelstwo, numer PESEL, stopień wojskowy, adres zameldowania, adres zamieszkania oraz rodzaj, serię i numer dokumentu tożsamości.

5. Ewidencję, o której mowa w ust. 2, prowadzi się w formieteczki akt personalnych i karty ewidencyjnej.

6. Do przetwarzania przez organy wymienione w ust. 2 danych, o których mowa w ust. 3, do celów związanych z przebiegiem zawodowej służby wojskowej nie stosuje się przepisów rozdziału 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.8)).

7. Wojskowy dokument osobisty wydaje się żołnierzowi zawodowemu niezwłocznie po rozpoczęciu pełnienia zawodowej służby wojskowej.

7a. W przypadku zniszczenia lub zaginięcia ewidencji wojskowej podlega ona odtworzeniu.

8. Minister SW określi, w drodze zarządzenia:

1) terminy ważności wojskowych dokumentów osobistych, warunki i tryb wymiany oraz zwrotu tych dokumentów, a także sposób postępowania przy ich wydawaniu;

2) zakres i sposób prowadzenia ewidencji wojskowej oraz sposób jej odtwarzania w przypadku zniszczenia lub zaginięcia, a także wzory dokumentów ewidencyjnych;

3) wzory wojskowych dokumentów osobistych oraz sposób dokonywania wpisów w tych dokumentach i postępowania z nimi, a także organy właściwe do ich wydawania.

9. Rozporządzenie, o którym mowa w ust. 8, powinno w szczególności uwzględniać zadania przełożonych w zakresie wydawania wojskowych dokumentów osobistych i sposobu dokonywania w nich wpisów, a także wymogi dotyczące ochrony danych osobowych żołnierzy zawodowych objętych ewidencją wojskową.

Art. 38

1. Żołnierzom zawodowym wydaje się karty i tabliczki tożsamości.
2. Karty tożsamości wydawane żołnierzom zawodowym wyjeżdżającym w celach służbowych za granicę stanowią również dowód tożsamości, o którym mowa w art. III ust. 2 lit. a Umowy między Państwami-Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu ich sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 21, poz. 257 oraz z 2008 r. Nr 170, poz. 1052).
3. Zasady wydawania żołnierzom zawodowym tabliczek tożsamości określają przepisy Konwencji o ochronie ofiar wojny, podpisanych w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. Nr 38, poz. 171 oraz z 1992 r. Nr 4, poz. 23 i Nr 41, poz. 175).
4. Żołnierzom zawodowym wyjeżdżającym w celach służbowych za granicę wydaje się również indywidualny lub zbiorowy rozkaz wyjazdu.
5. W kartach tożsamości wydawanych żołnierzom zawodowym zamieszcza się:
  - 1) nazwisko i imię (imiona);
  - 2) datę urodzenia;
  - 3) stopień wojskowy i oznaczenie wojskowego dokumentu osobistego;
  - 4) numer PESEL;
  - 5) rodzaj służby wojskowej;
  - 6) grupę krwi;
  - 7) fotografię i podpis żołnierza;
  - 8) suchy odcisk pieczęci organu wystawiającego;
  - 9) nazwę państwa wystawiającego;
  - 10) serię i numer;
  - 11) elementy zabezpieczające.
6. Minister SW określi, w drodze rozporządzenia, rodzaje oraz wzory kart i tabliczek tożsamości wydawanych żołnierzom zawodowym, organy właściwe do ich wydawania i ewidencjonowania, doręczania i postępowania w razie zniszczenia lub utraty, a także wzór rozkazu wyjazdu, mając na względzie przeznaczenie kart i tabliczek tożsamości oraz sposób ich wykorzystania.

Rozdział 4

Podstawowe uprawnienia i obowiązki służbowe żołnierzy zawodowych

Art. 39.

1. Żołnierze zawodowi w czasie wykonywania zadań służbowych są obowiązani do noszenia umundurowania, odznak i oznak wojskowych.
2. W przypadkach określonych przez dowódcę jednostki wojskowej, w której żołnierz zawodowy jest wyznaczony na stanowisko służbowe, jest on obowiązany do noszenia uzbrojenia lub orderów i odznaczeń.
3. **Minister SW określi, w drodze zarządzenia wzory, zasady, okoliczności i sposób noszenia umundurowania oraz oznak wojskowych właściwe dla poszczególnych rodzajów broni zgodnie z ich historycznymi nazwami oraz tradycjami z uwzględnieniem współczesnych realiów oraz wymagań sezonowych jak też rodzaju ćwiczeń i zadań służbowych.**

Art. 40

1. **Żołnierz zawodowy jest obowiązany utrzymywać sprawność fizyczną zapewniającą wykonywanie przez niego zadań służbowych przez uczestnictwo w zorganizowanych zajęciach z wychowania fizycznego.**
2. **Minister SW określi, w drodze rozporządzenia, zadania, wzorcowy program oraz**

formy organizacyjne zajęć z zakresu wychowania fizycznego i sportu realizowane w urzędzie obsługującym Ministra SW oraz jednostkach organizacyjnych podległych i przez niego nadzorowanych, a także wymagania, jakie powinny spełniać osoby prowadzące zajęcia z zakresu wychowania fizycznego i sportu, uwzględniając charakter i specyfikę służby wojskowej pełnionej w tym urzędzie oraz jednostkach organizacyjnych.

3. Żołnierz zawodowy jest poddawany raz w roku sprawdzianowi sprawności fizycznej.

4. Sprawność fizyczną żołnierza zawodowego ocenia się na podstawie ćwiczeń zróżnicowanych ze względu na płeć, grupy wiekowe oraz jednostki wojskowe i zajmowane stanowiska służbowe, a także posiadanej przez żołnierza kategorii zdolności fizycznej i psychicznej do zawodowej służby wojskowej.

5. Na podstawie przeprowadzonego sprawdzianu wystawia się żołnierzowi zawodowemu ocenę sprawności fizycznej wyrażoną w skali od 5 do 2 (bardzo dobra, dobra, niewystarczająca).

Art. 41.

1. Żołnierze zawodowi są obowiązani zachować w tajemnicy wszystkie informacje niejawne, z którymi zapoznali się podczas lub w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej, w tym również informacje stanowiące tajemnicę innego państwa chronioną na zasadzie wzajemności na podstawie zawartych umów międzynarodowych.

2. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa zarówno w czasie pełnienia zawodowej służby wojskowej, jak i po zwolnieniu z niej.

Art. 42. 1. Żołnierz zawodowy może pobierać naukę, jeżeli nie koliduje to z wykonywaniem przez niego zadań służbowych.

2. Żołnierz zawodowy pisemnie informuje o fakcie pobierania nauki dowódcę jednostki wojskowej, w której zajmuje stanowisko służbowe.

3. Żołnierz zawodowy może wystąpić do dowódcy, o którym mowa w ust. 2, z wnioskiem o udzielenie pomocy w związku z pobieraniem nauki.

4. Pomoc, o której mowa w ust. 3, może być udzielona wyłącznie w przypadkach, gdy poziom i kierunek nauki są zbieżne z wymaganiami kwalifikacyjnymi na zajmowanym lub na planowanym do wyznaczenia stanowisku służbowym oraz gdy wyniki nauki w ciągu pierwszych dwóch semestrów są co najmniej dobre.

Art. 43.

Żołnierz zawodowy może być kierowany na studia lub naukę do szkoły wojskowej albo niewojskowej oraz na staż, kurs lub specjalizację wyłącznie w kraju.

Art. 44.

1. Minister SW określi, w drodze zarządzenia:

1) tryb udzielania żołnierzom zawodowym pomocy w związku z pobieraniem przez nich nauki, rodzaj, zakres i wysokość tej pomocy oraz szczegółowy tryb jej zwrotu, a także sposób dokumentowania poniesionych przez żołnierza zawodowego wydatków objętych pomocą;

2) tryb kierowania na studia lub naukę do szkoły wojskowej albo niewojskowej oraz na staż, kurs lub specjalizację i organy właściwe w tych sprawach;

3) wzory umów, o których mowa w art. 52 ust. 5 i art. 54 ust. 1.

2. Zarządzenie powinno uwzględnić:

1) formy udzielanej pomocy;

2) rodzaje i formy nauki, na którą żołnierz zawodowy może być skierowany;

3) koszty na utrzymanie i naukę, które podlegają zwrotowi, w tym zakwaterowania,

wyżywienia, umundurowania i nauki oraz dojazdu do miejsca jej pobierania, a także chesnego i stypendium, oraz określić sposób ich ustalania, a także zwrotu tych kosztów, zawarty w umowie, o której mowa w art. 52 i 54.

Art. 45.

1. Żołnierzowi zawodowemu nie wolno podejmować pracy zarobkowej i prowadzić działalności gospodarczej.

Art. 46.

1. Żołnierz zawodowy nie może wchodzić w skład organów spółek, innych przedsiębiorców oraz fundacji z wyjątkiem członkostwa w organizacjach paramilitarnych i innych organizacjach wojskowych i narodowych za zgodą dowódcy okręgu korpusu.

Art. 47.

- 1. Żołnierz zawodowy jest obowiązany poinformować pisemnie dowódcę jednostki wojskowej, w której zajmuje stanowisko służbowe, o zamiarze wyjazdu i pobytu za granicą w celach niezwiązanych z zawodową służbą wojskową.**
- 2. Dowódca jednostki wojskowej może zakazać żołnierzowi zawodowemu wyjazdu za granicę w celach niezwiązanych z zawodową służbą wojskową, jeżeli wymaga tego względ na przestrzeganie przepisów ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 182, poz. 1228) albo istotne sprawy organizacyjne.**

Art. 48

1. Wymiar czasu służby żołnierzy zawodowych jest określony ich zadaniami służbowymi.
2. Zadania służbowe żołnierzy zawodowych powinny być ustalane przez przełożonych w sposób pozwalający na ich wykonywanie w ramach czterdziestu godzin służby w tygodniu. Wykonywanie zadań służbowych nie może przekraczać przeciętnie czterdziestu ośmiu godzin w tygodniu, w czteromiesięcznym okresie rozliczeniowym. W zamian za czas służby przekraczający czterdzieści godzin służby w tygodniu, żołnierzowi zawodowemu przysługuje czas wolny od służby w takim samym wymiarze.

3. Żołnierzowi zawodowemu przysługuje prawo do co najmniej:

- 1) jedenastu godzin nieprzerwanego odpoczynku w każdej dobie;
- 2) dwudziestu czterech godzin nieprzerwanego odpoczynku w okresie siedmiodniowym.

4. Przepisy ust. 2 i 3 nie mają zastosowania do żołnierzy zawodowych realizujących zadania o charakterze nadzwyczajnym niezbędne do ochrony interesów państwa, w szczególności: biorących udział w zapobieganiu skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia, pełniących służby i dyżury, odbywających ćwiczenia i szkolenia poligonowe (morskie) oraz pełniących służbę wojskową poza granicami państwa.

4a. Ewidencję czasu służby potwierdzającą wykonywanie przez żołnierza zawodowego zadań służbowych ponad normy określone w ust. 2 prowadzi dowódca jednostki wojskowej.

Art.49.

- 1. Żołnierz zawodowy jest obowiązany uprzedzić bezpośredniego przełożonego o niemożności stawienia się do służby lub spóźnieniu z przyczyny z góry wiadomej lub możliwej do przewidzenia oraz określić przewidywany czas trwania nieobecności.**
- 2. W razie niestawienia się do służby lub spóźnienia z innej przyczyny niż określona w ust. 1, żołnierz zawodowy jest obowiązany poinformować bezpośredniego przełożonego tego samego dnia o przyczynie nieobecności w służbie i przewidywanym czasie jej trwania lub przyczynie spóźnienia.**

3. W razie zaistnienia przyczyny uniemożliwiającej dopełnienie obowiązku, o którym mowa w ust. 2, żołnierz zawodowy jest obowiązany poinformować o przyczynie nieobecności w służbie i przewidywanym czasie jej trwania lub przyczynie spóźnienia, niezwłocznie po ustaniu tej przyczyny.

4. W przypadkach, o których mowa w ust. 1–3, żołnierz zawodowy jest obowiązany poinformować bezpośredniego przełożonego osobiście lub za pośrednictwem innej osoby, przez środek łączności lub drogą pocztową. Za datę przekazania informacji drogą pocztową uważa się datę stempla pocztowego.

Art.50.

Zwolnienie żołnierza zawodowego od zajęć służbowych z powodu choroby następuje na podstawie zaświadczenia lekarskiego wystawionego zgodnie z art. 55 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby .

Art. 51.

1. Żołnierze zawodowi otrzymują corocznie urlop wypoczynkowy w wymiarze dwudziestu sześciu dni roboczych.

2. Jeżeli ważne względy służbowe nie pozwalają na udzielenie żołnierzowi zawodowemu urlopu wypoczynkowego w całości lub w części w danym roku kalendarzowym, urlopu tego udziela się w ciągu następnego roku kalendarzowego.

3. Decyzję w sprawie przesunięcia żołnierzowi zawodowemu urlopu wypoczynkowego podejmuje dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz zajmuje stanowisko służbowe. Dowódca jednostki wojskowej jest zobowiązany skierować żołnierza na przesunięty urlop wypoczynkowy, aby wykorzystał go najpóźniej w terminie określonym w ust. 2.

4. Za dni robocze, o których mowa w ust. 1 oraz w art. 62 ust. 1–4 i 7, ust. 8 pkt 2 oraz ust. 11, uważa się wszystkie dni, z wyjątkiem niedziel i świąt określonych w przepisach ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 28, z późn. zm.10)) oraz dodatkowych dni wolnych od służby określonych w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 60 ust. 5.

Art. 52.

1. Żołnierz zawodowy zajmujący stanowisko służbowe pracownika naukowego, naukowo-dydaktycznego, dydaktycznego lub badawczo-technicznego otrzymuje corocznie dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze dwunastu dni roboczych.

2. Żołnierz zawodowy pełniący zawodową służbę wojskową w warunkach uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia otrzymuje corocznie, w zależności od ustalonego w odrębnych przepisach stopnia szkodliwości, dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze piętnastu dni roboczych .

3. Żołnierz zawodowy, jeżeli jest to uzasadnione szczególnymi właściwościami zajmowanego stanowiska służbowego, otrzymuje dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze do piętnastu dni roboczych rocznie.

4. Żołnierzowi zawodowemu, w zależności od stażu czynnej służby wojskowej, udziela się corocznie dodatkowego urlopu wypoczynkowego w wymiarze:

- 1) pięciu dni roboczych – po osiągnięciu piętnastu lat czynnej służby wojskowej;
- 2) dziesięciu dni roboczych – po osiągnięciu dwudziestu lat czynnej służby wojskowej;
- 3) piętnastu dni roboczych – po osiągnięciu dwudziestu pięciu lat czynnej służby wojskowej.

5. W razie zbiegu uprawnień do dodatkowych urlopów wypoczynkowych z różnych tytułów żołnierzowi zawodowemu przysługuje tylko jeden urlop w wymiarze najkorzystniejszym, z

wyjątkiem dodatkowego urlopu z tytułu szkodliwych dla zdrowia warunków służby, z zastrzeżeniem ust. 7.

7. Łączny wymiar urlopu wypoczynkowego i dodatkowych urlopów wypoczynkowych w danym roku kalendarzowym nie może przekroczyć pięćdziesięciu dni roboczych.

7a. Żołnierzowi zawodowemu skierowanemu do służby poza granicami państwa, po zakończeniu służby w ramach tego skierowania, udziela się urlopu aklimatyzacyjnego w wymiarze jednego dnia roboczego za każde rozpoczęte dziesięć dni pełnienia służby poza granicami państwa. Urlopu tego udziela dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz zajmuje stanowisko służbowe albo do której został skierowany w ramach pełnienia zawodowej służby wojskowej w rezerwie kadrowej, bezpośrednio po stawieniu się w jednostce wojskowej. Wymiar urlopu aklimatyzacyjnego nie może przekroczyć dwudziestu dwóch dni roboczych.

8. Żołnierzowi zawodowemu może być udzielony urlop:

- 1) zdrowotny – w wymiarze do sześciu miesięcy;
- 2) okolicznościowy – w wymiarze jednorazowo nie dłuższym niż pięć dni roboczych, z zastrzeżeniem ust. 12.

9. Żołnierzowi zawodowemu skierowanemu przez właściwy organ na naukę i żołnierzowi, któremu udzielono pomocy finansowej w związku z pobieraniem nauki, przysługuje urlop szkoleniowy.

10. Dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz zawodowy zajmuje stanowisko służbowe, udziela żołnierzowi urlopu wypoczynkowego i dodatkowego urlopu wypoczynkowego, przysługującego w danym roku kalendarzowym, na podstawie planu urlopów.

11. Żołnierz zawodowy może otrzymać zwolnienie od zajęć służbowych w razie konieczności sprawowania osobistej opieki nad najbliższym członkiem rodziny, nieprzekraczające jednak łącznie piętnastu dni roboczych w roku kalendarzowym.

12. Najbliższym członkiem rodziny żołnierza zawodowego, o którym mowa w ust. 11 i 12, są jego małżonek i dzieci .

Art. 53.

1. Żołnierza zawodowego można odwołać z urlopu wypoczynkowego lub dodatkowego urlopu wypoczynkowego, a także wstrzymać udzielenie mu urlopu w całości lub w części z ważnych względów służbowych. Termin urlopu może być także przesunięty na wniosek żołnierza zawodowego, umotywowany ważnymi względami.

2. Żołnierzowi zawodowemu odwołanemu z urlopu wypoczynkowego lub dodatkowego urlopu wypoczynkowego albo któremu wstrzymano udzielenie takiego urlopu przysługuje zwrot kosztów spowodowanych odwołaniem lub wstrzymaniem urlopu.

3. Odwołania żołnierza zawodowego z urlopu wypoczynkowego i dodatkowego urlopu wypoczynkowego lub wstrzymania udzielenia takiego urlopu może dokonać dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz zajmuje stanowisko służbowe.

4. Dowódca jednostki wojskowej, który odwołał żołnierza zawodowego z urlopu wypoczynkowego lub dodatkowego urlopu wypoczynkowego albo wstrzymał udzielenie takiego urlopu, orzeka, na wniosek żołnierza, o zwrocie kosztów spowodowanych odwołaniem lub wstrzymaniem urlopu.

Art. 54.

1. Minister SW określi, w drodze zarządzenia:

- 1) stanowiska służbowe, na których pełnienie zawodowej służby wojskowej jest uciążliwe lub szkodliwe dla zdrowia albo posiadające szczególne właściwości, ze względu na

- zajmowanie których udziela się dodatkowego urlopu wypoczynkowego;
- 2) tryb orzekania o potrzebie udzielenia urlopu zdrowotnego i organy właściwe w tych sprawach;
  - 3) szczegółowe warunki i tryb udzielania urlopów, o których mowa w art. 61 i art. 62 ust. 1 – 4, 7a oraz ust. 12, a także wymiar urlopu, o którym mowa w art. 62 ust. 3 i ust. 8 pkt 2 oraz ust. 9;
  - 4) szczegółowe warunki i tryb odwoływania z urlopu wypoczynkowego i dodatkowego urlopu wypoczynkowego, a także wstrzymania udzielenia takiego urlopu oraz zwracania kosztów spowodowanych odwołaniem lub wstrzymaniem urlopu i sposób ich obliczania;
  - 5) szczegółowe warunki i tryb udzielania żołnierzom zawodowym zwolnienia od zajęć służbowych, o którym mowa w art. 62 ust. 11.

Art. 55.

- 1. Żołnierze zawodowi otrzymują umundurowanie, wyekwipowanie i uzbrojenie oraz wyżywienie .**

Art. 56.

- 1. Żołnierze zawodowi są objęci obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego .**
- 2. Żołnierzom zawodowym przysługują coroczne bezpłatne badania profilaktyczne jak też obowiązkowe szczepienia ochronne przed wyjazdem do pełnienia służby poza granicami państwa, uwzględniając zagrożenia epidemiologiczne charakterystyczne dla miejsca pełnienia służby poza granicami państwa oraz terminy i miejsca wykonania takich szczepień;**
- 3. tryb kierowania żołnierzy zawodowych na turnusy leczniczo profilaktyczne oraz ramowy program tych turnusów, uwzględniając potrzeby żołnierzy zawodowych wynikające z ich aktualnego stanu zdrowia, w tym konieczność zapewnienia pełnej rekonwalescencji żołnierzy zawodowych oraz umożliwienia im dalszego leczenia (rehabilitacji) po zakończeniu pobytu na turnusie leczniczo-profilaktycznym, a także wskazując organ kierujący kompetentny do oceny aktualnego stanu zdrowia żołnierzy zawodowych oraz miejsca prowadzenia turnusów leczniczo-profilaktycznych**

Art.57.

- 1. Żołnierzom zawodowym przysługują bezpłatne świadczenia stomatologiczne .**
  - 1) w razie wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej albo choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej oraz na określonych stanowiskach służbowych;
  - 2) w okresie przygotowania do pełnienia służby poza granicami państwa;
  - 3) przez okres sześciu miesięcy po powrocie do kraju po zakończeniu służby poza granicami państwa.
- 2. Minister SW określi, w drodze zarządzenia, wykaz dodatkowych świadczeń zdrowotnych lekarza dentyisty i materiałów stomatologicznych, sposób ich zaspokojenia, rodzaj dokumentów potwierdzających uprawnienia do tych świadczeń oraz tryb kierowania żołnierzy zawodowych do jednostek organizacyjnych udzielających świadczeń zdrowotnych, a także wykaz stanowisk służbowych uprawniających do dodatkowych świadczeń zdrowotnych lekarza dentyisty i materiałów stomatologicznych, mając na względzie specyfikę służby wojskowej żołnierzy zawodowych oraz warunki i właściwości służby uzasadniające udzielanie świadczeń stomatologicznych.**

Art.58.

Świadczenia, o których mowa w art. 24 ust. 7 pkt 2 oraz art. 67–67b, są finansowane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest Minister SW.

Art.59.

1. Żołnierzowi zawodowemu pozostającemu w związku małżeńskim lub posiadającemu dzieci pozostające na jego utrzymaniu, który w miejscu pełnienia służby lub miejscowości pobliskiej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2005 r. Nr 41, poz. 398, z późn. zm.15)) korzysta z zakwaterowania zbiorowego, przydzielono mu miejsce w internacie lub w kwaterze internatowej, bez prawa zamieszkiwania z członkami rodziny, przysługuje dodatek za rozłękę i zwrot kosztów przejazdów odbywanych nie częściej niż raz w miesiącu do miejscowości zamieszkania członka rodziny i z powrotem.

2. Żołnierzowi zawodowemu zamieszkującemu poza miejscem pełnienia służby w miejscowości, która nie jest miejscowością pobliską w rozumieniu ustawy z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, przysługuje prawo do zwrotu kosztów codziennych dojazdów z miejsca zamieszkania do miejsca pełnienia służby i z powrotem. 3. Dodatek za rozłękę, o którym mowa w ust. 1, oraz zwrot kosztów codziennych dojazdów, o którym mowa w ust. 2, ustala się w formie ryczałtów miesięcznych.

4. Zwrot kosztów przejazdów, o którym mowa w ust. 1, ustala się w wysokości równoważności ceny biletu za przejazd środkami komunikacji publicznej, z uwzględnieniem przysługującej żołnierzowi zawodowemu ulgi, niezależnie od tytułu, z jakiego ulga ta przysługuje.

5. Należności określone w ust. 1 i 2 nie przysługują żołnierzowi zawodowemu, któremu przyznano świadczenie mieszkaniowe, a także żołnierzowi zawodowemu pełniącemu służbę poza granicami państwa.

6. Należności i świadczenia określone w ust. 1 i 2 oraz ust. 6 pokrywa się z części budżetu państwa, której dysponentem jest Minister SW.

7. Minister SW określi, w drodze zarządzenia:

1) wysokość dodatku za rozłękę oraz zwrotu kosztów codziennych dojazdów, szczegółowe warunki ustalania wysokości należności, o których mowa w ust. 1 i 2, oraz warunki korzystania z tych uprawnień;

2) rodzaj, wysokość i zakres świadczeń, o których mowa w ust. 6, a także warunki korzystania z tych świadczeń.

Art.60.

1. Uposażenie żołnierzy zawodowych składa się z uposażenia zasadniczego i dodatków do uposażenia.

2. Z tytułu pełnienia zawodowej służby wojskowej żołnierz zawodowy otrzymuje tylko jedno uposażenie.

3. Żołnierzowi zawodowemu powołanemu do zawodowej służby wojskowej w trakcie miesiąca kalendarzowego, w którym pełnił inną formę czynnej służby wojskowej, przysługuje odpowiednie wyrównanie uposażenia.

Art. 61.

1. Żołnierze zawodowi otrzymują następujące inne należności pieniężne:

1) zasilek na zagospodarowanie;

2) odznaczenia

- 3) należności za podróże i przeniesienia służbowe;
- 4) gratyfikacje urlopowe;
- 5) należności związane z pełnieniem zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa;
- 6) należności związane ze zwolnieniem z zawodowej służby wojskowej.

2. W razie śmierci żołnierza zawodowego lub członka jego rodziny przysługują:

- 1) zasiłek pogrzebowy;
- 2) odprawa pośmiertna z części budżetu państwa której dysponentem jest Minister SW

Art. 62.

1 Wyплаты należności o której mowa w Art.73 dokonuje jednostka wojskowa na której zaopatrzeniu finansowym żołnierz pozostaje.

Art. 53.

1. Roszczenia z tytułu prawa do uposażenia i innych należności, o których mowa w art. 73, ulegają przedawnieniu z upływem trzech lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne.

2. Bieg przedawnienia roszczenia z tytułu prawa do uposażenia i innych należności, o których mowa w art. 73, przerywa:

- 1) każda czynność przed organem właściwym do rozpatrzenia roszczenia podjęta bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia roszczenia;
- 2) uznanie roszczenia.

3. W razie zwłoki w wypłacie uposażenia i innych należności, o których mowa w art. 73, żołnierzowi zawodowemu przysługują odsetki ustawowe od dnia, w którym uposażenie lub inna należność pieniężna stały się wymagalne. O odsetkach ustawowych orzeka w decyzji administracyjnej organ właściwy w sprawie przyznania uposażenia lub innej należności.

Art. 64.

1. Prawo do uposażenia powstaje z dniem rozpoczęcia przez żołnierza zawodowego pełnienia zawodowej służby wojskowej.

2. Zmiana wysokości uposażenia następuje:

- 1) z dniem powstania okoliczności uzasadniających tę zmianę – w przypadku zaistnienia okoliczności powodujących podwyższenie uposażenia;
- 2) z pierwszym dniem miesiąca następującego po miesiącu, w którym powstały okoliczności uzasadniające tę zmianę – w razie zaistnienia okoliczności powodujących obniżenie uposażenia.

3. Jeżeli prawo do uposażenia powstało lub podwyższenie wysokości tego uposażenia nastąpiło w trakcie miesiąca kalendarzowego, uposażenie za czas do końca tego miesiąca oblicza się w wysokości 1/30 części miesięcznego uposażenia za każdy dzień.

4. Prawo do uposażenia wygasa z ostatnim dniem miesiąca, w którym żołnierz zawodowy został zwolniony z zawodowej służby wojskowej, zaginął lub zmarł.

Art. 65.

Uposażenie i inne należności, o których mowa w art. 73, pobrane przez żołnierza zawodowego, przysługujące mu według zasad obowiązujących w dniu wypłaty, nie podlegają zwrotowi.

Art. 66.

1. Wysokość uposażenia zasadniczego żołnierza zawodowego jest uzależniona od grupy uposażenia, do której zostało zaszeregowane zajmowane przez niego stanowisko służbowe.
2. Żołnierz powołany do zawodowej służby wojskowej otrzymuje do czasu objęcia

pierwszego stanowiska służbowego uposażenie zasadnicze najniższe w danym korpusie kadry zawodowej Polskich Sił Zbrojnych.

3. Żołnierzowi zawodowemu wyznaczonemu na stanowisko służbowe uposażenie zasadnicze w wysokości wynikającej z ust. 1 przysługuje od dnia objęcia tego stanowiska.
4. Minister SW określi, w drodze zarządzenia, grupy uposażenia dla poszczególnych stopni etatowych.

Zarządzenie powinno umożliwić zróżnicowanie grup uposażenia w zależności od rangi stanowiska, zakresu wykonywanych zadań służbowych, ponoszonej odpowiedzialności i wymaganych kwalifikacji. Uwzględniając powyższe uwarunkowania, rozporządzenie może określać jedną grupę lub kilka grup uposażenia na stanowiskach służbowych o określonym stopniu etatowym.

5. Minister SW określi, w drodze zarządzenia, stawki uposażenia zasadniczego dla poszczególnych grup uposażenia, z uwzględnieniem, że stawka uposażenia zasadniczego dla najniższej grupy uposażenia nie będzie niższa niż wysokość kwoty bazowej, o której mowa w art. 71 ust. 2.

Art. 67.

Żołnierz zawodowy wyznaczony na stanowisko służbowe zaszeregowane do niższej grupy uposażenia zachowuje prawo do stawki uposażenia zasadniczego pobieranego na poprzednio zajmowanym stanowisku do czasu uzyskania wyższej stawki uposażenia zasadniczego.

Art. 68.

1. Żołnierze zawodowi otrzymują następujące dodatki do uposażenia zasadniczego:

- 1) dodatek służbowy – za pełnienie zawodowej służby wojskowej na określonych stanowiskach dowódczych i kierowniczych lub samodzielnych albo w określonych jednostkach wojskowych;**
- 2) dodatek za długoletnią służbę wojskową.**

1. Żołnierzom zawodowym pełniącym służbę w korpusach podoficerów zawodowych i szeregowych zawodowych przyznaje się dodatek motywacyjny – za uzyskanie w opinii służbowej oceny bardzo dobrej oraz posiadanie odpowiedniej klasy kwalifikacyjnej, o której mowa w art. 46a. .

2. Dodatki do uposażenia zasadniczego mogą być ustalone w stawkach miesięcznych, dziennych albo za wykonanie określonych czynności; dodatki ustalone w stawkach miesięcznych są dodatkami o charakterze stałym

3. Dodatki do uposażenia przyznaje, w formie decyzji, organ, o którym mowa w art. 104.

4. Organ, który przyznał dodatek do uposażenia, w przypadku nie wykonywania zadań uzasadniających wypłacanie dodatku, może zawiesić, obniżyć albo wstrzymać jego wypłacanie, w formie decyzji.

5. Żołnierzowi zawodowemu spełniającemu równocześnie warunki do otrzymywania dodatków specjalnych o charakterze stałym z kilku tytułów, przysługuje jeden dodatek specjalny w wyższej stawce miesięcznej. Przepis stosuje się odpowiednio w przypadku zbiegu uprawnień do dodatku służbowego.

5a. Żołnierzowi zawodowemu, który otrzymywał dodatki, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, przyznaje się te dodatki w ostatnim miesiącu pełnienia służby, w wysokości uzależnionej od okresu ich otrzymywania.

- 6. Minister SW, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy, określi szczegółowe warunki otrzymywania dodatków do uposażenia zasadniczego oraz**

ich wysokość.

Art. 69.

1. Uposażenie zasadnicze i dodatki o charakterze stałym są wypłacane miesięcznie z góry, w pierwszym dniu roboczym miesiąca, za który przysługują.

2. Dodatki do uposażenia zasadniczego, inne niż wymienione w ust. 1, wypłaca się nie później niż do dziesiątego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym żołnierz zawodowy spełnił warunki uzasadniające ich przyznanie. W przypadku dodatków do uposażenia wypłacanych żołnierzom zawodowym za czynności wykonywane w okresie roku kalendarzowego, dodatki te wypłaca się w pierwszym kwartale następnego roku kalendarzowego.

3. Inne należności, o których mowa w art. 73, wypłaca się w terminie czternastu dni od dnia, w którym żołnierz zawodowy spełnił warunki uzasadniające otrzymanie tych należności albo właściwy organ podjął decyzję o przyznaniu żołnierzowi tych należności, w przypadku gdy przyznanie prawa do należności lub określenie ich wysokości jest uzależnione od wydania takiej decyzji, z zastrzeżeniem art. 83 ust. 5, art. 92 ust. 2 i art. 96 ust. 6.

4. Uposażenie i inne należności, o których mowa w art. 73, są płatne bezpośrednio do rąk żołnierza zawodowego, z zastrzeżeniem ust. 5.5. Uposażenie i inne należności, o których mowa w art. 73, mogą być wypłacane w formie bezgotówkowej, na warunkach ustalonych w pisemnym porozumieniu między płatnikiem i żołnierzem zawodowym.

Art. 70.

1. Żołnierz zawodowy powołany do pełnienia zawodowej służby wojskowej otrzymuje zasilek na zagospodarowanie, w wysokości jednomiesięcznego uposażenia zasadniczego

2. Zasilek na zagospodarowanie przyznaje się żołnierzowi służby stałej – po objęciu stanowiska służbowego oraz tylko jeden raz w trakcie pełnienia zawodowej służby wojskowej.

Art. 71.

1. Żołnierzowi w przypadku zwolnienia go z zawodowej służby wojskowej, w razie spełniania warunków do przyznania emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej, przysługuje dodatkowe uposażenie roczne w wysokości 1/12 miesięcznego uposażenia przysługującego w ostatnim miesiącu pełnienia zawodowej służby wojskowej.

4. Dodatkowe uposażenie roczne nie przysługuje w przypadku:

1) nieobecności żołnierza zawodowego w służbie przez okres dłuższy niż dwa dni robocze w ciągu roku, która nie została usprawiedliwiona;

2) zwolnienia żołnierza z zawodowej służby wojskowej w przypadkach, o których mowa w art. 111 pkt 6 i 11–14.

Art. 72.

1. Żołnierzom zawodowym mogą być przyznawane zapomogi:

1a. W razie zaginięcia żołnierza zawodowego w związku z wykonywaniem zadań służbowych lub śmierci żołnierza zawodowego Minister SW może przyznać zapomogę małżonkowi, a w razie braku małżonka dzieciom po-zostającym na utrzymaniu żołnierza zawodowego, z zastrzeżeniem ust. 1aa.

1aa. W przypadku braku małżonka i dzieci, zapomogę, o której mowa w ust. 1a, Minister SW może przyznać rodzicom żołnierza.

1ab. Przepis ust. 1a stosuje się odpowiednio do małżonka, dzieci lub rodziców żołnierza zawodowego, który zmarł w ciągu trzech lat po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej, w następstwie wypadku lub choroby pozostających w związku z

wykonywaniem zadań służbowych.

1b. Zapomogi, o których mowa w ust. 1 i 1a, wypłaca się z tworzonego na ten cel funduszu, którego wysokość nie może być niższa niż 2,5% planowanych na dany rok kalendarzowy środków na uposażenia żołnierzy zawodowych.

2. Minister SW, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego, określi, w drodze rozporządzenia, wysokość funduszu na zapomogi oraz źródła jego finansowania, a także sposób ustalania wysokości środków tego funduszu pozostających w dyspozycji dowódców jednostek wojskowych, o których mowa w art. 104, oraz sposób zwiększania tego funduszu w trakcie roku kalendarzowego, uwzględniając formę organizacyjno-prawną jednostki wojskowej, w której tworzony jest fundusz.

Art. 73.

1. Żołnierzom zawodowym przysługują nagrody za wierną służbę oraz nieposzlakowaną opinię w wysokości:

- 1) po 5 latach czynnej służby wojskowej – 75%,**
- 2) po 10 latach czynnej służby wojskowej – 100%,**
- 3) po 15 latach czynnej służby wojskowej – 150%,**
- 4) po 20 latach czynnej służby wojskowej – 200%,**
- 5) po 25 latach czynnej służby wojskowej – 300%**

– miesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym.

2. Minister SW określi, w drodze zarządzenia, okresy wliczane do okresu czynnej służby wojskowej, od którego zależy nabycie prawa do nagrody za wierną służbę oraz nieposzlakowaną opinię oraz tryb jej obliczania i wypłacania, uwzględniając okresy służby, pracy i nauki, sposób dokumentowania tych okresów oraz postępowania w przypadku zbiegu prawa do kilku nagród, a także termin wypłacania nagrody.

Art. 74.

1. Żołnierzowi zawodowemu, który został zawieszony w czynnościach służbowych albo tymczasowo aresztowany, zawiesza się od najbliższego terminu płatności połowę ostatnio otrzymanego uposażenia zasadniczego oraz wypłatę dodatków o charakterze stałym

2. W razie umorzenia postępowania karnego lub dyscyplinarnego albo uniewinnienia prawomocnym wyrokiem sądu lub orzeczeniem dyscyplinarnym żołnierz zawodowy otrzymuje zawieszoną część uposażenia oraz zawieszone należności pieniężne, wraz z odsetkami ustawowymi, od dnia, w którym uposażenie lub in-na należność pieniężna stały się wymagalne, choćby umorzenie lub uniewinnienie nastąpiło po zwolnieniu żołnierza z zawodowej służby wojskowej.

Art. 75.

1. Żołnierzowi zwolnionemu z zawodowej służby wojskowej z powodu niezdatności na skutek choroby, nabytej trwałej lub długotrwałej niesprawności lub redukcji przydziału służbowego przysługuje odprawa w wysokości:

- 1) po roku służby – 100%,**

- 2) po pięciu latach służby – 200%,
- 3) po dziesięciu latach służby – 300%
  - kwoty uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnego w ostatnim dniu pełnienia służby.

Art. 76.

Żołnierzowi zwolnionemu z zawodowej służby wojskowej, niezależnie od odprawy, o której mowa w art. 94, przysługują następujące należności pieniężne:

- 1) przez okres jednego roku po zwolnieniu ze służby wypłacane co miesiąc świadczenie pieniężne w wysokości kwoty uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnego w ostatnim dniu pełnienia służby albo do czasu znalezienia zatrudnienia.

Art. 77.

1. W razie śmierci żołnierza zawodowego, niezależnie od należności pieniężnych określonych w art. 98, przysługuje zasiłek pogrzebowy w wysokości:

- 1) 4 000 zł – jeżeli koszty pogrzebu ponosi małżonek, dzieci, wnuki, rodzice lub rodzeństwo;
- 2) kosztów rzeczywiście poniesionych, nie wyższych jednak niż kwota określona w pkt 1 – jeżeli koszty pogrzebu poniosła inna osoba.

2. Jeżeli śmierć żołnierza zawodowego nastąpiła wskutek wypadku pozostającego w związku z zawodową służbą wojskową, koszty jego pogrzebu pokrywa się z części budżetu państwa, której dysponentem jest Ministerstwo SW.

3. W razie pokrycia kosztów pogrzebu żołnierza zawodowego z części budżetu państwa, której dysponentem jest Minister SW, osobom wymienionym w ust. 1 pkt 1 przysługuje zasiłek pogrzebowy w wysokości 50%.

Art. 78.

Minister SW j określi, w drodze zarządzenia, sposób dokumentowania uprawnień do zasiłków pogrzebowych, o których mowa w art. 99 a także warunki i tryb pokrywania kosztów pogrzebu żołnierza zawodowego z części budżetu państwa, której dysponentem jest Minister SW, z uwzględnieniem dokumentów wymaganych przy wypłacie zasiłku.

Art. 79.

1. Żołnierzowi zawodowemu wyznaczonemu do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa przysługuje uposażenie zasadnicze ustalone z uwzględnieniem grupy uposażenia określonej dla stanowiska służbowego, na jakie został wyznaczony do pełnienia służby poza granicami państwa.

2. Żołnierzowi zawodowemu skierowanemu do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa przysługuje uposażenie zasadnicze ustalone z uwzględnieniem grupy uposażenia według stanowiska służbowego zajmowanego przed skierowaniem.

3. Żołnierzowi zawodowemu, o którym mowa w ust. 1, w czasie zajmowania stanowiska służbowego poza granicami państwa przysługują, wypłacane w walucie polskiej lub obcej:

4. Żołnierzowi zawodowemu, o którym mowa w ust. 1 i 2, przebywającemu w strefie działań wojennych przysługuje dodatek wojenny.
5. Żołnierzowi zawodowemu, o którym mowa w ust. 1 i 2, mogą być przyznane inne należności pieniężne, odpowiednio do warunków pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa.

Art. 80.

- 1. Z uposażenia żołnierza zawodowego mogą być dokonywane potrącenia w granicach i na zasadach określonych w przepisach o wynagrodzeniu za pracę, z zastrzeżeniem ust. 2–4.**
- 2. Przez uposażenie, o którym mowa w ust. 1, należy rozumieć uposażenie wymienione w art. 72 ust. 1, dodatkowe uposażenie roczne, o którym mowa w art. 83, dodatkowe wynagrodzenie, o którym mowa w art. 88, odprawę z tytułu zwolnienia z zawodowej służby wojskowej, o której mowa w art. 94, i należności pieniężne wymienione w art. 95 pkt 1 i 2.**
- 3. Odprawa z tytułu zwolnienia z zawodowej służby wojskowej, o której mowa w art. 94, podlega egzekucji wyłącznie na zaspokojenie zaległych świadczeń alimentacyjnych, z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z ust. 1.**
- 4. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do zaliczek pobranych przez żołnierza zawodowego do rozliczenia, które potrąca się z uposażenia, i innych należności, o których mowa w art. 73, w pełnej wysokości, niezależnie od potrąceń dokonywanych z innych tytułów.**

Art. 81

1. Jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej, organami właściwymi w sprawach określonych w przepisach niniejszego rozdziału są dowódcy jednostek wojskowych zajmujący stanowiska służbowe dowódcy batalionu lub równorzędne, o których mowa w ust. 3, albo wyższe – w stosunku do wszystkich żołnierzy zawodowych pełniących zawodową służbę wojskową w podległej jednostce wojskowej, z wyjątkiem tego dowódcy i jego zastępcy.
2. W stosunku do dowódców jednostek wojskowych i ich zastępców oraz żołnierzy zawodowych pełniących zawodową służbę wojskową w jednostkach wojskowych, których dowódcy zajmują stanowisko niższe niż określone w ust. 1, właściwymi organami są bezpośredni przełożeni dowódców tych jednostek.
3. Stanowiskami służbowymi równorzędnymi stanowisku dowódcy batalionu są stanowiska:
  - 1) dowódcy dywizjonu lub eskadry;
  - 2) dowódcy okrętu II rangi;
  - 3) inne stanowiska dowódców jednostek wojskowych, jeżeli stanowiska te zostały zaszeregowane do stopnia etatowego co najmniej majora (komandora podporucznika).

Rozdział 6

Publiczna działalność żołnierzy zawodowych

Art. 82.

Żołnierzowi zawodowemu przysługują prawa obywatelskie do udziału w życiu publicznym, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawach.

Art. 83.

Zasady etyki oraz honoru i godności żołnierzy zawodowych określa Kodeks Honorowy Żołnierza Zawodowego Wojska Polskiego, opracowany i przyjęty przez organy przedstawicielskie żołnierzy zawodowych.

Art. 84.

- 1. Żołnierz zawodowy może kandydować do Sejmu i Senatu oraz na kierownicze**

stanowiska w państwie obsadzone na podstawie wyboru oraz do organów samorządu terytorialnego jak też ma prawo należeć do stowarzyszeń oraz partii i innych organizacji narodowych pod warunkiem przedstawienia zwierzchnikowi statutu tej organizacji i uzyskania akceptacji zwierzchnika.

2. Na czas trwania kampanii wyborczej udziela się żołnierzowi zawodowemu urlopu bezpłatnego.

Art.85

Ograniczenia określone w niniejszym rozdziale nie naruszają prawa przynależności żołnierzy zawodowych do kościołów i innych związków wyznaniowych mających osobowość prawną.

Rozdział 7

Zwolnienie z zawodowej służby wojskowej

Art.86.

Żołnierza zawodowego zwalnia się z zawodowej służby wojskowej wskutek:

1) zrzeczenia się obywatelstwa polskiego;

2) wybrania na posła, senatora, na kierownicze stanowisko państwowe obsadzone na podstawie wyboru oraz do organów wykonawczych samorządu terytorialnego;

3) ustalenia przez wojskową komisję lekarską niezdolności do służby;

4) odmowy przyjęcia skierowania do wojskowej komisji lekarskiej lub

nieusprawiedliwionego niezgłoszenia się do tej komisji w określonym terminie i miejscu albo niepoddania się badaniom, do których został zobowiązany przez komisję lekarską;

5) osiągnięcia wieku emerytalnego

6) otrzymania niedostatecznej ogólnej oceny w opinii służbowej;

6a) niezłożenia w nakazanym terminie oświadczenia o stanie majątkowym, po jednorazowym pisemnym upomnieniu;

6c) złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego;

7) odmowy pełnienia służby na równorzędnym lub wyższym stanowisku służbowym;

8) upływu terminu wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej dokonanego przez:

a) żołnierza zawodowego,

b) właściwy organ;

9) niewyznaczenia na stanowisko służbowe w czasie pozostawania w rezerwie kadrowej;

10) utraty stopnia wojskowego albo degradacji;

11) prawomocnego orzeczenia o wymierzeniu kary dyscyplinarnej usunięcia z zawodowej służby wojskowej;

12) prawomocnego orzeczenia środków karnych pozbawienia praw publicznych, wydalenia z zawodowej służby wojskowej lub zakazu wykonywania zawodu żołnierza zawodowego;

13) skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności (aresztu wojskowego) bez warunkowego zawieszenia jej wykonania;

14) prawomocnego ukarania przez organ właściwego samorządu zawodowego karą zawieszenia lub pozbawienia prawa wykonywania zawodu (specjalności zawodowej);

15) nieobecności w służbie jednorazowo przez okres trzech dni roboczych, która nie została usprawiedliwiona.

Art. 87.

1. Z dniem śmierci żołnierza zawodowego stosunek służbowy zawodowej służby wojskowej wygasa.

2. Stosunek służbowy zawodowej służby wojskowej wygasa również w przypadku, gdy żołnierz zawodowy:

- 1) został uznany za zmarłego;
- 2) zaginął.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2, żołnierza zawodowego skreśla się z ewidencji decyzją dyrektora departamentu Ministerstwa SW właściwego do spraw kadr wydaną dla celów ewidencyjnych.

Art.88.

1. Żołnierz zawodowy może w każdym czasie wypowiedzieć stosunek służbowy zawodowej służby wojskowej bez podawania przyczyny.

2. Dokonanie wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej przez właściwy organ może nastąpić, gdy jednostka wojskowa, w której żołnierz zawodowy pełni zawodową służbę wojskową, uległa rozformowaniu lub zmniejszył się jej stan etatowy w korpusie kadry zawodowej Sił Zbrojnych, w którym żołnierz pełni służbę, albo gdy uległo likwidacji stanowisko służbowe, które żołnierz zajmował, a brak jest możliwości wyznaczenia go na inne stanowisko odpowiadające jego kwalifikacjom zawodowym. Wypowiedzenie stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej przez właściwy organ jest decyzją.

4. Organem właściwym do wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej, o którym mowa w ust. 3, są:

- 1) Minister SW – w odniesieniu do żołnierzy zawodowych, o których mowa w art. 44 ust. 1 pkt 1;
- 2) dyrektor departamentu Ministerstwa SW właściwego do spraw kadr – w odniesieniu do pozostałych żołnierzy zawodowych korpusu oficerów zawodowych;
- 3) organy, o których mowa w art. 10 pkt 2–4 – w odniesieniu do żołnierzy zawodowych korpusów podoficerów zawodowych i szeregowych zawodowych.

5. Zwolnienie z zawodowej służby wojskowej żołnierza zawodowego wskutek dokonanego wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej następuje po upływie sześciu miesięcy od dnia złożenia wypowiedzenia przez żołnierza lub doręczenia wypowiedzenia dokonanego przez organ wojskowy, w ostatnim dniu miesiąca.

6. Okres wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej, o którym mowa w ust. 5, może być skrócony za pisemną zgodą zwalnianego żołnierza zawodowego i właściwego organu, przy czym kończyć się musi ostatniego dnia miesiąca.

7. Żołnierzowi zawodowemu może być doręczone wypowiedzenie stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej przed terminem rozformowania jednostki wojskowej lub zmniejszenia jej stanu etatowego albo likwidacji stanowiska służbowego, które żołnierz zajmuje, z tym że bieg terminu wypowiedzenia rozpoczyna się od dnia następującego po dniu rozformowania jednostki wojskowej lub zmniejszenia jej stanu etatowego albo likwidacji stanowiska służbowego, które żołnierz zajmował.

8. Żołnierzowi zawodowemu, któremu właściwy organ wypowiedział stosunek służbowy zawodowej służby wojskowej, doręcza się wypowiedzenie wraz z decyzją o przeniesieniu tego żołnierza do dyspozycji.

Art.89.Zwolnienie z zawodowej służby wojskowej następuje decyzją organu określonego w Art. 88.

Art.90.

1. W razie uchylenia orzeczenia, o którym mowa w art. 111 pkt 11 i 13–15 lub art. 112 ust. 1

pkt 1, albo uchylenia lub stwierdzenia nieważności decyzji o zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej lub wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej dokonanego przez organ wojskowy, ulegają uchyleniu skutki tego orzeczenia lub decyzji, jakie wynikły dla żołnierza zawodowego z tego tytułu.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1, data zwolnienia z zawodowej służby wojskowej nie ulega zmianie, przy czym uznaje się, że zwolnienie żołnierza zawodowego nastąpiło w drodze wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej dokonanego przez właściwy organ.

3. Żołnierzowi zawodowemu, o którym mowa w ust. 1, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie w wysokości sześciokrotności kwoty uposażenia zasadniczego, wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnego na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym, z uwzględnieniem powstałych zmian mających wpływ na prawo do uposażenia lub jego wysokość, a w przypadku gdy stanowisko służbowe, które żołnierz zawodowy zajmował przed zwolnieniem z zawodowej służby wojskowej, nie istnieje, według stawek na porównywalnym pod względem stopnia etatowego i grupy uposażenia stanowisku służbowym, obowiązujących w dniu uprawomocnienia się orzeczenia lub decyzji wymienionych w ust. 1.

Art.91

W zakresie zwalniania z zawodowej służby wojskowej żołnierzy zawodowych, których stosunek służbowy lub wykonywanie zawodu jest unormowane w odrębnych przepisach, stosuje się również te przepisy.

Art.92

Minister SW określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb zwalniania żołnierzy zawodowych z zawodowej służby wojskowej. Rozporządzenie to powinno przewidywać, że postępowanie związane ze zwolnieniem żołnierza zawodowego z zawodowej służby wojskowej jest w stosunku do niego jawne.

Art.93

1. Były żołnierz zawodowy, który został zwolniony z zawodowej służby wojskowej wskutek ustalenia przez wojskową komisję lekarską niezdolności do pełnienia zawodowej służby wojskowej wskutek wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej albo choroby powstałej w związku z warunkami służby wojskowej albo który pełnił zawodową służbę wojskową co najmniej cztery lata, z wyjątkiem zwolnionego ze służby wojskowej z powodu, o którym mowa w art. 111 pkt 1, 12–15, w okresie dwóch lat od dnia zwolnienia z zawodowej służby wojskowej, może korzystać z pomocy w zakresie doradztwa zawodowego, przekwalifikowania i pośrednictwa pracy, udzielanej przez właściwe organy.

2. Były żołnierz zawodowy, który został zwolniony z zawodowej służby wojskowej wskutek ustalenia przez wojskową komisję lekarską niezdolności do pełnienia zawodowej służby wojskowej wskutek wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej albo choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej pełnionej poza granicami państwa, związanej z realizacją celów, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Polskich Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, korzysta z pomocy, o której mowa w ust. 1, bezterminowo.

3. Żołnierz zawodowy określony w art.120 za zgodą dowódcy jednostki wojskowej, może korzystać z pomocy w zakresie:

1) doradztwa zawodowego, o ile pełnił zawodową służbę wojskową co najmniej trzy lata,

2) przekwalifikowania zawodowego i pośrednictwa pracy na dwa lata przed zwolnieniem z zawodowej służby wojskowej, o ile pełnił tę służbę co najmniej cztery lata,

4. W ramach pomocy, o której mowa w ust 1 i 2 , do wysokości limitów, mogą być pokrywane koszty:

1) przekwalifikowania zawodowego;

2) przejazdów z miejsca zamieszkania do ośrodka szkolenia, w którym następuje przekwalifikowanie zawodowe, lub do miejsca odbywania praktyki;

3) zakwaterowania w okresie przekwalifikowania zawodowego lub odbywania praktyki zawodowej;

4). Wysokość limitów, o których mowa w ust. 4, wynosi za:

1) przekwalifikowanie zawodowe – 75% najniższego uposażenia zasadniczego żołnierza zawodowego obowiązującego w dniu 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym zainteresowany wystąpił z wnioskiem o udzielenie pomocy w przekwalifikowaniu zawodowym;

2) przejazdy z miejsca zamieszkania do ośrodka szkolenia lub miejsca odbywania praktyki zawodowej i z powrotem – do wysokości równowartości dwudziestu przejazdów, których koszt jednostkowy nie przekracza ceny biletu jednorazowego w 2 klasie pociągu według taryfy pośpiesznej z uwzględnieniem przysługujących ulg, za wyjątkiem biletów na miejsca rezerwowane, sypialne lub miejsca do leżenia;

3) zakwaterowanie w miejscu szkolenia lub w miejscu odbywania praktyki zawodowej – do wysokości równowartości trzydziestu noclegów

4b. Żołnierzowi zawodowemu i byłemu żołnierzowi zawodowemu pokrywa się koszty, o których mowa w ust. 4 pkt 1, w wysokości:

1) po 4 latach służby wojskowej – 100%,

2) po 12 latach służby wojskowej – 200%

3) po 15 latach służby wojskowej – 300%

– limitu określonego w ust 4a pkt 1.

4)Pomoc w zakresie doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy realizowana jest bezpłatnie przez właściwe organy wojskowe.

5) Z pomocy, o której mowa w ust. 1, mogą korzystać bezterminowo również małżonek oraz dzieci pozostające na utrzymaniu żołnierza zawodowego, który:

a) zaginął lub poniósł śmierć w związku z wykonywaniem zadań służbowych,

b) zmarł w okresie 3 lat po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej w następstwie wypadku lub choroby pozostającej w związku z wykonywaniem zadań służbowych.

7. Minister SW określi, w drodze zarządzenia, szczególne warunki i tryb

korzystania z uprawnień, o których mowa w ust. 1–6, zasady dokonywania zwrotu kosztów, o których mowa w ust. 4, oraz właściwość organów w tych sprawach.

Zarządzenie powinno zagwarantować odpowiednie przygotowanie uprawnionych do funkcjonowania na rynku pracy oraz prawidłowe wykorzystanie środków finansowych przeznaczanych na ten cel.

Art.94.

Okres pełnienia zawodowej służby wojskowej wlicza się żołnierzowi jako pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszystkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem. Były żołnierz zawodowy, który podjął pracę w roku kalendarzowym, w którym nastąpiło jego zwolnienie z zawodowej służby wojskowej,

nabywa prawo do urlopu wypoczynkowego w następnym roku kalendarzowym.

Art.95.

1. Żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej przenosi się do rezerwy, jeżeli ze względu na wiek podlegają obowiązkowi służby wojskowej i zostali uznani za zdolnych do tej służby. Żołnierze ci mogą posługiwać się posiadany stopniem wojskowym z określeniem „w rezerwie”.

2. Żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej, którzy ze względu na wiek albo stan zdrowia nie podlegają obowiązkowi służby wojskowej, przenosi się w stan spoczynku. Żołnierze ci mogą posługiwać się posiadany stopniem wojskowym z określeniem „w stanie spoczynku”.

Art. 96.

1. Żołnierzowi zwolnionemu z zawodowej służby wojskowej wydaje się niezwłocznie świadectwo służby.

2. Były żołnierz zawodowy może żądać sprostowania świadectwa służby w terminie siedmiu dni od dnia jego doręczenia.

3. W przypadku niewydania w terminie lub wydania niewłaściwego świadectwa służby byłemu żołnierzowi zawodowemu przysługuje odszkodowanie z tytułu poniesionej przez niego w związku z tym szkody w wysokości uposażenia zasadniczego, wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnego na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym, za czas pozostawania bez pracy z tego powodu, nie dłuższy jednak niż sześć tygodni.

4. Minister SW określi, w drodze zarządzenia, dane, które należy podać w świadectwie służby, wzór świadectwa służby, a także tryb wydawania i prostowania tych świadectw, uwzględniając w szczególności tryb przyznawania odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej niewydaniem w terminie lub wydaniem niewłaściwego świadectwa służby, a także to, iż wzór powinien odpowiadać stosownym wzorom świadectw pracy i służby dla innych grup zawodowych.

Rozdział 8

Służba wojskowa żołnierzy zawodowych w Kontrwywiadzie oraz w Wywiadzie Wojskowym

Art. 97.

Kontrwywiad Wojskowy oraz Wywiad Wojskowy należą do chlubnej historii polskiego Wywiadu Wojskowego Sztabu Generalnego WP II Rzeczypospolitej i kontynuują jego tradycje w Polskich Siłach Zbrojnych.

Art. 98.

Kontrwywiad Wojskowy 'KW' oraz Wywiad Wojskowy „WW” są służbami specjalnymi właściwymi w sprawach ochrony przed zagrożeniami wewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Polskich Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Sztab Generalny PSZ oraz Ministra Spraw Wojskowych .

Art. 99.

1. Szef Kontrwywiadu Wojskowego, zwany dalej „Szefem KW”, i Szef Wywiadu Wojskowego, zwany dalej „Szefem WW”, są centralnymi organami Sztabu Generalnego Polskich Sił Zbrojnych działającymi odpowiednio przy pomocy KW i WW, będącymi jednostkami podległymi Ministrowi Spraw Wojskowych.

2. Działalność Szefa KW oraz Szefa WW podlega kontroli Sejmu.

Art. 4.

1. Nazwy: Kontrwywiad Wojskowy i Wywiad Wojskowy oraz ich skróty: „KW” i „WW” przysługują wyłącznie Służbom, o których mowa w art. 1 i 2.

Art. 100.

1. Do zadań Wywiadu Wojskowego należy:

1) Gromadzenie, przetwarzanie, systematyzacja, ochrona i dystrybucja informacji w cyklu wywiadowczym, przeznaczonych na potrzeby Polskich Sił Zbrojnych dotyczących głównie: obcych sił zbrojnych, gospodarki obcych sił zbrojnych nowych technik (zwłaszcza wojskowych), ukształtowania terenu, warunków pogodowych na danym terenie, lokalizacji strategicznych obiektów wojskowych niezbędnych zarówno w planowaniu taktyki i strategii wojennej, w trakcie prowadzenia wojny jak i w czasie pokoju.

2) rozpoznawanie, zapobieganie oraz wykrywanie popełnianych przez żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową oraz pracowników PSZ RP i innych jednostek organizacyjnych MSW w tym byłego MON, przestępstw:

a) przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych

b) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej które określa Konstytucja oraz inne przepisy

d) jeżeli mogą one zagrażać bezpieczeństwu lub zdolności bojowej PSZ RP lub innych jednostek organizacyjnych MSW,

e) przeciwko ochronie informacji niejawnych jeżeli mogą one zagrażać bezpieczeństwu lub zdolności bojowej PSZ RP lub innych jednostek organizacyjnych MSW

f) określonych w art. 33 ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa

g) związanych z działalnością terrorystyczną oraz innych niż wymienione w lit. a – f, godzących w bezpieczeństwo potencjału obronnego państwa, PSZ RP oraz jednostek organizacyjnych MSW

2) współdziałanie z Żandarmerią Wojskową i innymi organami uprawnionymi do ścigania przestępstw wymienionych w pkt 1;

3) prowadzenie wywiadu radioelektronicznego oraz przedsięwzięć z zakresu ochrony kryptograficznej i kryptoanalizy;

4) ochrona bezpieczeństwa jednostek wojskowych, innych jednostek organizacyjnych MSW oraz żołnierzy wykonujących zadania służbowe poza granicami państwa;

5) ochrona bezpieczeństwa badań naukowych i prac rozwojowych zleconych przez PSZ RP i inne jednostki organizacyjne MSW i oraz produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o przeznaczeniu wojskowym zamówionymi przez PSZ RP i inne jednostki organizacyjne MSW

2. Działalność WW poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej może być prowadzona w związku z jej działalnością na terytorium państwa wyłącznie w zakresie realizacji zadań określonych w ustawie.

Art. 101.

1. Do zadań Kontrwywiadu Wojskowego należy:

1) uzyskiwanie, gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie

informacji mogących mieć istotne znaczenie dla:

- a) neutralizowania działalności obcych służ wywiadowczych**
- b) przeciwdziałania szpiegostwu na terytorium Rzeczypospolitej**
- c) działania mające na celu ochronę i obronę przed dywersją i sabotażem oraz militarnym zagrożeniem zewnętrznym godzącym w obronność Rzeczypospolitej Polskiej,**

2) rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi oraz towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także rozpoznawanie międzynarodowego obrotu bronią masowej zagłady i zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem

3) rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń występujących w rejonach napięć, konfliktów i kryzysów międzynarodowych, mających wpływ na obronność państwa oraz zdolność bojową PSZ RP, a także podejmowanie działań mających na celu eliminowanie tych zagrożeń;

4) prowadzenie wywiadu elektronicznego na rzecz PSZ RP oraz przedsięwzięć z zakresu kryptoanalizy i kryptografii;

5) współdziałanie w organizowaniu polskich przedstawicielstw wojskowych za granicą;

6) uczestniczenie w planowaniu i przeprowadzaniu kontroli realizacji umów międzynarodowych dotyczących uzbrojenia oraz rozbrojenia;

2. Zadania, o których mowa w ust. 1.2.3 są realizowane poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz na terenie Rzeczypospolitej.

- 3. Działalność KW może być prowadzona wyłącznie w związku z jej działalnością poza granicami państwa, a realizacja czynności, o których mowa w ustawie dopuszczalna jest za zgodą Sztabu Generalnego PSZ .**

Art. 102.

1. Szef Sztabu Generalnego określa szczegółowe kierunki działania KW i WW w drodze wytycznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

2. Szefowie KW i WW, najpóźniej na 3 miesiące przed końcem roku kalendarzowego, przedstawiają Ministrowi Spraw Wojskowych oraz Szefowi Sztabu Generalnego każdy w zakresie swojej właściwości, roczne plany działania na rok następny.

3. Szefowie KW i WW, każdy w zakresie swojej właściwości, przedstawiają corocznie do dnia 31 marca Szefowi Sztabu Generalnego oraz Ministrowi Spraw Wojskowych sprawozdania z działalności i wykonania budżetu KW i WW za poprzedni rok kalendarzowy.

4. Plany i sprawozdania, o których mowa w ust. 2 i 3, zatwierdza Minister Spraw Wojskowych.

5. Minister Spraw Wojskowych przekazuje niezwłocznie Prezesowi Rady Ministrów oraz Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wytyczne, o których mowa w ust. 1, oraz zatwierdzone plany i sprawozdania, o których mowa w ust. 2 i 3, wraz z opiniami, o których mowa w ust. 4.

Art.103.

Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze zarządzenia niepodlegającego

ogłoszeniu, formy i tryb współdziałania KW i WW w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego.

Art.104..

1. Szefowie KW i WW, każdy w zakresie swojej właściwości, w celu realizacji zadań podległych sobie służb mogą podejmować współpracę z właściwymi organami i służbami innych państw.

2. Podjęcie współpracy, o której mowa w ust. 1, może nastąpić po uzyskaniu zgody Szefa Sztabu Generalnego oraz Ministra Spraw Wojskowych.

Art. 105.

1. KW i WW przy realizacji swoich zadań współdziałają:

1) ze Sztabem Generalnym Wojska Polskiego i innymi komórkami organizacyjnymi Ministerstwa Spraw Wojskowych oraz dowódcami rodzajów PSZ

RP, okręgów wojskowych, garnizonów wojskowych i jednostek wojskowych;

2) odpowiednimi organami, służbami i instytucjami podległymi ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych;

3) odpowiednimi organami i jednostkami organizacyjnymi podległymi ministrowi właściwemu do spraw skarbu państwa i finansów publicznych;

4) odpowiednimi organami, służbami i instytucjami podległymi ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych;

5) innymi organami, służbami i instytucjami uprawnionymi do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych.

2. Minister Spraw Wojskowych określi w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego formy i tryb współdziałania KW i WW z organami, służbami i instytucjami podległymi ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych, uwzględniając właściwość tych organów, służb i instytucji w porozumieniu z MSZ.

4. Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze rozporządzenia w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego formy i tryb współdziałania KW i WW z odpowiednimi organami, służbami i instytucjami podległymi innym ministrom a także z innymi organami, służbami i instytucjami uprawnionymi do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, uwzględniając właściwość tych organów, służb i instytucji.

Art. 106.

1. Działalność KW i WW jest finansowana z budżetu państwa z części – obrona narodowa - Polskie Siły Zbrojne.

2. Koszty realizacji zadań KW i WW, w zakresie których – ze względu na wyłączenie ich jawności – nie mogą być stosowane przepisy o finansach publicznych, rachunkowości i zamówieniach publicznych, są finansowane z utworzonego na ten cel dla każdej ze służb funduszu operacyjnego.

3. Szefowie KW i WW, każdy w zakresie swojej właściwości, po zatwierdzeniu przez Ministra Spraw Wojskowych przez Szefa Sztabu Generalnego określają, w drodze zarządzeń, stanowiące tajemnicę państwową szczegółowe zasady tworzenia i gospodarowania funduszem operacyjnym, o którym mowa w ust. 2.

Art. 107.

1. Organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego, instytucje państwowe są obowiązane w zakresie swojego działania, do współdziałania z

KW i WW oraz do udzielania pomocy w realizacji zadań KW i WW.

2. Przedsiębiorcy, instytucje oraz inne organizacje realizujące umowy z jednostkami organizacyjnymi MSW, w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych oraz produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o przeznaczeniu wojskowym są obowiązane, w zakresie realizowanych umów, do współdziałania z KW i WW.

Rozdział 9.

Organizacja Kontrwywiadu Wojskowego oraz Wywiadu Wojskowego

Art. 108.

1. Szefów KW i WW powołuje i odwołuje, na wniosek Ministra Spraw Wojskowych Prezydent Rady Ministrów, po zasięgnięciu opinii Szefa Sztabu Generalnego .

2. Minister Spraw Wojskowych na wniosek Szefa Sztabu Generalnego powołuje i odwołuje zastępców Szefa KW i Szefa WW, po zasięgnięciu opinii Szefa Sztabu Generalnego .

Art. 109.

W stosunku do żołnierzy zawodowych wyznaczonych na stanowiska Szefa KW, Szefa WW lub ich zastępców stosuje się przepisy ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. Nr 179, poz. 1750, z 2004 r. Nr 116, poz. 1203, Nr 210, poz. 2135 oraz z 2005 r. Nr 122, poz. 1025), w zakresie przepisów określających zasady i tryb wyznaczania oraz zwalniania ze stanowisk służbowych.

Art. 110.

Szefem KW i Szefem WW może zostać osoba, która:

- 1) posiada wyłącznie obywatelstwo oraz jest narodowości polskiej**
- 2) korzysta z pełni praw publicznych;**
- 3) wykazuje nieskazitelną postawę moralną, obywatelską i patriotyczną;**
- 4) daje rękojmię należytego wykonywania zadań;**
- 5) spełnia wymagania określone w przepisach o ochronie informacji niejawnych w zakresie dostępu do informacji stanowiących tajemnicę państwową, oznaczonych klauzulą „ściśle tajne” oraz' zastrzeżone'.**
- 6) posiada odpowiednie wykształcenie wojskowe**
- 7) nie pełniła służby zawodowej, nie pracowała i nie była współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa, wymienionych w Ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu**
- 8) nie pracowała w SKW lub KW na podstawie poprzedniej ustawy**

Art. 111.

1. Odwołanie Szefa KW albo Szefa WW z zajmowanego stanowiska następuje w przypadku:

- 1) rezygnacji z zajmowanego stanowiska;**
- 2) zrzeczenia się obywatelstwa polskiego lub nabycia obywatelstwa innego państwa;**
- 3) skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;**
- 4) utraty predyspozycji niezbędnych do zajmowania stanowiska.**

2. Odwołanie Szefa KW albo Szefa WW z zajmowanego stanowiska może nastąpić w przypadku nie wykonywania obowiązków z powodu choroby trwającej nieprzerwanie ponad 3 miesiące.

Art. 112.

W przypadku zwolnienia stanowiska Szefa KW albo Szefa WW lub czasowej niemożności sprawowania przez niego funkcji, Szef Sztabu Generalnego może powierzyć pełnienie obowiązków Szefa, na czas nie dłuższy niż 3 miesiące, jego zastępcy lub na wniosek Ministra Spraw Wojskowych innej osobie.

Art. 113.

1. Szefowie KW i WW, każdy w zakresie swojej właściwości, powiadamiając Ministra Spraw Wojskowych przekazują niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej

Polskiej i Prezesowi Rady Ministrów informacje mogące mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Szefowie KW i WW, każdy w zakresie swojej właściwości, przekazują niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej informacje, o których mowa w ust. 1, w każdym przypadku, kiedy Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej tak zadecyduje.

3. Jeśli informacje, o których mowa w ust. 1, dotyczą spraw objętych zakresem działania właściwego ministra, Szef KW lub Szef WW przekazuje je temu ministrowi, chyba że Prezes Rady Ministrów zadecyduje inaczej.

Art. 114.

1. Szefowie KW i WW kierują podległymi sobie służbami bezpośrednio lub przez swoich zastępców.

2. Szefowie KW i WW, każdy w zakresie swojej właściwości, w drodze zarządzeń niepodlegających ogłoszeniu, określają sposoby, metody i formy wykonywania zadań w służbach w zakresie nieobjętym innymi przepisami w uzgodnieniu ze Sztabem Generalnym PSZ.

Art. 115..

1. Minister Spraw Wojskowych nadaje w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego w drodze zarządzeń, odrębnie dla KW i WW regulamin, który określa ich organizację wewnętrzną.

2. Szefowie KW i WW, po uzyskaniu zgody Szefa Sztabu Generalnego oraz Ministra Spraw Wojskowych w drodze zarządzeń, każdy w zakresie swojej właściwości, nadają regulaminy organizacyjne jednostkom organizacyjnym każdej ze służb, w których określają ich strukturę wewnętrzną i szczegółowe zadania.

3. Szefowie KW i WW, w drodze zarządzeń, po uzyskaniu zgody Szefa Sztabu Generalnego oraz Ministra Spraw Wojskowych każdy w zakresie swojej właściwości, tworzą, przekształcają i likwidują ośrodki szkolenia służb, określając ich strukturę, zadania oraz zasady funkcjonowania w zakresie nieobjętym innymi przepisami.

4. Szefowie KW i WW, po uzyskaniu zgody Szefa Sztabu Generalnego oraz Ministra Spraw Wojskowych każdy w zakresie swojej właściwości, mogą tworzyć zespoły o charakterze stałym lub doraźnym, określając ich nazwę, skład osobowy oraz szczegółowy zakres i tryb działania.

Art. 116.

1. Dla zapewnienia bezpieczeństwa i zdolności bojowej jednostek wojskowych PSZ RP realizujących zadania za granicą w skład tych jednostek mogą wchodzić jednostki organizacyjne KW i WW.

2. Oficerowie KW i WW pełniący służbę w jednostkach organizacyjnych KW i WW, o których mowa w ust. 1, wykonują polecenia i rozkazy według procedur obowiązujących w PSZ RP.

3. Do oficerów , o których mowa w ust. 2, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące uprawnień żołnierzy zawodowych pełniących służbę poza granicami państwa.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia, tryb i sposób powoływania jednostek organizacyjnych KW i WW, wchodzących w skład jednostek wojskowych PSZ RP realizujących zadania za granicą, uwzględniając konieczność zapewnienia bezpieczeństwa i zdolności bojowej tych jednostek oraz przepisy regulujące funkcjonowanie jednostek Polskich Sił Zbrojnych.

Rozdział 10

Uprawnienia oficerów Kontrwywiadu Wojskowego i Wywiadu Wojskowego

Art. 117.

Żołnierze zawodowi wyznaczeni na stanowiska służbowe w KW albo WW posiadają uprawnienia i podlegają obowiązkom określonym w niniejszym rozdziale odpowiednio dla KW albo WW.

Art. 118.

Oficerowie KW oraz WW wykonują czynności służbowe w ramach swoich kompetencji wynikające z przepisów ustawy jako zadania :

- 1. zwykle**
- 2. specjalne**
- 3. nadzwyczajne.**

Art.119.

1. Jeżeli informacje i materiały uzyskane w wyniku czynności podjętych przez organy, służby lub instytucje uprawnione do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych wskazują, że sprawa będąca przedmiotem tych czynności należy do zakresu działania KW albo WW, podmioty te przekazują uzyskane informacje i materiały właściwej służbie.

2. Jeżeli informacje i materiały uzyskane przez KW albo WW wskazują na uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego albo potwierdzają jego popełnienie, KW albo WW przedstawia je właściwemu prokuratorowi, w celu podjęcia decyzji w zakresie ich dalszego procesowego wykorzystania.

3. Jeżeli informacje i materiały uzyskane przez KW albo WW dostatecznie uzasadniają podejrzenie popełnienia wykroczenia lub wykroczenia skarbowego albo potwierdzają jego popełnienie, KW albo WW zawiadamia organ właściwy dla ścigania sprawy.

4. Szef KW albo Szef WW podejmuje decyzję, o której mowa w ust. 5, za zgodą

Szefa Sztabu Generalnego .

Art. 120.

1. Oficerowie KW oraz WW wykonując czynności operacyjno-rozpoznawcze mają prawo:

1) żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego do udzielania nieodpłatnie tej pomocy, w ramach obowiązujących przepisów prawa;

2) zwracania się o niezbędną pomoc do innych, niż wymienieni w pkt 1, przedsiębiorców, jednostek organizacyjnych i organizacji społecznych, jak również zwracania się w nagłych wypadkach do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy, w ramach obowiązujących przepisów prawa.

2. Minister Spraw Wojskowych określi w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego w drodze zarządzenia, szczegółowy sposób przeprowadzania czynności, o których mowa w ust. 1, uwzględniając obowiązki oficera KW i WW występującego z żądaniem udzielenia pomocy lub zwracającego się o tę pomoc.

Art.121.

1. Oficerowie KW oraz WW wykonując czynności służące realizacji zadań mają prawo obserwowania i rejestrowania przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń w miejscach publicznych oraz dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom w trakcie wykonywania czynności operacyjno- rozpoznawczych podejmowanych na podstawie ustawy.

2. Materiały, z czynności o których mowa w ust. 1, które nie stanowią informacji potwierdzających popełnienie przestępstwa lub nie są istotne dla bezpieczeństwa potencjału obronnego PSZ RP, podlegają niezwłocznie protokołarnemu, komisijnemu zniszczeniu. Zniszczenie materiałów zarządza Szef KW oraz Szef WW.

3. Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze zarządzenia w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego szczegółowe warunki przeprowadzania i dokumentowania czynności, o których mowa w ust. 1, uwzględniając dostosowany do sytuacji sposób przeprowadzania przez funkcjonariuszy KW oraz WW czynności podejmowanych w ramach ustawowych uprawnień oraz obowiązki oficerów podczas realizacji tych czynności.

Art.122.

1. Ze względu na okoliczności zdarzenia funkcjonariusz KW oraz WW wykonując czynności operacyjno-rozpoznawcze ma prawo użycia broni palnej wyłącznie:

1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność oficera lub innej osoby albo w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;

2) przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza albo innej osoby;

3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń palną oficerowi lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania;

4) w celu odparcia niebezpiecznego, bezpośredniego, gwałtownego zamachu na obiekty lub urządzenia ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa;

5) w celu odparcia zamachu, stwarzającego jednocześnie bezpośrednie zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności człowieka, na obiekty lub urządzenia

ważne dla obronności państwa lub bezpieczeństwa PSZ RP;

6) w celu odparcia gwałtownego, bezpośredniego i bezprawnego zamachu na konwój ochraniający osoby, dokumenty zawierające wiadomości stanowiące tajemnicę państwową, pieniądze albo inne przedmioty wartościowe.

2. Użycie broni palnej powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie, przeciwko której użyto broni, i nie może zmierzać do pozbawienia jej życia, a także narażać na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia innych osób z wyjątkiem działania w stanie wyższej konieczności .

3. Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego w drodze rozporządzenia określi dostosowane do sytuacji warunki i sposób postępowania przy użyciu broni palnej, uwzględniając ograniczenia w zakresie użycia broni palnej, a także sposób dokumentowania przypadków użycia broni palnej.

Art.123.

1. Przy wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych, podejmowanych przez KW oraz WW gdy inne środki okazały się bezskuteczne albo zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że będą nieskuteczne lub nieprzydatne Szef KW oraz Szef WW może, w drodze postanowienia, zarządzić kontrolę operacyjną.

2. Kontrola operacyjna prowadzona jest niejawnie i polega na:

1) kontrolowaniu treści korespondencji;

2) kontrolowaniu zawartości przesyłek;

3) stosowaniu środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawnie informacji i dowodów oraz ich utrwalanie, a w szczególności treści rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych.

5. Zarządzenie Szefa KW oraz Szefa WW o którym mowa w ust. 1, powinien zawierać w szczególności:

1) numer sprawy i jej kryptonim, jeżeli został jej nadany;

2) okoliczności uzasadniające potrzebę zastosowania kontroli operacyjnej, w tym stwierdzonej albo prawdopodobnej bezskuteczności lub nieprzydatności innych środków;

3) dane osoby lub inne dane pozwalające na jednoznaczne określenie podmiotu lub przedmiotu, wobec którego stosowana będzie kontrola operacyjna, ze wskazaniem miejsca lub sposobu jej stosowania;

4) cel, czas i rodzaj prowadzonej kontroli operacyjnej.

6. Kontrolę operacyjną zarządza się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.

7. W uzasadnionych przypadkach, gdy podczas stosowania kontroli operacyjnej pojawiają się nowe okoliczności istotne dla zapobieżenia lub wykrycia przestępstwa albo ustalenia sprawcy i uzyskania dowodów przestępstwa Szef KW oraz Szef WW może wydać postanowienie o kontroli operacyjnej przez czas oznaczony również po upływie okresów, o których mowa w ust. 6.

8. Na zarządzenie Szefa KW przysługuje zażalenie do Ministra Spraw Wojskowych.

9. Przedsiębiorcy telekomunikacyjni oraz operatorzy świadczący usługi pocztowe są obowiązani do zapewnienia na własny koszt warunków technicznych i organizacyjnych umożliwiających prowadzenie przez KW kontroli operacyjnej.

10. Kontrola operacyjna powinna być zakończona niezwłocznie po ustaniu przyczyn

jej zarządzenia, najpóźniej jednak z upływem okresu, na który została wprowadzona.

11. Szef KW informuje Naczelnego Prokuratora Wojskowego oraz Szefa Sztabu PSZ o wynikach kontroli operacyjnej po jej zakończeniu, a na jego żądanie również o przebiegu tej kontroli, przedstawiając zebrane w jej toku materiały.

12. W przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania karnego, Szef KW przekazuje Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu materiały zgromadzone podczas stosowania kontroli operacyjnej, w razie potrzeby z wnioskiem o wszczęcie postępowania karnego lub karno-skarbowego. W postępowaniu przed sądem, w odniesieniu do tych materiałów, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

13. Zgromadzone podczas stosowania kontroli operacyjnej materiały, które nie stanowią informacji potwierdzających zaistnienie przestępstwa, podlegają niezwłocznemu, protokolarnemu, komisyjnemu zniszczeniu. Zniszczenie materiałów zarządza Szef KW lub Szef WW.

14. Szef Sztabu Generalnego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w określi w drodze zarządzenia, sposób dokumentowania kontroli operacyjnej oraz przechowywania i przekazywania wniosków i zarządzeń, a także przechowywania, przekazywania oraz przetwarzania i niszczenia materiałów uzyskanych podczas stosowania tej kontroli, uwzględniając potrzebę zapewnienia niejawnego charakteru podejmowanych czynności i uzyskanych materiałów oraz wzory stosowanych druków i rejestrów.

Art.124.

1. Obowiązek wydania zarządzenia o której mowa w art. 31 ust. 1, nie dotyczy informacji niezbędnych do realizacji przez KW oraz WW zadań w postaci danych:

1) identyfikacyjnych abonenta, zakończenia sieci lub urządzenia telekomunikacyjnego oraz dotyczących faktu, okoliczności i rodzaju połączenia lub próby uzyskania połączenia między określonymi urządzeniami telekomunikacyjnymi lub zakończeniami sieci;

2) dotyczących identyfikacji oraz lokalizowania zakończeń sieci lub urządzeń telekomunikacyjnych, pomiędzy którymi wykonano połączenie lub próbę połączenia;

3) identyfikujących podmiot korzystający z usług pocztowych oraz dotyczących faktu, okoliczności świadczenia usług pocztowych lub korzystania z tych usług.

2. Udostępnienie przez przedsiębiorcę telekomunikacyjnego lub operatora świadczącego usługi pocztowe danych, o których mowa w ust. 1, następuje nieodpłatnie na:

1) pisemny wniosek Szefa KW lub osoby przez niego upoważnionej;

2) ustne żądanie funkcjonariusza KW, posiadającego pisemne upoważnienie Szefa KW.

3. O udostępnieniu danych w trybie określonym w ust. 2 pkt 2 przedsiębiorca telekomunikacyjny lub operator świadczący usługi pocztowe informuje Szefa KW.

4. Przedsiębiorca telekomunikacyjny oraz operatorzy świadczący usługi pocztowe są obowiązani udostępnić dane, o których mowa w ust. 1, funkcjonariuszom KW wskazanym we wniosku.

5. Występowanie o informacje i dane, o których mowa w ust. 1, i ich udostępnianie

może następować za pomocą sieci telekomunikacyjnej, w sposób ustalony przez Szefa KW.

Art. 125.

1. W ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych zmierzających do udokumentowania przestępstw albo ustalenia tożsamości osób uczestniczących w tych przestępstwach lub przejęcia przedmiotów przestępstwa, Szef KW lub Szef WW może zarządzić niejawnie nadzorowanie wytwarzania, przemieszczania, przechowywania przedmiotów przestępstwa, jeżeli nie stworzy to zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego.

2. O zarządzeniu, przebiegu i wynikach czynności podjętych w trybie ust. 1 Szef KW niezwłocznie zawiadamia Prokuratora Wojskowego który może nakazać ich zaniechanie.

3. Stosownie do zarządzenia, o którym mowa w ust. 1, urzędy, instytucje i podmioty prowadzące działalność w dziedzinie poczty i transportu, organy celne oraz organy Straży Granicznej są obowiązane dopuścić do dalszego przewozu przesyłki zawierające przedmioty przestępstwa w stanie nienaruszonym lub po ich usunięciu albo zastąpieniu w całości lub w części.

4. W przypadku potwierdzenia informacji o przestępstwie, Szef KW oraz Szef WW przekazuje Prokuratorowi Wojskowemu materiały uzyskane w wyniku czynności z wnioskiem o zarządzenie wszczęcia postępowania karnego. W postępowaniu przed sądem, w odniesieniu do tych materiałów, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego .

5. Minister Spraw Wojskowych określi w porozumieniu z Szefem Sztabu Wojskowego w drodze zarządzenia, sposób przeprowadzania i dokumentowania czynności operacyjnych o których mowa w ustępie 1.

Rozporządzenie powinno, uwzględniając niejawną charakter czynności, ustalać sposób przechowywania, przekazywania i niszczenia materiałów i dokumentów uzyskanych lub wytworzonych w związku z realizacją czynności, o których mowa w ust. 1, a także określać wzory stosowanych druków i rejestrów.

Art.126.

Przy wykonywaniu czynności, o których mowa 34 ust. 1, może być stosowana kontrola korespondencji lub środki techniczne na zasadach określonych kodeksem postępowania karnego oraz uzasadnionymi względami operacyjnymi.

Art.127.

W zakresie swojej właściwości KW i WW mogą uzyskiwać informacje, w tym także niejawnie, gromadzić je, sprawdzać i przetwarzać.

Art.128.

1. W zakresie swojej właściwości KW i WW mogą zbierać, także niejawnie, wszelkie dane osobowe, w tym również, jeżeli jest to uzasadnione charakterem realizowanych zadań, dane wskazane w art. 27 i 28 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.7)), a także korzystać z danych osobowych i innych informacji uzyskanych w wyniku wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych przez uprawnione do tego organy, służby i instytucje państwowe oraz przetwarzać je, w rozumieniu ustawy o ochronie danych osobowych, bez wiedzy i zgody osoby, której te dane dotyczą.

2. Administrator zbioru danych jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić dane osobowe,

o których mowa w ust. 1, na podstawie imiennego upoważnienia wydanego odpowiednio przez Szefa KW albo Szefa WW okazanego przez funkcjonariusza wraz z legitymacją służbową.

3. Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze rozporządzeń, odrębnie dla KW i WW, wzór upoważnienia, o którym mowa w ust. 2, uwzględniając konieczność wskazania w upoważnieniu zakresu danych osobowych mających podlegać udostępnieniu.

4. Prezes Rady Ministrów z porozumieniem z MSW określi, w drodze rozporządzeń, odrębnie dla KW i WW, zakres, warunki i tryb przekazywania odpowiednio KW i WW informacji przez organy, służby i instytucje państwowe, o których mowa w ust. 1, uwzględniając zakres i sposób działania tych instytucji, potrzebę minimalizowania kosztów udostępniania oraz konieczność szczegółowej ochrony danych osobowych.

1. W związku z wykonywaniem swoich zadań KW i WW zapewniają ochronę środków, form i metod realizacji zadań, zgromadzonych informacji oraz własnych obiektów i danych identyfikujących funkcjonariuszy tych służb.

2. Przy wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych

KW i WW mogą posługiwać się dokumentami, które uniemożliwiają ustalenie danych identyfikujących funkcjonariusza oraz środków, którymi posługuje się przy wykonywaniu zadań służbowych.

3. **Osoby udzielające KW i WW pomocy** przy wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych mogą posługiwać się dokumentami, o których mowa w ust. 2.

4. KW oraz WW, na potrzeby uprawnionych organów, służb i instytucji państwowych, sporządza i wydaje dokumenty wojskowe oraz dokumenty KW i WW, uniemożliwiające ustalenie danych identyfikujących żołnierzy, funkcjonariuszy albo pracowników tych organów, służb i instytucji oraz osób udzielających im pomocy przy wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych, a także prowadzi rejestr tych dokumentów. Sporządzanie i wydawanie dokumentów na potrzeby organów, służb i instytucji innych niż WW następuje na ich wniosek.

5. Na pisemny wniosek **Szefa KW albo Szefa WW** uprawnione organy, służby i instytucje państwowe wydają dokumenty i znaki identyfikujące osobom posługującym się nimi jako funkcjonariusze lub pracownicy tych organów, służb lub instytucji państwowych.

6. Nie popełnia przestępstwa:

1) kto poleca sporządzenie lub kieruje sporządzeniem dokumentów, o których mowa w ust. 2 i 3;

2) kto sporządza dokumenty, o których mowa w ust. 2 i 3;

3) kto udziela pomocy w sporządzeniu dokumentów, o których mowa w ust. 2 i 3;

7. Szefowie KW i WW, każdy w zakresie swojego działania, określają, w drodze zarządzeń, szczegółowy tryb wydawania i posługiwania się, a także przechowywania dokumentów, o których mowa w ust. 2 i 3, z uwzględnieniem wymogów dotyczących ochrony informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową. Art. 129.

1. KW i WW przy wykonywaniu swoich zadań mogą korzystać z pomocy osób niebędących ich funkcjonariuszami.

2. Za udzielenie pomocy osobom, o których mowa w ust. 1, może być przyznane wynagrodzenie wypłacane z funduszu operacyjnego.

3. Jeśli w czasie korzystania lub w związku z korzystaniem przez KW i WW z pomocy osób, o których mowa w ust. 1, osoby te utraciły życie lub poniosły uszczerbek na zdrowiu, osobom tym lub ich spadkobiercom przysługuje odszkodowanie, renta inwalidzka i rodzinna oraz świadczenia wyrównawcze, na zasadach i w trybie określonych w przepisach o świadczeniach osobistych na rzecz obrony w czasie pokoju.

4. Jeśli w czasie korzystania lub w związku z korzystaniem przez KW i WW z pomocy osób, o których mowa w ust. 1, osoby te poniosły szkodę w mieniu, osobom tym przysługuje ryczałt albo odszkodowanie, na zasadach i w trybie określonych w przepisach o świadczeniach rzeczowych na rzecz obrony w czasie pokoju.

5. Osoba, o której mowa w ust. 1, nie może ujawniać faktu udzielania pomocy ani okoliczności związanych z jej udzieleniem.

Art. 130.

1. KW i WW mogą przy wykonywaniu swoich zadań korzystać z tajnej współpracy każdej osoby w tym osoby na stanowisku publicznym - jeżeli jest to uzasadnione względami bezpieczeństwa państwa, po uzyskaniu zgody tej osoby na wniosek Szefów KW i WW. Brak zgody osoby wymienionej w ust.1 nie wyłącza samodzielnych akcji operacyjno – rozpoznawczych KW oraz WW.

Art.132.

1. Szefowie KW i WW nie mogą zezwalać oficerom oraz byłym funkcjonariuszom i pracownikom, po ustaniu stosunku służbowego lub stosunku pracy w KW i WW, a także osobom udzielającym im pomocy w wykonywaniu czynności operacyjno-rozpoznawczych, na udzielenie informacji niejawnej określonej osobie lub instytucji z wyjątkiem funkcjonariuszy i pracowników SKW i SWW zatrudnionych na podstawie poprzedniej ustawy. Wyjątki od postanowień w ust.1 może ustanowić wyłącznie Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Szefami KW oraz WW oraz z Radą Ministrów.

Art.133.

1. KW i WW zapewniają ochronę własnych urzędzeń oraz obszarów i obiektów, a także przebywających w nich osób, przez wewnętrzną służbę ochrony.

2. Szefowie KW i WW, każdy w zakresie swojego działania, mogą powierzyć wykonywanie ochrony, o której mowa w ust. 1 wyłącznie żołnierzom żandarmerii wojskowej.

Rozdział 11

**Służba żołnierzy zawodowych wyznaczonych na stanowiska służbowe
Kontrwywiadu Wojskowego i Wywiadu Wojskowego**

Art.134.

Zawodową służbę wojskową żołnierzy zawodowych na stanowiskach służbowych w KW i WW określają przepisy ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

Art.135.

1. Wyznaczenie żołnierza zawodowego na stanowisko służbowe w KW lub WW następuje po przeprowadzeniu postępowania kwalifikacyjnego.

2. Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze rozporządzeń w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego odrębnie dla KW i WW, szczegółowe formy i tryb

przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego wobec żołnierzy ubiegających się o wyznaczenie na stanowisko służbowe w KW lub WW, oraz wzór kwestionariusza osobowego, uwzględniając potrzebę uzyskania takich informacji o kandydacie, które są niezbędne do podjęcia decyzji o przyjęciu do służby w KW lub WW.

Art.136.

1. Legitymacja służbowa KW albo WW jest dokumentem potwierdzającym pełnienie służby w KW albo WW, a także posiadanie uprawnień wynikających z zakresu działania tych służb.

2. Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze rozporządzeń, odrębnie dla KW i WW, wzór legitymacji służbowej KW i WW oraz innych dokumentów KW i WW, organy właściwe do ich wydawania, wymiany i unieważniania oraz dokonywania w nich wpisów, przypadki, w których legitymacja służbowa lub inne dokumenty podlegają zwrotowi, wymianie lub unieważnieniu, a także tryb postępowania w przypadku ich utraty, jak również sposób posługiwania się legitymacją służbową oraz innymi dokumentami, uwzględniając w szczególności okres ważności legitymacji, okoliczności uzasadniające jej wymianę i zwrot, zadania przełożonych w zakresie wydawania legitymacji i dokonywania w niej wpisów, treść legitymacji, a także regulacje dotyczące innych dokumentów, w tym zwłaszcza dokumentów uprawniających do świadczeń lekarskich.

Art.137.

1. Żołnierzy zawodowych wyznaczają i zwalniają ze stanowisk służbowych Szefowie KW i WW na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

2. Jeżeli żołnierz zawodowy wyznaczony na stanowisko służbowe w KW lub WW pełni zawodową służbę wojskową na podstawie kontraktu na pełnienie służby terminowej, z dniem wyznaczenia na stanowisko służbowe w KW lub WW kontrakt na pełnienie służby terminowej staje się z mocy prawa kontraktem na pełnienie służby stałej. Fakt ten, organ, który wyznaczył na stanowisko służbowe, stwierdza w rozkazie personalnym.

Art.138.

W stosunku do osób pełniących zawodową służbę wojskową w KW i WW, polecenie określonego działania lub zaniechania wydane służbowo przez osobę niebędącą żołnierzem zawodowym, zajmującą stanowisko służbowe w KW lub WW, ma moc rozkazu wojskowego.

Art. 139.

- 1. Tworzy się w KW oraz w WW samodzielne wydzielone referaty służbowe. Do podstawowych zadań referatu służbowego należy gromadzenie oraz przetwarzanie danych dotyczących bieżących oraz wykonanych zadań oraz operacji funkcjonariuszy, archiwizację dokumentacji dotyczącą realizacji bieżących zadań w formie raportów służbowych, szkoleń, nagród, wyróżnień oraz nagan i innych określonych przepisami ustawy oraz ich referowania właściwym organom Ministra Spraw Wojskowych oraz rządu .**
- 2. Minister Spraw Wojskowych z drodze odpowiedniego zarządzenia lub rozporządzenia określi w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego oraz Prezesem Rady Ministrów szczegółowe zadania referatu służbowego oraz środki na realizację zadań służbowych wraz z wymaganiami dotyczącymi zatrudnienia i sposoby wynagradzania pracowników referatu.**

Art. 140. Sztab Generalny jest organem uprawnionym do powoływania oraz znoszenia dla KW oraz WW w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych sekcji, wydziałów ekspozytur i placówek na wzór Wywiadu Oddziału II Sztabu Generalnego WP II RP z godnie z załącznikiem dotyczącym historii Wywiadu Oddziału II Sztabu Generalnego WP II RP .

Rozdział 12

Przepisy szczególne dla oficerów Kontrwywiadu Wojskowego oraz Wywiadu Wojskowego

Art. 141.

1. Przyjęcie kandydata do służby w KW albo WW następuje po przeprowadzeniu postępowania kwalifikacyjnego, na które składają się:
  - 1) przyjęcie podania o przyjęcie do służby, kwestionariusza osobowego, a także dokumentów stwierdzających wymagane wykształcenie
  - 2) przeprowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej;
  - 3) ustalenie zdolności fizycznej i psychicznej do służby w KW lub WW.
2. W stosunku do kandydata ubiegającego się o przyjęcie do służby w KW albo WW na stanowisko wymagające szczególnych umiejętności lub predyspozycji, postępowanie kwalifikacyjne może być rozszerzone o czynności mające na celu sprawdzenie przydatności kandydata do służby na takim stanowisku, w tym o przeprowadzenie badania psychofizjologicznego.
3. Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze rozporządzeń, odrębnie dla KW i WW, szczegółowe zasady i tryb przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego wobec kandydatów do służby oraz wzór kwestionariusza osobowego, uwzględniając potrzebę uzyskania takich informacji o kandydacie, które są niezbędne do podjęcia decyzji o przyjęciu do służby w KW lub WW.

Art.142.

- 1. Stosunek służbowy oficera KW lub oficerem WW powstaje w drodze mianowania na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do służby.**
2. Początek służby liczy się od dnia określonego w rozkazie personalnym o przyjęciu do służby i mianowaniu na stanowisko służbowe w KW albo WW.
3. Mianowanie może nastąpić po odbyciu zasadniczej służby wojskowej albo po przeniesieniu do rezerwy .
- 4. Warunek określony w ust. 3 stosuje się także do kobiet.**

Art.143.

1. Szef KW i Szef WW, każdy w zakresie swojego działania, jest właściwy do przyjmowania do służby, mianowania na stanowiska służbowe oraz ich przenoszenia, delegowania, oddelegowania, zwalniania i odwoływania ze stanowisk służbowych, zawieszania i uchylania zawieszenia w czynnościach służbowych, zwalniania ze służby oraz stwierdzania wygaśnięcia stosunku służbowego.
2. W sprawach osobowych innych, niż wymienione w ust. 1, są właściwi przełożeni, upoważnieni przez Szefa KW albo Szefa WW.
3. Sprawy osobowe, o których mowa w ust. 1, są załatwiane przez wydanie rozkazu

personalnego.

Art.144.

1. Czas pełnienia służby w KW oraz WW jest określany wymiarem jego obowiązków, z uwzględnieniem prawa do wypoczynku.

2. Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze rozporządzeń, odrębnie dla KW i WW, rozkład czasu służby, z uwzględnieniem czasu na wypoczynek oraz przypadków przedłużenia czasu służby funkcjonariuszy KW i WW, uzasadnionych potrzebą zapewnienia niezakłóconego toku służby.

Art.155.

1.Oficer KW oraz WW podlega okresowemu opiniowaniu służbowemu, przeprowadzanemu: w służbie stałej raz do roku .

2. Minister Spraw Wojskowych określi, w drodze rozporządzeń w porozumieniu z Szefem Sztabu Generalnego odrębnie dla KW i WW, wzór formularza opinii służbowej, szczegółowe zasady i tryb opiniowania funkcjonariuszy, uwzględniając przesłanki opiniowania i jego częstotliwości, kryteria brane pod uwagę przy opiniowaniu i skalę ocen, przypadki opiniowania z pominięciem okresów przewidzianych w ustawie, właściwość położonych w zakresie wydawania opinii, tryb zapoznawania funkcjonariuszy z opinią służbową oraz tryb wnoszenia i rozpatrywania odwołań od opinii.

Rozdział 13.

Stopnie służbowe Kontrwywiadu Wojskowego oraz Wywiadu Wojskowego przeznaczone są wyłącznie dla korpusu oficerów:

Art. 55.

1) korpus oficerów:

- a) podporucznik,**
- b) porucznik,**
- c) kapitan,**
- d) major,**
- e) podpułkownik,**
- f) pułkownik,**

Art. 156

1. Stopnie oficerów KW oraz WW podlegają awansom służbowym według zasad obowiązujących w Polskich Siłach Zbrojnych.

Art. 157.

Uposażenie i inne świadczenia pieniężne w tym zasiłki oraz odprawy oraz zakres kar dyscyplinarnych oficerów Kontrwywiadu Wojskowego oraz Wywiadu Wojskowego jak też wynagrodzenie określają właściwe przepisy dla zawodowych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych.

Rozdział 15

Przepisy karne

Art.158.

1. Oficer KW albo WW który wbrew przepisom ustawy, wykorzystuje informacje uzyskane podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, do wpływania na działalność organów władzy publicznej lub przedsiębiorców - podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

2. Jeżeli sprawca czynu, o którym mowa w ust. 1, działa w celu osiągnięcia korzyści osobistej lub majątkowej- podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 159.

W sprawach nie uregulowanych ustawą zastosowanie mają rozporządzenia oraz zarządzenia Ministra Spraw Wojskowych oraz Szefa Sztabu Generalnego

Art. 160.

Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Art.161. Tracą moc :

1. USTAWA z dnia 11 września 2003 r. Dz.U. 2003 Nr 179 poz. 1750 o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych i innych jednostek SIŁ ZBROJNYCH

2.USTAWA z dnia 9 czerwca 2006 r. o SKW oraz SWW wraz ze skutkami prawnymi jej stosowania . Funkcjonariusze zatrudnienie w ABW oraz SWW oraz w SWW na podstawie poprzedniej ustawy podlegają weryfikacji oraz odpowiedzialności karnej na mocy Konstytucji oraz mocy przepisów niniejszej ustawy za czyny przestępcze popełnione w związku z wykonywaną ustawą przeciwko osobom oraz Rzeczypospolitej Polskiej wraz z utratą praw określonych w poprzedniej ustawie.

ZAŁĄCZNIK HISTORYCZNY Nr 1 .

Pierwszym dokumentem regulującym sprawy stopni wojskowych był dekret [Rady Regencyjnej](#) z 12 października 1918 roku, który to właśnie Radzie przyznawał prawo nadawania stopni oficerskich i weryfikowania stopni nadanych przez państwa zaborcze.

Od 11 listopada 1918 oficerów mianował naczelny wódz Wojska Polskiego, a później Naczelnik Państwa. W następnych latach funkcja ta należała do Prezydenta RP i ministra Spraw Wojskowych.

31 stycznia 1921 Naczelny Wódz „przyznał odpowiedni stopień wojskowy oficerów WP wszystkim oficerom byłych formacji polskich, którzy polegli za sprawę Polski w czasie wojny światowej przed powstaniem Państwa Polskiego, tj. przed dniem 1 listopada 1918 r.”

Ustawa z 18 lipca 1924 roku uregulowała nazwy stopni szeregowych i podoficerów, a wzory stopni zostały określone rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 7 grudnia 1925 roku. W grupie szeregowych wyróżniano: strzelca, ułana, szwoleżera, kanoniera i sapersa. Do starszych szeregowych zaliczał się: starszy strzelec, starszy szwoleżer, bombardier i starszy saper. W składzie podoficerów znajdował się: kapral (żandarm, podmajster wojskowy), plutonowy (starszy żandarm, młodszy majster wojskowy), sierżant (wachmistrz, ogniomistrz, majster wojskowy), starszy sierżant (starszy wachmistrz, starszy ogniomistrz, starszy majster wojskowy).

Wyróżniano grupę oficerów młodszych i sztabowych. Oficerowie młodszy to: podporucznicy, porucznicy, kapitanowie. Do grupy oficerów sztabowych zaliczano: majorów (komandorów podporuczników), podpułkowników (komandorów poruczników) i pułkowników (komandorów). W korpusie generałów: generał brygady (kontradmiral), generał dywizji (wiceadmiral), generała broni (admiral) i marszałek Polski.

Oznakami stopni generałów były wyłogi w formie wężyków na obu rękawach munduru, a na naramiennikach gwiazdki i wężyki z biało-metalowej taśmy. Na czapce, pod orzełkiem, generał brygady nosił jedną gwiazdkę, generał dywizji – dwie, a generał broni – trzy. Oznakę stopnia marszałka stanowiły dwie skrzyżowane buławy.

Oznakami stopni oficerów sztabowych były podwójne paski i pięcioramiennie srebrne gwiazdki naszyte na naramiennikach. Major miał jedną gwiazdkę, podpułkownik – dwie i pułkownik – trzy. Oficerowie młodszy nosili gwiazdki: podporucznik – jedną, porucznik – dwie, kapitan (rotmistrz) – trzy. Ustanowiony w październiku 1919 roku stopień chorążego to jedna gwiazdka i galon naszyty wokół naramiennika.

Załącznik historyczny nr 2 .

Katalog kar dyscyplinarnych w wojsku II RP

Jednolite wojskowe przepisy dyscyplinarne zostały uregulowane po odzyskaniu niepodległości rozkazem Sztabu Generalnego L.48 z 9.XII.1918 roku. Wśród kar jakie się tam wymienia znajdujemy wyraźnie wskazanie iż stopień penalizacji zależy od stopnia wojskowego. Zróżnicowana jest także ilość kar jakie mogły być zastosowane względem osób należących do różnych korpusów. I tak wśród kar wymienia się:

DLA OFICERÓW

- nagana zwykła (bez świadków, lub w obecności przełożonego)
- nagana formalna (wobec zebranego korpusu oficerskiego)
- nagana ostra (za pomocą odprawy wciągnięcia kary do księgi odpraw)
- areszt pokojowy do 2 tygodni

DLA PODOFICERÓW

= lżejsze kary dyscyplinarne

- nagana zwykła
- nagana formalna- nagana ostra
- nałożenie karnej służby (np. karna warta)

- dla podoficerów bez oficerskiej broni bocznej: nałożenie obowiązku powracania do koszar, lub do kwatery w godzinę po capstrzyku w przeciągu 4 tygodni

= kary aresztu

- koszarowy, kwaterowy, lub lekki areszt aż do 4 tygodni
- średni areszt aż do trzech tygodni

DLA SZEREGOWCÓW I STARSZYCH ŻOŁNIERZY

= lżejsze kary dyscyplinarne

- karna służba (musztra karna, karna warta, karna służba w koszarach, w stajni, w magazynie, na strzelnicy, stawanie do apelu w oznaczonym ubraniu i rynsztunku)
- odebranie swobody rozporządzania żołdem i przekazanie go na ręce podoficera (drużynowego) do wypłaty codziennie ratami, a to na czas aż do 4 tygodni
- nałożenie obowiązku powracania do koszar lub kwatery o określonej godzinie przed capstrzykiem (do 4 tygodni)

= kary aresztu

- koszarowy, kwaterowy, lub lekki areszt aż do 4 tygodni
- średni areszt aż do trzech tygodni
- ścisły areszt do 2 tygodni

= pozbawienie stopnia starszych żołnierzy

= dla szeregowców 2 klasy stanu żołnierskiego - po bezskutecznym użyciu wyżej wymienionych kar - wcielenie do oddziału robotniczego.

Następna zmiana w katalogu kar dyscyplinarnych nastąpiła rozkazem opublikowanym w Dzienniku Rozkazów M.S.Wojk. nr4 z 17.II.1920 roku. Zastosowano tu inny podział kar, szeregując je według typów kar. Nie zmienia to jednak faktu, że zastrzeżono stosowanie poszczególnych kar jedynie dla określonych korpusów. Lista kar dyscyplinarnych zmodyfikowana w 1920 roku prezentuje się następująco:

I. KARY PORZĄDKOWE

- a) nagana przy rozkazie dziennym (dla szeregowców i starszych szeregowców)
- b) nagana ze strony przełożonego wojskowego (dla podoficerów)
- c) napomnienie za strony przełożonego wojskowego (dla oficerów, podchorążych i urzędników wojskowych)

- d) nagana pisemna (dla wszystkich)
- e) zakaz opuszczania koszar lub obozu (dla szeregowych)
- f) roboty karne (dla szeregowców i starszych szeregowców)

II. KARY ARESZTU

- a) areszt lekki (dla szeregowych)
- b) areszt ciężki (dla szeregowych)
- c) areszt domowy - obozowy (dla wszystkich)
- d) areszt na odwachu (dla wszystkich)

III. ZAWIESZENIE W CZYNNOŚCIACH I ZWOLNIENIE Z WOJSKA (dla oficerów i urzędników wojskowych)

- a) pozbawienie funkcji
- b) przeniesienie do rezerwy
- c) przeniesienie w stan spoczynku

IV. DEGRADACJA (dla starszych szeregowców i podoficerów)

- a) degradacja zwykła
- b) degradacja połączona z aresztem

Kar z grupy pierwszej i drugiej nie wolno było stosować na czas dłuższy jak cztery tygodnie. Natomiast areszt musiał być nie krótszy jak 24 godziny. Oficerów pozbawionych funkcji i zdegradowanych podoficerów należało przenosić do innego pułku, lub równorzędnego mu oddziału. Wycofano się z kary stawania do apelu w oznaczonym ubraniu i rynsztunku. Co ciekawe przez rok funkcjonowania tej kary zakorzeniła się tak bardzo, że w 1923 roku wyraźnie zakazywano jej stosowania. Zaznaczano także, że nie wolno stosować musztry, jako kary, podkreślając raczej jej walory wychowawcze. Trudno się temu zresztą dziwić. Musztra stanowiła jeden z istotniejszych elementów wyszkolenia. Traktowanie jej jako środka dyscyplinarnego, zniechęcało do niej żołnierzy. Tak więc stosowanie jej w takiej formie było ze strony dowódcy czystą głupotą. Ciekawa jest także wskazówka mówiąca o tym jak stosować karę robót. Nie tyle chodziło bowiem o przyznanie pracy uciążliwej - w przykładzie oryginalnym "czyszczenie ustępów", co dodatkowo obciążającej karanej. Takiej by stanowiła dla niego dodatkowy obowiązek w toku zajęć.

Następny raz przepisy dyscyplinarne zostały zmienione rozporządzeniem Prezydenta RP z 22 sierpnia 1925 roku w sprawie wojskowych przepisów dyscyplinarnych (Dz.U.R.P. Nr.91/1925 poz.638). W życie weszły 1 października tego samego roku, wraz z opublikowaniem regulaminu "0.1./1925 IV Regulamin służby wewnętrznej Cz.IV przepisy dyscyplinarne".

Regulamin dzieli kary na

+ PORZĄDKOWE

- nagana
- meldowanie się w oznaczonym ubiorze i oporządzeniu
- roboty poza kolejką
- odebranie prawa przebywania poza koszarami po capstrzyku
- zakaz opuszczania koszar/kwater

+ ARESZTU

- areszt lekki
- areszt średni
- areszt ścisły
- areszt domowy zwykły
- areszt domowy obostrzony

+ DEGRADACJI

Co ciekawe, kara meldowania się w oznaczonym ubiorze i oporządzeniu w broniach konnych wymagała stawienia się wraz ze zwierzęciem. Najkrótszy czas aresztu wynosił 24 godziny. Stosowanie kar z poza katalogu było wyraźnie zakazane. Uwagę też zwracają nowe kary porządkowe.

Samo stosowanie kar było zróżnicowane ze względu na stopień wojskowy karanego. I tak względem szeregowych stosowano:

- naganę
- codzienne meldowanie się w oznaczonym ubiorze i oporządzeniu do 7 dni
- roboty poza kolejnością do 14 dni
- zakaz opuszczania koszar/kwatery do 28 dni
- areszt średni do 21 dni
- areszt ścisły do 14 dni
- degradacja starszego szeregowca do stopnia szeregowca (samodzielnie lub łącznie z aresztem)

Względem podoficerów do chorążego włącznie:

- naganę
- odebranie prawa przebywania poza koszarami/kwaterą po capstrzyku do 28 dni
- zakaz opuszczania koszar lub kwater do 28 dni
- areszt lekki do 28 dni
- areszt średni do 21 dni
- degradacja do stopnia szeregowca (samodzielnie lub łącznie z aresztem)

Względem oficerów:

- nagana przy raporcie
- nagana pisemna lub w jej miejsce ustna w obecności oficerów równych i wyższych stopniem
- areszt domowy do 28 dni
- obostrzony areszt domowy do 21 dni, stosowany tylko wobec oficerów młodszych
- degradacja o stopień niżej
- degradacja zupełna i wydalenie z wojska

UWAGA Katalog kar można poszerzyć o warty honorowe przy pomnikach pamięci narodowej, prace porządkowe na cmentarzach wojskowych oraz warty przy grobach .

Załącznik historyczny nr 3.

Służba wojskowa w 1938 i 1939 r.

Zasady służby wojskowej według stanu na 1938 r.

. **Ustawą o powszechnym obowiązku wojskowym z 9 kwietnia 1938 r.**, wprowadzono od 1 września 1938 r. nowe zasady służby w polskim wojsku i marynarce wojennej. Wedle zatem poniższych zasad służbę wojskową odbywano już od wiosny 1939 r.

Obowiązek wojskowy dotyczył przede wszystkim mężczyzn (choć ustawa wprost dopuszcza możliwość przyjmowania ochotniczek do służby wojskowej) od 21 do 60 roku życia przebywających na terenie II RP za wyjątkiem:

- a) zwolnionych ze względu na stan zdrowia
- b) cudzoziemców oraz obiegających się o obce obywatelstwo
- c) oficerów usuniętych z wojska przez sąd honorowy
- d) wydalonych z wojska lub korpusu oficerskiego wyrokiem sądu
- e) oficerów obcych armii nie uznanych za oficerów WP
- f) okresowo (przez 10 lat *'od dnia odcierpienia, przedawnienia lub darowania kary'*) kryminaliści skazani na karę więzienia powyżej 3 lat oraz osoby, w stosunku do których orzeczono *'karę umieszczenia w zakładzie dla niepoprawnych'*;
- g) okresowo (do 10 lat) kryminaliści skazania na karę więzienia powyżej 3 miesięcy za przestępstwo popełnione z niskich pobudek oraz za przestępstwa przeciwko interesom Państwa tudzież umieszczeni w domu pracy przymusowej - wykluczeni orzeczeniem władzy wojskowej;
- h) posłów i senatorów, członków Rady Ministrów, przedstawicieli najwyższych władz i organów administracji i sądownictwa - w okresie pełnienia funkcji.

Oficerów, którzy ukończyli 60 lat można było powołać tylko w razie wojny lub mobilizacji i za ich zgodą.

Poborem objęci byli jednak tylko mężczyźni w okresie od 1 stycznia tego roku, w którym kończą 21 lat do końca roku kalendarzowego, w którym kończą 23 lata. Jednak w razie mobilizacji i wojny dopuszczano obniżenie tego okresu do 18 lat. W wypadku wojny i mobilizacji na wezwanie władz powiatowych mieli się stawić także obywatele w wieku 18-23 lata, którzy już odbyli służbę wojskową.

Prawo do odroczenia zasadniczej służby wojskowej (z wyjątkiem wojny lub wypadku ogłoszenia mobilizacji) posiadali:

- a) jedyni żywicieli rodzin
- b) właściciele odziedziczonych gospodarstw rolnych
- c) studenci oraz osoby pobierające naukę zawodu, w tym uczniowie ostatnich klas liceów ogólnokształcących, gimnazjów czteroletnich, dwuletnich liceów zawodowych, uczniów terminujących u rzemieślników oraz w przedsiębiorstwach przemysłu i handlu

Poborowi mieli obowiązek zgłoszenia się do właściwego zarządu gminy w dniu przez ten urząd wskazanym w ciągu września tego roku kalendarzowego, w którym ukończyliby 17 lat, celem wciągnięcia do rejestru poborowych. Ponownie należało się zgłosić w październiku lub listopadzie tego roku, w którym poborowy ukończyłby lub ukończył 20 lat.

Listy poborowe 21-latków musiały być gotowe na marzec następnego roku.

Obywatele w przedziale 23-60 lat, którzy nie odbyli służby wojskowej, również mogli zostać powołani do wojska, przy czym dla osób powyżej 38 roku życia przewidywano kierowanie do rezerwy, pospolitego ruszenia, pomocniczej służby wojskowej albo zwalniano z obowiązku wojskowego (w zależności od oceny zdolności do służby i wieku). Do odbycia zasadniczej służby wojskowej zobowiązane były osoby w wieku 23-38 lat, tylko z orzeczoną kategorią A.

Dopuszczano też zaciąg ochotniczy 17-latków o nienagannej opinii, kategorii A oraz za pisemnym pozwoleniem ojca lub opiekuna.

Na podstawie tak sporządzonych list poborowych przesyłanych do organów administracji rządowej, co roku między 1 maja a 30 czerwca odbywać miał się tzw. pobór główny na zarządzenie Prezydenta RP. Pobór dodatkowy odbywał się dla tych osób, które z różnych względów nie stawiły się przez komisję poborową w pierwszym terminie.

Poborowych poddawano zakwalifikowaniu do kategorii A (zdolni), B (czasowo niezdolni - tylko dla 21-22 latków), E (zupełnie niezdolni do służby wojskowej), C (zdolny do służby w pospolitym ruszeniu) lub D (zdolny do pomocniczej służby wojskowej).

Od poboru w 1938 r. służba wojskowa miała wynosić:

- a) w kawalerii i artylerii konnej - 25 miesięcy
- b) w pozostałych formacjach WP - 24 miesiące
- c) w MWP - 27 miesięcy

Z tym, że dla niektórych kategorii osób obowiązywały skrócone okresy służby:

- a) jedyni żywicieli rodzin - 5 miesięcy
- b) absolwenci liceów ogólnokształcących, zawodowych i pedagogicznych oraz wybranych szkół krajowych lub zagranicznych - do 15 miesięcy
- c) absolwenci gimnazjów ogólnokształcących i zawodowych, którzy odbyli przysposobienie wojskowe lub wykazali się w służbie pracy w organizacjach wskazanych przez MSWojsk. - do 15 miesięcy

Na prośbę zainteresowanego służbę można było przedłużyć o maksymalnie o 12 miesięcy. Istotne jest przy tym, że II RP nigdy w zasadzie nie było stać na powołanie do służby wojskowej wszystkich poborowych w wieku 21 lat, nawet tych którzy otrzymali kategorię A. Liczbę poborowych (kontyngent) określano w ustawie budżetowej na każdy rok. Tych których nie powołano w ramach poboru między 21 a końcem 23 roku życia, można było powołać do tzw. ponad kontyngentowej zasadniczej służby wojskowej, aż do końca roku kalendarzowego, w którym ukończyliby 24 rok życia. Ponad kontyngentowych,

których nie powołano do końca 24 roku, przenoszono do rezerwy.

Niech żyje nam rezerwa ...

Do rezerwy trafiali ponadto:

- a) żołnierze, którzy ukończyli zasadniczą służbę w wojsku
- b) podoficerowie i szeregowcy rezerwy do końca tego roku, w którym kończą 40 rok życia
- c) oficerowie rezerwy do końca roku, w którym kończą 50 rok życia.

Służba w rezerwie polegała na obowiązku odbycia przeszkolenia wojskowego (dla rezerwistów do 38 roku życia, którzy nie odbyli służby zasadniczej) i ćwiczeń wojskowych. Przeszkolenie trwało do 5 miesięcy.

Przez cały okres służby w rezerwie (do końca roku, w którym rezerwista kończył 50 lat, dla oficerów - 60 lat) ćwiczenia mogły łącznie trwać:

- a) dla szeregowców rezerwy - 24 tygodnie
  - b) dla podoficerów rezerwy - 30 tygodni
  - c) dla oficerów rezerwy - 48 tygodni,
- przy czym czas jednego ćwiczenia nie mógł być dłuższy niż 6 tygodni dla szeregowców i podoficerów i 8 tygodni dla oficerów rezerwy.

Rezerwistów można było również powoływać na ćwiczenia doraźne (3 dni) i okresowe (do 3 tygodni)

Pospolite ruszenie i pomocnicza służba

Obywateli niekwalifikujących się ze względu na wiek (do 50 roku dla szeregowców i podoficerów i do 60 roku dla oficerów) lub stan zdrowia kierowano do tzw. pospolitego ruszenia. Służba ta również polegała na odbyciu przeszkolenia wojskowego (dla tych którzy nie odbyli go w służbie zasadniczej) oraz ćwiczeń wojskowych (łącznie do 20 tygodni).

Ostatnim rodzajem służby wojskowej była pomocnicza służba wojskowa, pełniona tylko w czasie wojny i mobilizacji (wyjątkowo czasie pokoju tylko na podstawie uchwały Rady Ministrów). Do służby tej trafiać powinni:

- a) mężczyźni zaliczeni do tej służby od roku, w którym ukończą 18 lat do 60 roku życia.
- b) podoficerowie i szeregowcy pospolitego ruszenia w wieku 50-60 lat
- c) żołnierze, którzy na podstawie szczególnych przepisów zostali zaliczeni do tej służby
- d) kobiety w wieku 19-45 lat w razie ochotniczego zaciągu.

W ramach tej służby w czasie pokoju zarówno mężczyźni jak i kobiety mogli być poddani obowiązkowemu przeszkoleniu wojskowemu. Dla kobiet o wykształceniu gimnazjalnym lub licealnym przewidywano możliwość wprowadzenia obowiązkowego przeszkolenia na potrzeby tej służby.

Zadania pomocniczej służby wojskowej obejmowały służbę obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, wartowniczą, techniczną, łączności, przeciwpożarową, wojskową służbę zdrowia, transportową, biurową, duszpasterską (dla duchownych) i inna uzasadnioną potrzebami obronności.

W zamierzeniach przedwojennych służba wojskowa nie kończyła się jednak na wyjściu z koszar do rezerwy. Przewidywano bowiem obowiązek uzupełniającej służby wojskowej polegający na ćwiczeniach przygotowawczych (przygotowujących do odbycia zasadniczej służby wojskowej) oraz ćwiczeniach doskonalących, mających na celu utrzymanie sprawności fizycznej oraz sprawności dowodzenia, nabytych w czasie odbytej służby w WP.

Załącznik historyczny Nr 4.

Pomocnicza Służba Kobiet (PSK)

Pomocnicza Służba Kobiet (PSK) była formacją wyjątkową w całej historii Wojska Polskiego zarówno ze względu na swój rozmiar, jak i szeroki zakres służb pełnionych przez jej członkinie. Była to swoista kilkutyśięczna armia kobiet, które oddały nieocenione zasługi podczas niezwykle ofiarnej pracy w latach II wojny światowej, jak i zaraz po jej zakończeniu. PSK w okresie największej liczebności skupiała w swoich szeregach, łącznie ze szkołami i korpusem służby zdrowia, około 7 tysięcy ochotniczek (stan na dzień 1 lipca 1945r). W czasie wojny stan ochotniczek był zmienny (z powodu nowych zaciągów, chorób, przejścia do cywila), jednak zwykle przekraczał on 4 tysiące osób będących w czynnej służbie. Były one jedynymi kobietami w armiach aliantów zachodnich, które pełniły służbę wojskową z bronią. Często wykazywały bohaterską postawę operując na odcinkach bliskich linii frontu, w warunkach niezwykle trudnych, czy uciążliwych. A przy tym umilały i ułatwiały żołnierzom codzienną służbę swoją obecnością i pomocą jaką niosły.

Doskonale scharakteryzował je Tadeusz Radwański, żołnierz PSZ w szeregach SBSK i 3DSK, w swoich wspomnieniach:

„ (...) powszechną uwagę zwracały na siebie, będące oczkiem w głowie i dumą wojska, dziewczęta z PSK, istoty dzielne i urocze. (...) Dziewczęta w beretach i kombinezonach łączyły uśmiech młodości z sumiennością i gorliwością. (...) Ćwiczyły, maszerowały, jeździły samochodami, pracowały w szpitalach, aptekach, kantynach, dowództwach itp. Bardzo serio traktowały swoje role. (...) Każda ochotniczka z Pomocniczej Służby Kobiet była autentycznym żołnierzem. Stawała obok nas w każdej pracy. Widzieliśmy ją, jak siedząc za kierownicą ostrożnie przebywała długie trasy. (...) Zawsze zdążyły na czas i dowoziły do celu powierzony im pieczy transport. (...) Lekarki i siostry czuwały w naszym szpitalu nad chorymi. (...) Ratowały życie ludzkie, a ta służba i praca wypełniały im dnie i noce. (...) W biurach przekazywały za pośrednictwem drutów ważne wieści i rozkazy lub utrwały w rytmicznym stukocie sprawy codziennego żołnierskiego życia. (...) W szkołach junackich były nauczycielkami i wychowawczyniami młodzieży. Niosły słowo polskie żołnierzowi w teatrach, kantynach i świetlicach, utrwały treści humanistyczne w pracy wydawniczej. Były wszędzie tam, gdzie je wzywało życie i służba. (...) Urocze kantyniarki, nie zważając na huk dział, nalewały kawę, bohatersko prowadziły furgony, dowoziły chleb na front. (...) Jednym z wyrazów uznania dla bohaterskiej postawy kobiet w służbie wojskowej była stosunkowo duża liczba przyznanych odznaczeń i wyróżnień.”

Tadeusz Radwański „Karpaczykami nas zwali”

POCZĄTKI

Początki kobiecej służby w ramach PSZ to przede wszystkim zgłaszające się ochotniczo do pracy w wojsku, najpierw we Francji, a potem w Wielkiej Brytanii, siostry Korpusu Sióstr PCK oraz kobiecy personel medyczny i administracyjny, który znalazł się po wrześniu 1939 roku na Zachodzie. Jednak nie były one częścią odradzającego się Wojska Polskiego tylko pracowniczkami Polskiego Czerwonego Krzyża.

Taki stan rzeczy utrzymał się do roku 1942, kiedy zaczęto stopniowo rozdzielać służbę zdrowia cywilną i wojskową.

TWORZENIE PSK

Właściwa Pomocnicza Służba Kobiet zaczęła powstawać na terenie Związku Sowieckiego, równocześnie z tworzeniem tam Polskich Sił Zbrojnych w ośrodkach wojskowych w Buzułuku, Tatiszczewie i Tockoje. Zgoda władz sowieckich na utworzenie Armii Polskiej na ich terenie została wydana w sierpniu 1941 roku, a już we wrześniu 1941 roku generał Władysław Anders, powołując się na wspomnianą wyżej ustawę z 1938 roku, zapowiedział utworzenie PSK. Zaciąg do tej formacji miał odbywać się na zasadach ochotniczych. Pierwsza Komisja Poborowa dla kobiet rozpoczęła pracę w listopadzie 1941 roku w obozie w Buzułuku.

W początkowym okresie tworzenia wojskowych służb kobiecych ochotniczki zgłaszając się do służby podejmowały każdą pracę, do której były potrzebne w danym momencie (bez podziału na specjalizacje) – w służbie zdrowia, administracji, oświacie, przy aprowizacji, służbie wartowniczej itd.

W styczniu 1942 roku rozkazem Dowódcy Armii Polskiej nastąpiło unormowanie warunków przyjmowania do służby (m.in. ustalono wiek na 18-45 lat) oraz przyjęcie podziału powstałej formacji na kompanie, plutony i drużyny. Powstał również Ośrodek Zapasowy PSK na czele z Inspektorką PSK. Kadre w pierwszym okresie tworzyły kobiety wywodzące się z organizacji paramilitarnych przedwojennej Polski. Pierwszą Inspektorką PSK została Władysława Piechowska.

Ochotniczki zgłaszające się do służby w PSK otrzymywały ogólnowojskowe przeszkolenie unitarne (musztra, regulamin służby wewnętrznej, nauka o broni), po czym były przydzielane do tworzących się dywizji, gdzie następowało ich dalsze, bardziej specjalistyczne szkolenie.

Pod koniec marca 1942 roku część PSK została ewakuowana do Persji razem z pierwszym transportem jednostek wojskowych. Wraz z ok. 30.000 wojska, 11.000 członków rodzin wojskowych oraz prawie 1.900 junaków i junaczek, wyjechało również ponad 1.100 ochotniczek PSK.

Druga (i ostatnia) ewakuacja miała miejsce w sierpniu 1942 roku. W tych transportach opuściło Rosję kolejne ok. 40.000 żołnierzy, ponad 25.000 cywili, 2.800 junaków i junaczek oraz ok. 1.800 ochotniczek. Od tego momentu PSK stało się częścią tworzonego 2 Korpusu Polskiego.

PSK NA ŚRODKOWYM WSCHODZIE

W czerwcu 1942 roku wyszedł rozkaz organizacyjny MON dotyczący Wojskowego Korpusu Sióstr Służby Zdrowia (WKSSiZdrowia) podporządkowujący wojsku wszystkie siostry PCK dotychczas pracujące dla armii oraz wyodrębniający z Inspektoratu PSK, Inspektorat Służby Zdrowia. W sierpniu tego samego roku ukazał się rozkaz o „Organizacji Pomocniczej Wojskowej Służby Kobiet” określający status ochotniczek (jako żołnierzy służby czynnej), obowiązujące stopnie i odznaki, kwestie organizacyjne i dyscyplinarne. W ramach Armii Polskiej na Środkowym Wschodzie (APW) odbywały się dalsze kursy dla ochotniczek PSK (samochodowe, oświatowe, sanitarne oraz dla aktualnej i przyszłej kadry tej formacji). W okresie od jesieni 1942 roku do jesieni roku 1943 powstały na terenie Iraku 3 polskie Szpitale Wojenne (mające etatowo 1.200 łóżek, ok. 110 sióstr i ok. 150 sanitariuszek i personelu PSK), Szpitale Ewakuacyjne (50 łóżek, 150 noszy i ok. 10 sióstr) oraz ośrodki dla ozdrowieńców.

Od grudnia 1943 roku rozpoczęło się stopniowe przenoszenie 2 Korpusu Polskiego do Europy, co pociągnęło za sobą podział PSK na dwie grupy – przy Dowództwie 2 Korpusu we Włoszech znalazło miejsce ponad 1.500 ochotniczek w służbach zdrowia, transportowej, łączności, kantyniarskiej, biurowej, informacyjnej, administracyjno-gospodarczej oraz widowiskowo- rozrywkowej. Pozostałe ochotniczki (w liczbie ponad 1.700) pełniły dalej służbę na terenie Egiptu i Palestyny głównie jako personel ośrodków nauczycielskich i szkoleniowych oraz obsada Szpitala Wojennego nr 8.

PSK WE WŁOSZECH

Na początku 1944 roku służby PSK zostały przetransportowane do Europy, gdzie rozpoczęły swoją służbę na rzecz 2 Korpusu Polskiego we Włoszech. Pierwsze dotarły na miejsce służby sanitarne: od stycznia do marca 1944 roku do Włoch zostały przesunięte polskie szpitale wojenne, ośrodki ewakuacyjne oraz dom ozdrowieńców. W lutym dołączyły: kompania kantyn polowych, pierwsze służby łączności i teatry wojskowe, a w kwietniu i maju na kontynencie europejskim znalazły się też: 316 kompania transportowa, kolejne służby łączności, oddziały kulturalne i wywiadu, a od czerwca Inspektorat PSK wraz ze służbami zapasowymi i uzupełnieniami.

Służba zdrowia została zorganizowana w postaci 2 ośrodków ewakuacyjnych, 3 szpitali wojennych oraz domu ozdrowieńców.

Zadaniem ośrodków ewakuacyjnych było przyjmowanie i udzielanie pomocy rannym przywożonym z Głównych Punktów Opatrunkowych (GPO), po czym odsyłanie lżej rannych do szpitali tyłowych na leczenie, a ciężiej rannych doprowadzenie do stanu umożliwiającego dalszą ewakuację.

Szpitala wojenne z kolei zajmowały się pełnym leczeniem chorych i rannych, których następnie kierowano do ośrodka dla ozdrowieńców na rekonwalescencję, a najcięższe przypadki przewlekłe oraz inwalidów przenoszono na Środkowy Wschód lub do Anglii.

Obsługa polskich szpitali i ośrodków ewakuacyjnych w okresie nasilenia walk pracowała po 24 godziny na dobę, często bez przerw na posiłki, czy wypoczynek, przyjmując nawet dwukrotnie więcej rannych niż przewidywały etaty i normy wojenne.

Polskie ochotniczki pracowały też w brytyjskich pociągach sanitarnych w roli asystentek lekarzy i tłumaczek.

Służba transportowa PSK została zorganizowana w dwie kompanie transportowe: 316 i 317 dla obsługi Korpusu.

316 Kompania Transportowa rozpoczęła służbę w Włoszech w maju 1944 roku i zajmowała się początkowo obsługą Bazy 2 Korpusu, a następnie całego Korpusu Polskiego we Włoszech. Zadaniem kompanii było zapewnienie stałego zaopatrzenia 2 i 3 linii w amunicję, żywność, paliwa i sprzęt oraz transportowanie oddziałów wojska. Do obowiązków kierowczyń należało nie tylko prowadzenie pojazdów, ale również ich konserwacja, a często też załadunek i wyładunek. Warunki pracy były zwykle trudne: zakwaterowanie prawie cały czas polowe, łącznie z długotrwałym wyżywieniem w postaci suchego prowiantu oraz nierzadkie znajdowanie się pod ogniem nieprzyjaciela.

317 Kompania Transportowa przybyła do Włoch w listopadzie 1944 roku, gdzie od razu wsparła 316 kompanię, realizując te same zadania, w nieco tylko lepszych warunkach, gdyż w większej odległości od rejonów walk.

Kolejną ważną służbą PSK w ramach 2 Korpusu we Włoszech była służba kantyn. W jej skład wchodziła 318 Kompania Kantyn Polowych i Bibliotek Ruchomych. Jej głównym zadaniem było zaopatrywanie żołnierzy znajdujących się w linii we wszelkie potrzebne im artykuły, które nie były objęte tabelami należności (m.in. gorące napoje, świeże pieczywo, papierosy, przybory do pisania, owoce i czasopisma).

Przed bitwą o Monte Cassino kompania kantyn otrzymała dodatkowe zadanie obsługiwanie rannych na punktach przeładunkowych, w związku z czym część kompanii została wydzielona do realizacji tego zadania, a reszta kontynuowała swoje dotychczasowe obowiązki. Po zdobyciu Monte Cassino wszystkie zespoły kompanii powróciły do swoich zwykłych zadań. Kolejny raz taki podział obowiązków nastąpił podczas bitwy o Anconę. W swojej działalności zespoły kantyn znajdowały się wielokrotnie w pobliżu linii frontu, pracując często z ogromnym poświęceniem w zasięgu artylerii nieprzyjaciela. Ich udział podczas walk zapewniał nie tylko dodatkowe zaopatrzenie, ale odgrywał też szczególnie ważną rolę z psychologicznego punktu widzenia.

Również służby łączności 2 Korpusu miały ogromne znaczenie dla działań wojskowych, w związku z czym ochotniczki do tej służby były dobierane bardzo starannie. Zorganizowano je w dwie kompanie łączności, których zadaniem była obsługa wszystkich środków łączności (central telefonicznych, radiostacji, telegrafów, dalekopisów) oraz poczty i biura szyfrów.

Ochotniczki PSK zajmowały się również pracą kancelaryjną (jako maszynistki, kancelistki, tłumaczki), administracyjno-gospodarczą (w kuchniach, sklepach żołnierskich, magazynach), czy kulturalno-oświatową. Prowadziły też działalność widowiskową w trzech zespołach teatralnych prezentując przedstawienie dla walczących żołnierzy, koncerty w szpitalach i domach wypoczynkowych, czy akademie w dniach świąt narodowych.

Jak widać służby PSK w 2 Korpusie były bardzo rozbudowane i niesłychanie ważne, jako wsparcie dla całego wysiłku wojennego żołnierzy polskich we Włoszech. Ochotniczki PSK cechowała podczas służby przede wszystkim obowiązkowość, dokładność, cierpliwość i opanowanie, jak również wielokrotnie odwaga i ogromne poświęcenie. Za taką właśnie służbę podczas Kampanii Włoskiej wiele ochotniczek otrzymało wysokie odznaczenia bojowe, w tym: 8 Krzyży Walecznych, 2 Złote Krzyże Zasługi, 74 Srebrne Krzyże Zasługi, 154 Brązowe Krzyże Zasługi, 950 Krzyży Monte Cassino.

PSK W WIELKIEJ BRYTANII

Pomocnicza Służba Kobiet w Wielkiej Brytanii rozpoczęła formalnie swoją działalność dużo później niż na terenie Rosji Sowieckiej. Wprawdzie po upadku Francji wiele kobiet z rodzin wojskowych, administracji przedwojennej czy sióstr PCK ewakuowanych na wyspy brytyjskie zgłosiło swoją chęć pomocy przy organizacji Polskich Sił Zbrojnych to oficjalnie nie czyniły tego w sposób zorganizowany w jednej formacji. Działały one głównie pod patronatem PCK, Polskiej YMCA oraz w Sekcji Kobiet Polskiego Komitetu Obywatelskiego. Tak, jak i w ZSRS, czy na Środkowym Wschodzie pracowały w administracji, służbie zdrowia, świetlicach i kantynach.

W 1942 nastąpił napływ ochotniczek PSK z Armii Polskiej na Wschodzie (APW) do Wielkiej Brytanii, co spowodowało pojawienie się możliwości wstąpienia w szeregi PSK dla kobiet znajdujących się na wyspach brytyjskich.

Dopiero w grudniu 1942 roku (czyli po ponad roku od rozpoczęcia działalności przez PSK w Rosji Sowieckiej) ukazało się pierwsze rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej „O zaciągu ochotniczym do PSK w Polskich Siłach Zbrojnych”.

Wtedy też pojawiły się pierwsze rozbieżności zarówno w kwestii nomenklatury, jak i charakteru służby kobiet w PSZ. Rozkazy dla APW z 1942 roku mówiły o Pomocniczej Wojskowej Służbie Kobiet (PWSK) z ich statusem jako żołnierzy, z kolei w rozporządzeniu Ministra określano formację jako Pomocniczą Służbę Kobiet (PSK) oraz używano w stosunku do ochotniczek określenia „członkinie PSK”. W kwestii nazewnictwa pojawiło się też określenie Pomocnicza Służba Wojskowa Kobiet (PSWK), np.: na plakacie werbunkowym z 1943 roku, czy w niektórych rozkazach. Stan taki utrzymywał się aż do połowy roku 1944, kiedy to wszystkie kwestie organizacyjne zostały ujednoczone.

W lipcu 1944 roku Minister Obrony Narodowej zarządził nową organizację PSK, która od tego momentu stała się jedyną formalnie obowiązującą. Z najważniejszych zmian jakie przynosiło to rozporządzenie należy wymienić:

1. uznanie ochotniczek PSK za żołnierzy służby czynnej
2. podział PSK na 3 części:
  - Pomocniczą Wojskową Służbę Kobiet (PWSK)
  - Pomocniczą Lotniczą Służbę Kobiet (PLSK)
  - Pomocniczą Morską Służbę Kobiet (PMSK)
3. stworzenie Komendy Głównej PWSK wraz z powołaniem Komendantki Głównej PWSK oraz Inspektorek przy dowództwach korpusów i wojsk
4. powołanie komendantek PLSK i PMSK
5. mianowanie oficerów PSK przez Prezydenta RP
6. zniesienie funkcyjności stopni w PSK i ujednoczenie ich z obowiązującymi w całym Wojsku Polskim

Pierwszą Komendantką Główną PSK została Zofia Leśniowska (córka gen. Władysława Sikorskiego)

Od tego momentu PSK stała się formacją jednolitą z jasnymi przepisami obowiązującymi dla wszystkich wojskowych służb kobiecych w PSZ. Centralną jednostką organizacyjną PSK został wyznaczony obóz w Szkocji, który pełnił rolę szkoleniową, zapasową i przejściową. Przez ten obóz przechodziły od tej pory wszystkie ochotniczki, bez względu na docelowe miejsce służby. Tu znajdowała się ewidencja wszystkich ochotniczek, tutaj też odbywały się szkolenia ogólnowojskowe w postaci kursów unitarnych, a także inne kursy.

W North Berwick powstała podchorążówka PWSK, gdzie odbywały się kursy oficerskie, a w miarę zbliżania się końca wojny również szkolenia przygotowawcze do życia cywilnego. W Wielkiej Brytanii funkcjonowały też Szpitale Wojenne z personelem pochodzącym z PWSK oraz WKSSiZdrowia. W dowództwie 1 Korpusu, Sztapie Głównym, Komendzie PWSK pracowały ochotniczki na wielu stanowiskach. Obsługiwały one też służbę transportową, świetliczarską i administracyjną.

Ochotniczki PLSK pracowały w Polskich Siłach Powietrznych stanowiąc 10% stanu tej formacji. Pełniły w niej wiele funkcji począwszy od administracji, poprzez zaopatrzenie, służby kontroli lotniczej, meteorologiczne, łączności, szkoleniowe aż do obsługi technicznej samolotów i urządzeń.

PMSK była jedyną częścią PSK, która nie rozwinęła się dostatecznie przed rozwiązaniem PSZ, gdyż w założeniu miała osiągnąć pełny stan i wejść do działania dopiero po powrocie do Kraju. Niestety wydarzenia polityczne uniemożliwiły realizację tych planów i pod koniec istnienia PSK służyło w marynarce zaledwie niecałe 200 ochotniczek.

ROZWIĄZANIE PSK

W marcu 1946 roku Rząd Brytyjski podjął decyzję o demobilizacji Polskich Sił Zbrojnych. Na mocy tego oświadczenia wszystkie jednostki PSZ, w tym również PSK, miały zostać rozwiązane. Na terenie Wielkiej Brytanii został utworzony Polski Korpus Przysposobienia i Rozmieszczenia (PKPR), który miał się zająć likwidacją PSZ. Miał on za zadanie w ciągu dwóch lat zdemobilizować wszystkich polskich żołnierzy, umożliwić im przygotowanie do pracy w nowych zawodach oraz pomóc w znalezieniu zatrudnienia. Ochotniczki z PSK zajmowały się w ramach PKPR sprawami ewidencyjnymi, administracją, organizacją demobilizacji oraz załatwianiem wszelkich spraw z tym związanych.

W październiku 1949 roku zakończona została likwidacja Polskich Sił Zbrojnych w ramach Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia.

ZAŁĄCZNIK HISTORYCZNY Nr 5 Służba oficerów kontraktowych.

Oficer kontraktowy II RP – oficer nie posiadający obywatelstwa polskiego, odbywający służbę w Wojsku Polskim na podstawie indywidualnego kontraktu.

Pierwszymi oficerami kontraktowymi w Wojsku Polskim byli oficerowie francuscy, skierowani w 1919 do armii polskiej w charakterze instruktorów i doradców. Ich służbę sankcjonował rozkaz Ministerstwa Spraw Wojskowych z 31 grudnia 1919 o zasadach służby wojskowej w armii II RP. Kolejnym aktem prawnym była ustawa *O podstawowych prawach i obowiązkach korpusu oficerskiego* z 23 marca 1922. Uzależniała ona zawarcie kontraktu od zgody Prezydenta RP. Ponadto stawiała warunek, że nie należy przyjmować do armii polskiej obywateli tych krajów, które zajmują wrogię stanowisko wobec państwowości polskiej.

Kolejnymi oficerami byli gruzińscy oficerowie kontraktowi, przyjęci w 1921. Początkowo sądzono, że pobyt Gruzinów w Wojsku Polskim będzie krótki, jednak szybki upadek powstania gruzińskiego w sierpniu 1924, i następujące po nim represje spowodowały konieczność pozostania oficerów w Polsce. W związku z tym około roku 1925 opracowano jednolite kryteria przyjmowania oficerów kontraktowych z *krajów prometejskich*. Z racji na stanowisko Narodowej Demokracji, sprawującej w latach 1923-1926 władzę w ramach koalicyjnych rządów centroprawicowych, lub rządów parlamentarnych popieranym przez centroprawicę, zdecydowano się nie przyjmować oficerów ukraińskich, białoruskich (oskarżanych o antypolonizm) oraz ormiańskich (oskarżanych o rusofilstwo), pomimo że *Ustawa o powszechnym obowiązku służby wojskowej* z 23 lutego 1924 dopuszczała możliwość służby bezpaństwowców z paszportami nansenowskimi.

W 1924 sprecyzowano zasady przyjmowania żołnierzy kontraktowych. Podstawą był wniosek o przyjęcie do służby liniowej, wniesiony do Oddziału V Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, a pozytywnie zaopiniowany wcześniej przez władze emigracyjne danego kraju. Dodatkowo w przypadku podchorążych wymagano ukończenia polskiej szkoły oficerskiej. Oprócz tego wymagano zgody służb specjalnych i odpowiedniego departamentu Ministerstwa Spraw Wojskowych, zezwolenia Prezydenta RP i ustalenia warunków kontraktu.

Warunki kontraktu określono w okólniku Ministerstwa Spraw Wojskowych z 4 listopada 1924. Umowa cywilnoprawna precyzowała następujące warunki:

- stopień wojskowy (każda zmiana stopnia wymagała nowego kontraktu)
- okres obowiązywania kontraktu (od 3 do 24 miesięcy)
- rodzaj i wysokość uposażenia
- rodzaj świadczeń medycznych
- czas trwania urlopów
- przejazdy środkami komunikacji
- termin wypowiedzenia kontraktu (od 1 do 3 miesięcy, w przypadku braku wypowiedzenia automatyczne przedłużenie kontraktu o 3 do 6 miesięcy)
- prawo do emerytury (początkowo kontraktowi nie posiadali tego prawa, od 1925 wprowadzono jednak emerytury na podstawie wysługi lat)

Po roku 1926 dodano warunek automatycznego zerwania kontraktu w przypadku rezygnacji z paszportu nansenowskiego lub nabycia polskiego obywatelstwa. W tym przypadku jednak oficer uzyskiwał jednak prawo do ubiegania się o nadanie statusu żołnierza zawodowego

lub o przeniesienie do rezerwy na zasadach ogólnych.

Po przewrocie majowym i dojściu do władzy Józefa Piłsudskiego prezydent Ukraińskiej Republiki Ludowej na uchodźstwie Andrij Liwicki i generał armii URL Wołodymyr Sałskyj wystosowali 4 sierpnia 1926 na ręce Piłsudskiego memorandum, w którym proszono o możliwość pełnej aktywizacji ukraińskiego wychodźstwa no polu polityczno-wojskowym. Nota spotkała się z przychylnym stosunkiem Piłsudskiego i w konsekwencji na przełomie 1926/27 odbyły się rozmowy polityczne z emigracyjnymi władzami URL. Ze strony polskiej uczestniczyli w nich Juliusz Łukasiewicz, naczelnik Wydziału Wschodniego Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Tadeusz Hołówko. W rezultacie rozmów 28 lutego 1927 utworzono w Polsce tajną komórkę przy sztabie ministra spraw wojskowych (którym był Józef Piłsudski), złożoną z oficerów ukraińskich i działającą jako Sztab Wojskowo-Powstańczy Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej. Sztab działał do 1939 roku, a jego szefem był gen. Wiktor Kuszcz, a następnie gen. Pawło Szandruk. Od roku 1928, w ramach tych działań rozpoczęto przyjmowanie do służby w Wojsku Polskim ukraińskich oficerów kontraktowych.

WIKIPEDIA

ZAŁĄCZNIK HISTORYCZNY Nr 6.

HISTORIA WYWIADU II RP.

Oddział II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego – komórka organizacyjna Sztabu Generalnego WP (od 1928 r. Sztabu Głównego WP) zajmująca się wywiadem, w tym radiowywiadem, kontrwywiadem, dywersją pozafrontową, kryptologią, studiami obcych sił zbrojnych i sprawami zagranicznymi Wojska Polskiego (ataszaty wojskowe RP) w latach 1918-1939.

Początki wywiadu i kontrwywiadu w II RP

Wraz z powołaniem Sztabu Generalnego Wojska Polskiego utworzono pierwsze, działające bezpośrednio przy nim, komórki organizacyjne wywiadu i kontrwywiadu wojskowego. Polski wywiad i kontrwywiad wojskowy rozpoczął swą działalność **w połowie października 1918 roku jako Wydział Informacyjny Sztabu Generalnego**. Od połowy października 1918 r. do zadań wydziału informacyjnego, kierowanego przez mjr. Mieczysława Mackiewicza, należała – *Służba Wywiadowcza oraz Ofensywna i defensywna*. Trzecim zasadniczym elementem organizacyjnym była *Sekcja Studiów (ewidencji)*, a czwartym *Szyfry*. Nazwa *defensywna*, odnosząca się do kontrwywiadu, była powszechnie stosowana do zakończenia wojny polsko-bolszewickiej. Częste zmiany struktur organizacyjnych Sztabu Generalnego były spowodowane w dużym stopniu wydarzeniami politycznymi. W ramach *Wydziału Informacyjnego* tworzone pośpiesznie sieci placówek służby wywiadowczej i defensywnej, czyli kontrwywiadowczej, mających dostarczyć dowództwu potrzebnych informacji.

Pierwsze struktury

W skład Wydziału Informacyjnego wchodziło siedem sekcji:

- **Sekcja I** – rozpoznanie
- **Sekcja II**
  - *Ila* (Wschód) – wywiad ofensywny na terytorium Rosji, Litwy, Białorusi, Ukrainy i Galicji
  - *Iib* (Zachód) – wywiad ofensywny na terytorium: Austrii, Niemiec, Francji i Wielkiej Brytanii
- **Sekcja III** – rozpoznanie wywiadowcze za granicą: (kierunki – Wschodni/Zachodni)
- **Sekcja IV** – przygotowanie biuletynu z działań frontowych
- **Sekcja V** – przekazywanie władzom określonych informacji uzyskanych w działaniach ofensywnych (wywiadu) i defensywnych (kontrwywiadu)
- **Sekcja VI** – kontakty z attaché wojskowymi z Berlina, Wiednia, Budapesztu, Moskwy oraz Kijowa
- **Sekcja VII** – szyfry

Rozbudowa Służb Specjalnych II RP

W następnych miesiącach trwała intensywne rozbudowa struktur informacyjno-wywiadowczych. Wkrótce przekształcono Wydział Informacyjny w Oddział II Sztabu Generalnego Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego. Duży wkład w zwycięstwo w wojnie polsko-bolszewickiej przypadł wywiadowi. Podczas trwania konfliktu bezpośrednim rozpracowaniem nieprzyjaciela zajmowała się wydzielona komórka w postaci *Biura Wywiadowczego*, składająca się z sześciu wydziałów.

Struktura Biura Wywiadowczego

Wydziały:

- **I** – Organizacyjny
- **II** – Ofensywny "A"
- **III** – Ofensywny "B"
- **IV** – Ofensywny "C"
- **V** – Defensywny
- **VI** – Propagandy zewnętrznej
- **VII** – Wewnętrzny

Ciężar działalności wywiadowczej podczas wojny polsko-bolszewickiej spoczął m.in. na Wydziale IV, zajmującym się wywiadem frontowym i dalekim (Syberia, Turcja, Persja, Chiny oraz Japonia), a na Ukrainie, terenie przyfrontowym i w głębi RFSRR działały placówki podporządkowane wydzielonej Komendzie Naczelnej III (KN-III) (dawna KN-3 Polskiej Organizacji Wojskowej). Po zakończeniu działań wojennych rozpoczął się proces dostosowania struktur wywiadu i kontrwywiadu do warunków pokojowych.

Struktura Oddziału II SG po wojnie polsko-bolszewickiej

W połowie 1921 roku schemat organizacyjny Oddziału II Sztabu Generalnego wyglądał następująco:

- **Wydział Organizacyjny**
  - **Referaty:** **I** – Organizacyjny
  - **II** – Wyszkożenia
  - **III** – Personalny
  - **IV** – Finansowy (od 1923 jako Referat Budżetowy)
  - **V** – Szyfrów własnych i korespondencji oraz prasy obcej
- **Wydział Ewidencyjny**
  - **Referaty:** **I** – Wschód (ZSRR, Turcja, Iran, Indie, Chiny, Japonia, Ameryka)
  - **II** – Zachód (Niemcy, Francja, Belgia, Holandia, Szwajcaria, Hiszpania)
  - **III** – Północ (państwa skandynawskie, państwa bałtyckie, Wielka Brytania)
  - **IV** – Południe (Austria, Czechosłowacja, Węgry, Bułgaria, Włochy)
  - **V** – Statystyczny
  - **VI** – Narodowościowy
    - Podreferat niemiecki
    - Podreferat żydowski
    - Podreferat ukraiński
    - Podreferat białoruski
    - Podreferat litewski
    - Podreferat tatarski
    - Podreferat rosyjski
    - Podreferat czeski
- **Wydział Wywiadowczy**
  - **Referaty:** **I** – Techniki wywiadu - kpt. Tadeusz Puszczyński (1921)
    - Podreferat A1 - wywiadu dywersyjnego
    - Podreferat A2 - wywiadu specjalnego (chemicznego)
    - Podreferat A3 - technicznego zaopatrywania wywiadu
    - Laboratorium Chemiczne
    - Biuro Fotograficzne
    - Biuro Paszportowe (później w Centralnej Agenturze)
  - **II** – Centralnej Agentury - por. Mieczysław Bratkowski

- **III** – Kontrwywiadu - kpt. Julian Grudziński
- **IV** – Szyfrów obcych
- **V** – Wywiadu radiowego i Techniki podsłuchu - por. Jan Kowalewski
- **Adiutantura**

Struktura terenowa

Terenowymi placówkami Oddziału II SG były:

- Samodzielne Referaty Informacyjne (SRI) przy Dowództwach Okręgu Korpusu i Dowództwie Floty;
- ekspozytury, odcinki, posterunki i placówki;
- w garnizonach i oddziałach działali oficerowie informacyjni;
- istniały także placówki wywiadowcze przy Korpusie Ochrony Pogranicza.

Ekspozytury

- Ekspozytura Nr 1 Oddziału II SG w Wilnie - wywiad ofensywny przeciw ZSRR, Litwie i Łotwie; od 1933 podlegała dowódcy KOP (Oddziałowi II podlegała nadal w sensie etatowym i budżetowym)
  - szefowie
    - mjr Stefan Mayer (1930)
    - mjr Edmund Piotrowski (1939)
  - placówka wywiadowcza nr 1 KOP - Suwałki, później Grodno
  - placówka wywiadowcza nr 2 KOP - Wilno
  - placówka wywiadowcza nr 3 KOP - Słobódka, później Głębokie
  - placówka wywiadowcza nr 4 KOP - Wilejka, od września 1936 Mołodeczno
  - placówka wywiadowcza nr 5 KOP - Stołpce
  - placówka wywiadowcza nr 6 KOP - Łuniniec
  - oficer eksponowany przy CSPodof. KOP w Osowcu
- Ekspozytura Nr 2 Oddziału II SG w Warszawie
  - szefowie
    - mjr Edmund Charaszkiewicz
    - kpt. Jan Żychoń (ok. 1930)
  - zastępcy szefa
    - mjr Feliks Ankerstein

Marian Steifer

szef Ekspozytury Nr 3 1924-1927

Jan Żychoń

- kolejno szef Ekspozytur 4, 2 i 3
- Ekspozytura Nr 3 Oddziału II SG w Poznaniu (od 1930 w Bydgoszczy) - wywiad ofensywny przeciw Niemcom
  - szefowie
    - mjr Marian Steifer (1924-1927)
    - kpt./ mjr Jan Żychoń (styczeń 1933 - wrzesień 1939)
  - zastępcy szefa
    - mjr Witold Langenfeld (do lipca 1939, potem szef Ekspozytury nr 6 w Łodzi)
  - posterunek oficerski nr 1 - Mława
  - posterunek oficerski nr 2 - Grudziądz
  - posterunek oficerski nr 3 - Starogard

- posterunek oficerski nr 4 - Poznań
- posterunek oficerski nr 5 - Leszno
- posterunek oficerski nr 6 - Białystok
- posterunek oficerski nr 7 - Wolne Miasto Gdańsk
- placówka wywiadowcza przy Konsulacie RP w Pile (III Rzesza)
- placówka wywiadowcza przy Konsulacie RP w Kwidzynie (III Rzesza)
- Ekspozytura Nr 4 Oddziału II SG w Krakowie (od 1930 w Katowicach) - wywiad ofensywny przeciw Niemcom i Czechosłowacji
  - szefowie
    - kpt Jan Żychoń (1927)
    - mjr Stanisław Kuniczak (1939)
  - posterunek oficerski - Cieszyn
  - posterunek oficerski - Chorzów
  - posterunek oficerski - Nowy Targ
- Ekspozytura Nr 5 Oddziału II SG we Lwowie - wywiad ofensywny przeciw ZSRR; od 1933 podlegała dowódcy KOP (Oddziałowi II podlegała nadal w sensie etatowym i budżetowym
  - szefowie
    - mjr dypl. Bogdan Szeligowski (1928)
    - mjr Józef Bińkowski (1939)
  - placówka wywiadowcza nr 7 KOP - Sarny
  - placówka wywiadowcza nr 8 KOP - Równe
  - placówka wywiadowcza nr 9 KOP - Czortków - kpt. Henryk Nitecki (do 1935, potem II zastępca szefa wywiadu KOP)
  - placówka wywiadowcza nr 10 KOP - Tarnopol (utworzona 15 listopada 1931)
  - placówka wywiadowcza nr 11 KOP - Wołożyn, Iwieniec, później Stryj (utworzona w grudniu 1931; zlikwidowana we wrześniu 1936; odtworzona tuż przed wojną)
  - placówka wywiadowcza nr 12 KOP - Słobódka (utworzona w styczniu 1933; zlikwidowana 29 października 1934 wobec nikłego zagrożenia penetracji przy granicy polsko-łotewskiej); odtworzona w marcu 1939 w Sanoku, wkrótce przeniesiona do Jasła
- Ekspozytura Nr 6 Oddziału II SG w Brześciu Litewskim (1 czerwca 1926 podporządkowana Ekspozyturze nr 1 w Wilnie) - wywiad ofensywny przeciw ZSRR
- Ekspozytura Nr 6 Oddziału II SG w Łodzi - utworzona tuż przed wojną
  - szefowie
    - mjr Witold Langenfeld (1939)
  - posterunek oficerski - Ostrów Wielkopolski
  - posterunek oficerski - Częstochowa
- Ekspozytura Nr 7 Oddziału II SG w Wolnym Mieście Gdańsku. Znana pod nazwą "BIG" (Biuro Informacji Gdańsk). Powstała w 1925 r. w wyniku zmiany nazwy gdańskiej Ekspozytury Nr 2. Istniała do 1930 r.
  - szefowie
    - mjr Karol Dubicz-Penther
    - kpt. Alfred Birkenmayer
    - kpt. Jan Henryk Żychoń

Rozpracowywała obszar Pomorza Zachodniego, Prus Wschodnich i Wolnego Miasta Gdańska[4]

Początkowo każda ekspozytura miała podobną strukturę organizacyjną:

- szef ekspozytury,
- kancelaria,
- oficer gospodarczy,

- Referat Wywiadowczy.

Organizacja oraz zadania ekspozytur zostały z czasem rozbudowane na mocy rozkazów Oddziału II z 10 kwietnia 1927 czy z 24 czerwca 1929.

W 1930 organizacja ekspozytur Oddziału II wyglądała następująco:

- szef ekspozytury,
- kancelaria,
- Referat Organizacyjny,
- Referat Studiów (Ewidencyjny),
- Referat Kontrwywiadowczy,
- Laboratorium Techniczne.

Działania Oddziału II SG WP w kierunku wschodnim

Również po wojnie przystąpiono do organizowania "wywiadu ofensywnego" na terytorium państw sąsiadujących z Polską, z którymi istniał konflikt strategiczny i pretensje graniczne. Ponieważ największe zagrożenie dla państwa polskiego nadal występowało ze strony wschodniej, tam też (najczęściej poprzez konsulaty) umiejscowiono placówki referatu "Wschód", m.in. w Moskwie, Leningradzie, Charkowie, Kijowie i Tyflisie. Były wspierane przez wywiad płytki, organizowany przez Korpus Ochrony Pogranicza, który został utworzony w 1924 roku.

Akcje, tzw. "wypadki", przeprowadzane przez agenturę wywiadu płytkiego (KOP-u) dokonywane były w pasie przygranicznym Rosji Sowieckiej, pod przykrywką np.: najść przemysłowych, napadów bandyckich, a nawet działań partyzanckich. Wypadki rozpoznawcze tego typu przynosiły cenne informacje terenowe, a nawet werbunek agentów lub informatorów. Przykładem jest zwerbowanie dowódcy 28 brygady strzeleckiej Armii Czerwonej, Bolesława Kontryma, Polaka, który wkrótce uciekł do Polski i rozpoczął służbę w Policji Państwowej (Departament Defensywy) (kontrwywiad). Po 1925 roku zlikwidowano część placówek, skupiając się na obserwacji radzieckich jednostek wojskowych i przemysłu zbrojeniowego.

Działania Oddziału II SG, w kierunku zachodnim

Prace przeciwko Niemcom prowadzono równolegle od 1919 r. i nasilano wraz ze wzrostem zagrożenia z ich strony. Referat "Zachód" dysponował na terytorium samych Niemiec około trzydziestoma placówkami.

Na szczególną uwagę zasługuje działalność berlińskiej placówki wywiadowczej "In.3", kierowanej przez rotmistrza Jerzego Sosnowskiego. Przyjechał on do Berlina wiosną 1926 roku i już po krótkim czasie stał się bywalcem salonów grupujących najbardziej ekskluzywne towarzystwo stolicy Niemiec. Demonstrując swe wrogie nastawienie wobec rządu polskiego i przedstawiając się jako członek ponadnarodowej organizacji do walki z bolszewizmem i zwolennik porozumienia polsko-niemieckiego, Sosnowski bardzo szybko zdobył zaufanie towarzystwa w którym się obracał. Wkrótce Sosnowskiemu udało się zwerbować do pracy z polskim wywiadem 27-letnią Benitę von Falkenhayn, żonę oficera Reichswehry. Następnie, z pomocą Benity, Sosnowskiemu udało się namówić do współpracy *Irene von Jena*, notabene ciotkę emerytowanego generała, która była w trudnej sytuacji finansowej. Pracowała ona w oddziale budżetowym ministerstwa Reichswehry, gdzie prowadzono ewidencję wydatków związanych z wojskiem. Następnym sukcesem berlińskiej placówki *In.3* było zwerbowanie przez Sosnowskiego młodego oficera Abwehry, Gunthera Rudloffa, przy dowództwie III Okręgu Wojskowego w Berlinie. Rudloff przekazał Sosnowskiemu dane personalne kilku agentów Abwehry działających na terenie Polski, a za odpowiednie wynagrodzenie zobowiązał się ochraniać polską siatkę szpiegowską przed Abwehrą.

Cała sprawa rotmistrza Jerzego Sosnowskiego zakończyła się jedną z największych afer szpiegowskich w międzywojennej Europie.

Wywiad głęboki

Wywiad głęboki wspierały ekspozytury wewnętrzne "Nr-3" (w Bydgoszczy) i "Nr-4" (w Katowicach).

Najznacześniejsze sukcesy odniosła ekspozytura bydgoska (nr-3). Kierowana była przez w latach 1924-1927 przez mjra Mariana Steifera, później przez mjra Jana Żychonia. Pod jego patronatem przeprowadzono "Operację Wózek", polegającą na nielegalnej kontroli korespondencji pomiędzy Berlinem a Prusami Wschodnimi.

Wywiad radiowy

Przed wybuchem II wojny światowej ważnym źródłem informacji był wywiad radiowy, a to za sprawą kryptologów, którym udało się zdobywać informacje przez złamanie niemieckich szyfrów tworzonych za pomocą Enigmy. Oddział II SG WP tuż przed rozpoczęciem wojny w miejscowości Pyry, przekazał odtworzone jej egzemplarze wywiadowi francuskiemu i wywiadowi brytyjskiemu. Wydarzenie to miało miejsce 25 VII 1939 roku.

Samodzielny Referat Sytuacyjny "Niemcy"

Samodzielny Referat Sytuacyjny "Niemcy" (*Samodzielny Referat Sytuacyjny "N"*) został utworzony w kwietniu 1939 roku, w Oddziale II SG WP, jako ogniwo skupiające całość aktualnych informacji o stanie niemieckich sił wojennych, przewidywany był początkowo dopiero na okres wojny.

Referat ten opracowywał codzienne i tygodniowe komunikaty informacyjne dla Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych, szefa Sztabu Głównego, Ministerstwa Spraw Wojskowych, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, dowództwa Marynarki Wojennej, dowództw utworzonych armii i grup operacyjnych oraz na użytek wewnętrzny Oddziału II; plany poszukiwania wiadomości, stosowanie do sytuacji; specjalne referaty tematyczne w związku z bieżącą sytuacją. Od połowy czerwca 1939 roku, odbywały się w obecności szefa sztabu codzienne odprawy informacyjne, na których kierownik Samodzielnego Referatu Sytuacyjnego "N" referował komunikat wywiadowczy. Wnioski z codziennych sytuacji szef sztabu opracowywał samodzielnie i referował naczelnemu wodzowi.

Współpraca Oddziału II z KOP-em

Oddział II korzystał na terenie kraju z pomocy innych państwowych instytucji cywilnych i wojskowych m.in; Inspektoratu Defensywy Politycznej Policji Państwowej, [Ministerstwa Spraw Zagranicznych](#). Dużą współpracę Oddział II prowadził z formacjami ochrony granic. Na rubieży wschodniej i południowej współdziałał z Korpusem Ochrony Pogranicza, który został powołany do życia w 1924 roku, a od 1928 ze Strażą Graniczną, której podlegała granica zachodnia i północna.

W porozumieniu z Oddziałem II głównym zadaniem organów wywiadowczych KOP-u na rok 1926 było:

1. Obserwowanie działania wywiadów litewskiego, sowieckiego, niemieckiego, litewskich działaczy nacjonalistycznych, komunistów i przemytników
2. Przenikanie wywiadowcze na teren kowieńskiej Litwy, Rosji i Prus Wschodnich
3. Osłabienie antypolskiej działalności Litwy na terenie Łotwy

Inne

Wywiad wojskowy wykorzystywany był również w wewnętrznych rozgrywkach politycznych. Przed zamachem majowym Józef Piłsudski oskarżał swych przeciwników, iż nakazali jego inwigilację właśnie "dwójce" (Oddziałowi II SG). Takie wydarzenia nasilały się po 1930 roku.

Od 1932 roku rozpoczęto także działania związane z wywiadem gospodarczym, zajmowała się nim pozornie prywatna Polska Agencja Informacji Handlowej, podlegająca wywiadowi wojskowemu.

Utrata archiwum we wrześniu 1939

We wrześniu 1939 r. niezmiernie ważne było dla Abwehry przechwycenie dokumentacji II Oddziału Sztabu Głównego Wojska Polskiego. Gdy w marcu 1939 r. Wehrmacht wkroczył do Czech i Moraw, wywiadowi czechosłowackiemu udało się mimo zaskoczenia przerzucić drogą lotniczą swoje dokumenty do Anglii. We wrześniu 1939 admirał Wilhelm Canaris postanowił działać bardziej skutecznie: stworzone zostały kilkunastoosobowe komanda oficerów Abwehry, które wszędzie tam, gdzie były zlokalizowane przez Niemców placówki Oddziału II przydzielone były do wojsk pierwszej linii, w celu odnalezienia i przejęcia wszelkich dokumentów, będących w zainteresowaniu kontrwywiadu Rzeszy. Na czele głównej grupy stał major Oskar Reile - szef rezydentury Abwehry w Wolnym Mieście Gdańsku - odpowiednika III Ekspozytury II Oddziału po stronie niemieckiej. W Bydgoszczy taka grupa błyskawicznie zajęła pomieszczenia III Ekspozytury II Oddziału, kierowanej przez Jana Żychonia. Nie znaleziono tam ani kartki papieru, nie mówiąc o dokumentach. Jedyne na biurku samego szefa leżała wizytówka Jana Żychonia. W Warszawie było podobnie. Gdy w dniu kapitulacji stolicy, 28 września, grupa Abwehry wdarła się do siedziby II Oddziału na placu Piłsudskiego, po rozpruciu około stu szaf pancernych znalazła jedynie bezwartościowe jawne materiały niemieckie – księgi adresowe, rozkłady jazdy, książki telefoniczne, wycinki z prasy, niewypełnione druki i kwestionariusze Wehrmachtu

Jednakże członek grupy specjalnej Abwehry, kpt. Bulang, "podczas dłuższego spaceru" (według relacji Reilego) zawędrował na teren Fortu Legionów przy ul. Zakroczymskiej, gdzie odnalazł archiwum III Ekspozytury Oddziału II - teczki placówki mjr. Żychonia. Żychoń ewakuował bowiem wprawdzie archiwum ekspozytury z Bydgoszczy do Warszawy, ale ani nie ewakuował go dalej, ani nie dopilnował osobiście zniszczenia dokumentacji.

Odnalezionymi dokumentami zapełniono sześć ciężarówek. Po wstępnej selekcji i analizie przetransportowano archiwalia do odpowiednich placówek analitycznych w Niemczech. Wkrótce też zaczęły się aresztowania wykrytych tą drogą agentów wywiadu polskiego, śledztwa i procesy kończące się z reguły wyrokami śmierci przez ścięcie toporem. Analiza dokumentów pozwoliła też Niemcom ustalić słabe punkty własnego kontrwywiadu, zweryfikować i udoskonalić istniejące procedury, co umożliwiło Abwehrze stosowanie systemów trudniejszych do przeniknięcia dla aliantów.

Szef wywiadu SD, Walter Schellenberg wspominał, że zaraz po powrocie z Warszawy – gdzie był z Hitlerem na defiladzie zwycięstwa, przez dwie doby w Berlinie analizował dokumenty polskiego wywiadu, stwierdzając, że ilość i jakość zdobytych przez II Oddział materiałów, dotyczących zwłaszcza produkcji zbrojeniowej Rzeszy, była zdumiewająca. W konsekwencji natychmiast udał się do Zagłębia Ruhry, by zbadać i usprawnić procedury tajności produkcji wojskowej. Przez prawie dwa miesiące na miejscu, Schellenberg modyfikował służby kontrwywiadowcze, rozbudowywał sieć kontrwywiadowczą obejmującą setki fabryk pracujących dla armii.

Wykorzystując teczki z Fortu Legionów aresztowano wówczas szesnastu współpracowników wywiadu polskiego, z których jeden, szef produkcji dział w jednej z fabryk, Polak z pochodzenia, zdołał – jak ustalono w toku śledztwa – przekazać do Polski "półtora kufra tajnych dokumentów". W chwili aresztowania był na spotkaniu z oficerem reprezentującym powstałą już w Warszawie konspirację wojskową (SZP).

Na podstawie archiwaliów II Oddziału szybko zidentyfikowano agentów wywiadu polskiego. Ponad sto osób usytuowanych w newralgicznych punktach III Rzeszy, stanęło przed niemieckimi sądami wojennymi i zostało straconych przez ścięcie toporem.

Aresztowano i stracono m.in. Paulinę Tyszewską, wieloletnią sekretarkę i kochankę wysokiego oficera Abwehry w Gdańsku. Dokumenty z Fortu Legionów umożliwiły też Abwehrze ujawnienie, że ich cenny współpracownik, niemiecki celnik, stanowiący ważny punkt utrzymywania łączności z agentami niemieckimi w Polsce, chwalony za sprawność, był w rzeczywistości agentem II Oddziału.

Archiwalia, o których zniszczeniu zapomniano (?), doprowadziły do zdemaskowania również przez niemiecki kontrwywiad agenta w samej centrali Abwehry w Berlinie, podpułkownika Günthera Rudloffa, którego zwerbował jeszcze major Jerzy Sosnowski. Aresztowany Rudloff popełnił samobójstwo.

Beneficjentem odkrycia w Forcie Legionów okazał się Oscar Reile. Dzięki tym dokumentom został uwolniony z wszelkich zarzutów i podejrzeń o niedbalstwo, powstałych na tle licznych wpadek agentów niemieckich w Polsce, przez niego zwerbowanych - dokumenty wskazały prawdziwe źródła przecieków. Po upadku Francji w czerwcu 1940 r. Reile został mianowany szefem Abwehry w Paryżu.

Zagubione archiwa

Wiele interesujących spraw prowadzonych przez Oddział II, w tym bardzo ważnych operacji, nie ma potwierdzenia archiwalnego. Zachowane i udostępnione materiały nie są kompletne, ponieważ w okresie II wojny światowej akta operacyjne (i nie tylko) Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego znalazły się w rękach niemieckich, a następnie po wojnie najbardziej wartościowe dokumenty znalazły się w archiwach Związku Radzieckiego. Związane z tym braki materiałów źródłowych uniemożliwiają odpowiednie przedstawienie wielu spraw.

Struktura Oddziału II SG w sierpniu 1939 roku

W sierpniu 1939 roku struktura organizacyjna Oddziału II Sztabu Głównego była następująca:

- **Szef Oddziału II**
- **I zastępca szefa Oddziału**
- **II zastępca szefa Oddziału**
- **Wydział Ogólny**
  - Referat Organizacyjno-Personalny
  - Referat Wyszkoliowy
  - Referat Budżetowy
  - Kancelaria
  - Archiwum
- **Wydział IIa Wywiadowczy**
  - Referat „Wschód”
  - Referat „Zachód”
- **Wydział IIb Kontrwywiadowczy**
  - Referat Ogólny
  - Referat Kontrwywiadowczy
  - Referat Ochrony
  - Referat Narodowy
  - [Referat Inspekcji]
  - Referat Centralnej Agentury
  - Centralna Kartoteka

- **Wydział III Planowania Wywiadu**
  - Referat Planowania Wywiadu
  - Referat Planowania Dywersji
  - Referat Planowania Propagandy
- **Wydział IV Studiów**
  - Samodzielny Referat „Niemcy”
  - Samodzielny Referat „Rosja”
  - Samodzielny Referat Studiów Ogólnych
- **Biuro Szyfrów i Radiowywiadu**
  - Referat B.S.1
  - Referat B.S.2
  - Referat B.S.3
  - Referat B.S.4
- **Samodzielny Referat Ogólny**
- **Samodzielny Referat Techniczny (Instytut Techniczny)**
- **Samodzielny Referat Sytuacyjny „Niemcy”**

Szefowie Oddziału II

- ppłk Ignacy Matuszewski – lipiec 1920 r. - sierpień 1923 r.
- ppłk Michał Bajer – sierpień 1923 r. – maj 1926 r.
- płk dypl. Jerzy Ferek-Błeszyński (p.o.) - maj 1926 r. - listopad 1926 r.
- ppłk dypl. Tadeusz Schaetzel – listopad 1926 r. – styczeń 1929 r.
- ppłk dypl. Tadeusz Pełczyński – styczeń 1929 r. – luty 1932 (p.o. od maja 1927r)
- płk dypl. Teodor Furgalski – luty 1932 r. – 1934 r.
- płk dypl. Jerzy Englisch – 1934 r. – październik 1935 r.
- płk dypl. Tadeusz Pełczyński – październik 1935 r. – styczeń 1939 r.
- płk dypl. Józef Smoleński – luty 1939 r. – wrzesień 1939 r.
- Ignacy Matuszewski
- Jerzy Błeszyński-Ferek
- Tadeusz Schaetzel
- Tadeusz Pełczyński

Przypisy

1. Jump up ↑ Jeden z szyfrów złamanych przez II Oddział w 1923 roku. Archiwum Państwowe w Lublinie.
2. Jump up ↑ W 1929 zlikwidowana. Na jej miejsce powstała nowa Ekspozytura Nr 2 w strukturach organizacyjnych centrali Oddziału II i o innym, specyficznym zakresie działania.
3. Jump up ↑ Wcześniej posterunki Ekspozytury Nr 3 mieściły się w: Mławie, Grudziądzu, Gdyni, Poznaniu, Białymstoku i Wolnym Mieście Gdańsku.
4. Jump up ↑ Artur Jendrzewski, *Polski wywiad wojskowy w Wolnym Mieście Gdańsku w latach 1920-1930*, Gdańsk 2013.
5. Jump up ↑ Oscar Reile *Der deutsche Geheimdienst im II. Weltkrieg. Ostfront: die Abwehr im Kampf mit den Geheimdiensten im Osten* Augsburg 1990, wyd. Weltbild-Verlag, ISBN 3-89350-068-5.
6. Jump up ↑ Szefowie Oddziału II Sztabu Generalnego Naczelnego Dowództwa, Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (od 1928 Głównego), w latach 1920-1939

Bibliografia

- Regina Czarnecka, *Oddział II Sztabu Głównego (Generalnego) w latach 1921-1939. Zarys organizacyjny i przegląd zawartości inwentarza*, w: *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej nr 28*, 2006
- Henryk Ćwiąg, *Przeciw Abwehrze* (Kulisy wywiadu i kontrwywiadu), Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2001
- Artur Jendrzewski, *Polski wywiad wojskowy w Wolnym Mieście Gdańsku w latach 1920-1930*, Gdańsk 2013.
- Piotr Kołakowski, *NKWD i GRU na Ziemiach Polskich 1939-1945* (Kulisy wywiadu i kontrwywiadu), Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2002
- Piotr Kołakowski, "Czas próby. Polski wywiad wojskowy wobec groźby wybuchu wojny w 1939 roku", Warszawa 2012.
- Piotr Kołakowski, "Między Warszawą a Pragą. Polsko-czechosłowackie stosunki wojskopolityczne 1918-1939", Warszawa 2007, 2009.
- Henryk Kopczyk, *Niemiecka działalność wywiadowcza na Pomorzu 1920-1933*, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1970
- Władysław Kozaczuk, *Bitwa o Tajemnice: Służby wywiadowcze Polski i Niemiec 1918-1939*, Książka i Wiedza, Warszawa 1967, 1999
- Andrzej Misiuk, *Służby Specjalne II Rzeczypospolitej* (Kulisy wywiadu i kontrwywiadu), Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1998
- Andrzej Peplowski, *Kontrwywiad II Rzeczypospolitej* (Kulisy wywiadu i kontrwywiadu), Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2002
- Norman Polmar, Thomas B. Allen, *Księga Szpiegów*, Wydawnictwo Magnum, Warszawa 2000
- *Przygotowania niemieckie do agresji na Polskę w 1939 r. w świetle sprawozdań Oddziału II Sztabu Głównego WP (Dokumenty)*. Zebrali i opracowali M. Cieplewicz, M. Zgórniak, Wrocław 1969
- Wojciech Skóra, *Służba konsularna Drugiej Rzeczypospolitej. Organizacja, kadry i działalność*, Toruń 2006.
- Wojciech Skóra, *Placówka w Chojnicach. Z działalności wywiadu polskiego na Pomorzu Zachodnim w dwudziestoleciu międzywojennym*, Słupsk – Chojnice 2006.
- Wojciech Skóra, *Współdziałanie służby konsularnej II Rzeczypospolitej z wywiadem wojskowym*, „Dzieje Najnowsze” 2004, z. 1, s. 21-43
- Aleksander Smoliński, *Oddział II Sztabu Głównego Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego*, w: *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, t. III, 2006
- *Wkład polskiego wywiadu w zwycięstwo aliantów w II wojnie światowej. Akta konferencji naukowej Kraków 20-22.10. 2002*, pod red. Z.J. Kapery, Kraków 2004
- Marian Zgórniak, *Polski wywiad wojskowy w 1939 roku – jego oceny sytuacji i wpływ na decyzje militarne i polityczne*, [w:] *Pax et bellum*, Poznań 1993 (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Seria Historia z. 175), s. 323-332

WIKIPEDIA

WYWIAD ARMII KRAJOWEJ NAJLEPSZY WYWIAD NA ŚWIECIE

Oddział II (Informacyjno-Wywiadowczy) Komendy Głównej SZP/ZWZ/AK zajmował się wywiadem, kontrwywiadem, sprawami bezpieczeństwa, legalizacją i łącznością polskiego ruchu oporu (od września do listopada 1939 roku – Służby Zwycięstwa Polski, 1939-1942 - Związku Walki Zbrojnej, ostatecznie do 1942-1945 - Armii Krajowej).

Oddział II Komendy Głównej SZP/ZWZ/AK dysponował siatkami agentów, które rozpracowywały zarówno front wschodni, jak i okupowane ziemie polskie oraz terytorium III Rzeszy.

Oddział II A (wywiad ofensywny)

- Wydział Wywiadu Ofensywnego "Stragan"
  - Referat Zachód "WW-72"
  - Referat Wschód "Pralnia"
  - Referat Generalna Gubernia "Arkadiusz"
  - Wydział Techniki i Legalizacji "Agaton"

Oddział II B (kontrwywiad)

- Referat 991 - Aparat szefa wydziału
- Referat 992 -
- Referat 993
  - 993 I - Centralna sieć informacyjna oparta na zespole TAP (Tajna Armia Polska) zajmująca się katalogowaniem osób współpracujących z okupantem oraz kolaborantów nazistowskich.
- 993 E
- 993/W - "Wykonawczy" zajmujący się wykonywaniem wyroków śmierci na konfidentach i zdrajcach. Kryptonim „Wapiennik” był natomiast nazwą oddziału bojowego działającego przy referacie. tzw. "wapiennik", zajmujący się planowaniem i wykonywaniem wyroków na zdrajcach i konfidentach.
- Referat 994
- Referat 995
- Referat 996
- Referat 997 - zajmujący się działalnością obcych wywiadów
- Referat 998 - zajmujący się łącznością
- komórka 999 "Korweta" - zajmujący się działalnością komunistów w okupowanej Polsce.

pomorska ekspozytura II Komendy AK - „Bałtyk”

- "Bałtyk 301" kier. „Kolski" (Edmund Czarnowski),
- "Bałtyk 302" kier. „Apoli" (Apolinary Łagiewski)
- "Bałtyk 303" kier. „Sęć", „Tragarz" (Augustyn Traeger).

Szefowie Oddziału II Komendy Głównej SZP/ZWZ/AK

- ppłk dypl. Waław Berka („*Brodowicz*”) – październik 1939-wiosna 1942
- ppłk dypl. Marian Drobik („*Dzięciol*”) – wiosna 1942-grudzień 1943
- p.o. ppłk dypl. Franciszek Kwiryn Herman („*Nowak*”) – grudzień 1943-styczeń 1944
- płk dypl. Kazimierz Iranek-Osmecki („*Makary*”) – styczeń 1944-październik 1944
- ppłk dypl. Bohdan Zieliński („*Tytus*”) – październik 1944-styczeń 1945